

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ
ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥΣ

ΕΛΕΝΗ ΡΟΔΙΤΟΥ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική της Εκπαίδευσης και Διαχείρισης Εκπαιδευτικών Μονάδων

Πειραιάς, Φεβρουάριος 2024

Στην μνήμη της πολυαγαπημένης μου μητέρας

Στον Αντώνη, στον Γιώργο και στην Εμμανουέλα

Ευχαριστίες

Καταρχάς θα ήθελα να ευχαριστήσω μέσα από τα βάθη της καρδιάς μου τον Επιβλέποντα Καθηγητή μου, κ. Θεολόγο-Μιχαήλ Χλέτσο. Ήταν το πρόσωπο που με προέτρεψε να τολμήσω να συνεχίσω τις σπουδές μου πιστεύοντας σε εμένα και τις δυνατότητές μου. Μου στάθηκε σε μία πολύ δύσκολη στιγμή της ζωής μου και ήταν εκείνος που επέμενε να συνεχίσω και να μην εγκαταλείψω αυτό που είχα ξεκινήσει. Τον ευχαριστώ επίσης για την υπομονή του, την καθοδήγησή του και τη διάθεσή του να μου μεταδώσει τις πραγματικά απίστευτες γνώσεις που διαθέτει.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης τα μέλη της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής μου, τον Καθηγητή κ. Π. Παντελίδη και την Καθηγήτρια κα Α. Σαΐτη για τις πολύτιμες συμβουλές τους και την ουσιαστική συμβολή τους σε αυτή την εργασία.

Δεν υπάρχουν λόγια να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράστασή τους και την υπομονή τους σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην καλύτερή μου φίλη, την Αρετή, που με ακούει με προσοχή σε ό,τι και να της πω, με στηρίζει και με καταλαβαίνει.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φίλους μου, τους συναδέλφους μου και τους συμφοιτητές μου που με βοήθησαν στην έρευνά μου και με στήριξαν σε αυτή μου την προσπάθεια.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥΣ

Σημαντικοί Όροι: Παράγοντες μεταρρυθμίσεων, Αποτελεσματικότητα μεταρρυθμίσεων, Χρονολογική εξέλιξη μεταρρυθμίσεων, Δημόσιος τομέας, Δημόσια διοίκηση, Ανώτατη Εκπαίδευση, Ιδιωτική Εκπαίδευση

Περίληψη

Στη σύγχρονη εποχή, η Ανώτατη Εκπαίδευση αντιμετωπίζεται ως ένα από τα βασικά εργαλεία για την προσωπική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του ατόμου. Συνεπώς, η συνεχής βελτίωση και ανανέωση των δομών, των προγραμμάτων και των μεθοδολογιών της κρίνεται απαραίτητη. Οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης αποτελούν μια προσπάθεια προσαρμογής στις νέες κοινωνικές, τεχνολογικές και οικονομικές προκλήσεις που αναδύονται. Αυτή η διπλωματική εργασία προσπαθεί να τις προσεγγίσει εννοιολογικά εφόσον εφαρμόζονται συνολικά σε όλους τους τομείς, με στόχο την κατανόησή τους. Με την ανάλυση των παραγόντων που τις καθορίζουν γίνεται μία προσπάθεια διερεύνησης των παραμέτρων που συμβάλουν στην αποτελεσματικότητά τους. Η αναδρομή στον χρόνο που πραγματοποιείται παρουσιάζει τις κυριότερες μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης από την ίδρυση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Μέσω της έρευνας που διεξάγεται επιχειρείται η εύρεση των κινητήριων δυνάμεων πίσω από αυτές, των επιδιώξεών τους, των αποτελεσμάτων που έχουν μέχρι στιγμής επιτευχθεί καθώς και των πιθανών επιπτώσεών τους στην ποιότητα της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Ειδική μνεία γίνεται στην ίδρυση των ιδιωτικών Πανεπιστημίων με ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Τέλος προτείνεται η υιοθέτηση πρακτικών οι οποίες θα συμβάλουν στην αποτελεσματική εφαρμογή και υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

EDUCATIONAL REFORMS IN HIGHER EDUCATION: A FIRST ATTEMPT AT EVALUATING THEM

Keywords: Factors of reforms, Reform effectiveness, Chronological evolution of reforms, Public sector, Public sector, Public administration, Higher education, Private Education

Abstract

In modern times, higher education is seen as one of the key tools for personal, social and economic development of an individual. Therefore, continuous improvement and renewal of its structure, programmes and methodologies is essential. Modifications in the field of higher education are an attempt to adapt to the new social, technological and economic challenges that are emerging. This thesis aims to conceptualize the reforms that are being implemented across the board for further apprehension. By analysing the factors that determine them, an attempt is made to investigate the parameters that contribute to their effectiveness. This retrospect presents the main reforms in the field of Higher Education since the establishment of the modern Greek state. Through the research conducted, a trial is made to identify the driving forces behind them, their objectives, the results achieved so far and their potential impact on the quality of Higher Education. Special mention is made to the establishment of private universities with intriguing results. Finally, the pursuance of practices that will contribute to the effective implementation and realization of reforms in Higher Education is suggested.

Περιεχόμενα

Περίληψη	iv
Abstract	v
Κατάλογος Πινάκων	ix
Κατάλογος Διαγραμμάτων	x

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εννοιολογική προσέγγιση των μεταρρυθμίσεων

1.1	Εννοιολογική Σημασία των μεταρρυθμίσεων	1
1.2	Μέγεθος σημασίας των μεταρρυθμίσεων	2
1.3	Διαστάσεις των μεταρρυθμίσεων	2
1.4	Πυλώνες-βασικές αξίες πάνω στις οποίες στηρίζονται οι μεταρρυθμίσεις	2
1.5	Σύνολο αρχών που προκαλούν τη νομοθέτηση των μεταρρυθμίσεων	4
1.6	Αλλαγές στο πλαίσιο της δημόσιας πολιτικής που επηρεάζουν τη θέσπιση των μεταρρυθμίσεων	5
1.7	Μεταρρυθμιστικές τάσεις	5
1.8	Στάδια θέσπισης των μεταρρυθμίσεων	7
1.9	Διεκπεραίωση των μεταρρυθμίσεων	7
1.10	Εκβάσεις των μεταρρυθμίσεων	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Παράγοντες που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις

2.1	Ενδογενείς παράγοντες μιας χώρας που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση	9
2.2	Εξωγενείς παράγοντες μιας χώρας που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση	14

2.3 Παράγοντες που καθορίζουν το ενδεχόμενο εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων σε κράτη-μέλη της Ε.Ε.	16
--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αποτελεσματικότητα

3.1 Προβλήματα οργάνωσης διοικητικών δομών που οδήγησαν στην αποτελεσματικότητα ή μη της μεταρρύθμισης στην προ κρίση περίοδο	18
3.2 Προβλήματα οργάνωσης διοικητικών δομών που οδήγησαν στην αποτελεσματικότητα ή μη της μεταρρύθμισης στην περίοδο της κρίσης	22
3.3 Είδη επιπτώσεων-επιδράσεων των μεταρρυθμίσεων	24
3.4 Επιπτώσεις μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση	24
3.5 Παράγοντες επιτυχίας μεταρρυθμίσεων	28
3.6 Λόγοι αποτυχίας μεταρρυθμίσεων	30
3.7 Ποιοτικές παράμετροι και κριτική αποτίμηση των μεταρρυθμίσεων	37
3.8 Συστάσεις-προτάσεις που θα συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα

4.1 Χρονολογική εξέλιξη εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στην Ανώτατη εκπαίδευση	45
4.2 Κριτική αποτίμηση των κυριότερων μεταρρυθμίσεων στην Ανώτατη Εκπαίδευση	53
4.3 Ανάλυση επί των κυριότερων μεταρρυθμίσεων	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Έρευνα (σκοπός-μεθοδολογία-στατιστικές μέθοδοι επεξεργασίας δεδομένων-γενικά συμπεράσματα)

5.1	Σκοπός της έρευνας	76
5.2	Ερευνητικά ερωτήματα-Μέθοδος δειγματοληψίας	76
5.3	Στατιστικές μέθοδοι επεξεργασίας δεδομένων	
	- Αποτελέσματα έρευνας-Ερμηνεία	77
5.4	Γενικά Συμπεράσματα	124

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Σχόλια-συμπεράσματα-προτάσεις

6.1	Σχόλια-Συμπεράσματα	127
6.2	Προτάσεις	129

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	131
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	166
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	179

Κατάλογος Πινάκων

3.1 Προβλήματα σε επίπεδο οργάνωσης διοικητικών δομών στην προ κρίση εποχή	20
3.2 Μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα στην προ κρίση περίοδο	21
3.3 Στόχοι προγραμμάτων και μέτρα που ελήφθησαν	23
3.4 Αριθμός Υπουργείων 2011-2017	26
3.5 Αριθμός γενικών και ειδικών γραμματειών 2011-2017	27
5.1 Περιγραφική Στατιστική	77
5.2 Συσχετίσεις Q5 με βάση τον συντελεστή Kendall	81
5.3 Συσχετίσεις Q6 με βάση τον συντελεστή Kendall	87
5.4 Συσχετίσεις Q8 με βάση τον συντελεστή Kendall	93
5.5 Συσχετίσεις Q9 με βάση τον συντελεστή Kendall	100
5.6. Συσχετίσεις Q17 με βάση τον συντελεστή Kendall	106
5.7 Συσχετίσεις Q18 με βάση τον συντελεστή Kendall	115

Κατάλογος Διαγραμμάτων

3.1 Αριθμός γενικών και ειδικών γραμματειών από το 2011 έως το 2017	27
3.2 Ρυθμιστική παραγωγή στην Ελλάδα 1975-2005	32
3.3 Νόμοι, Προεδρικά διατάγματα, Υπουργικές αποφάσεις από το 1987-2005	33
3.4 23.142 Αρμοδιότητες	34
3.5 Επιτελικές Αρμοδιότητες	34
3.6 Εκπαίδευση προσωπικού που υπηρετεί στην κεντρική δημόσια διοίκηση	36
3.7 Ποσοστό δημοσίων υπαλλήλων που είναι διατεθειμένο να υποστηρίξει κάθε διοικητική μεταρρύθμιση με στόχο μια αποδοτική δημόσια διοίκηση	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Οι μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα είναι ένα συχνό φαινόμενο το οποίο συναντάται συνήθως όταν ένα κόμμα αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας. Αποτελούν συνώνυμο της αλλαγής σε έναν τομέα με στόχο της βελτίωσής του. Γνωρίζουμε όμως στα αλήθεια τί σημαίνει μεταρρύθμιση; Σε αυτό το κεφάλαιο θα προσεγγίσουμε εννοιολογικά τις μεταρρυθμίσεις που ασκούνται σε πολλούς τομείς της δημόσιας διοίκησης. Συγκεκριμένα θα ασχοληθούμε με το μέγεθος της σημασίας που αυτές έχουν στην κοινωνία. Επιπρόσθετα, θα αναλύσουμε τις βασικές αξίες πάνω στις οποίες στηρίζονται οι μεταρρυθμίσεις, το σύνολο των αρχών που προωθούν τη νομοθέτηση των μεταρρυθμίσεων, τις αλλαγές που παρατηρούνται στη δημόσια πολιτική και οι οποίες επηρεάζουν τη θέσπιση των μεταρρυθμίσεων, καθώς και τις μεταρρυθμιστικές τάσεις που επικρατούν. Επιπλέον, θα αναφέρουμε τα στάδια θέσπισης των μεταρρυθμίσεων, ξεκινώντας από την αρχική απόφαση που λαμβάνεται και καταλήγοντας στην υλοποίηση αυτών. Τέλος, θα ασχοληθούμε με το πώς γίνεται η διεκπεραίωση των μεταρρυθμίσεων και ποιους τομείς επηρεάζουν κατά την τελική τους έκβαση.

Ενότητα 1.1 Εννοιολογική Σημασία των μεταρρυθμίσεων

Τα τελευταία χρόνια συναντάμε όλο και πιο συχνά τη λέξη «μεταρρύθμιση», σε όλο και πιο πολλούς τομείς της δημόσιας πολιτικής. Τι σημαίνει όμως εννοιολογικά η λέξη μεταρρύθμιση; Ουσιαστικά η μεταρρύθμιση αφορά στη μεταβολή του τρόπου λειτουργίας ή της μορφής κατάστασης ενός συστήματος. Συγκεκριμένα σχετίζεται με την αλλαγή του τρόπου διαχείρισης και διοίκησης διάφορων τομέων της οικονομίας, του δημόσιου τομέα, της υγείας, της εκπαίδευσης, κ.ά., με στόχο τον εκσυγχρονισμό του κοινωνικού συστήματος, δηλαδή τη μετάβασή του σε μία άλλη εποχή που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας, στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, στην καλύτερη χρήση των διαθέσιμων πόρων, στην αύξηση του πλούτου και στη γενικότερη μακροπρόθεσμη πρόοδο της κοινωνίας (Ματάκος, 2012; Κωνσταντίνου, 2015). Επιπρόσθετα η αντιμετώπιση μεγάλων κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων όπως της ανεργίας, του πληθωρισμού, της υγείας,

της παιδείας, της φορολογίας, κ.ά. οδηγεί στην παρέμβαση της εξουσίας, είτε είναι κεντρική είτε περιφερειακή, με άλλα λόγια στη θέσπιση μεταρρυθμίσεων (Bouckaert et al, 2009; Παπούλιας και Τσούκας, 1998).

Ενότητα 1.2 Μέγεθος σημασίας των μεταρρυθμίσεων

Η σημασία των μεταρρυθμίσεων ενδέχεται να είναι μεγάλη ή μικρή. Ειδικότερα οι περιορισμένης εμβέλειας μεταρρυθμίσεις, αφορούν μικρότερες κοινωνικές ομάδες. Επίσης τα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα αυτών, την καθιστούν λιγότερο σημαντική. Για τις πιο σημαντικές μεταρρυθμίσεις ισχύει το αντίθετο αφού αφορούν ένα ευρύ τμήμα του πληθυσμού και έχουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα (Παπούλιας και Τσούκας, 1998).

Ενότητα 1.3 Διαστάσεις των μεταρρυθμίσεων

Γενικά οι μεταρρυθμίσεις κινούνται σε δύο διαστάσεις, της σύγκρουσης και της πολυπλοκότητας. Η μεν πρώτη αφορά στη διαφορά των συμφερόντων και των απόψεων μεταξύ των κοινωνικών ομάδων που δέχονται την επιρροή από τη μεταρρύθμιση. Από την άλλη πλευρά η δεύτερη σχετίζεται με την εμφάνιση πρωτοφανών προβλημάτων που χαρακτηρίζονται από ασάφεια και που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με συνηθισμένο και απλό τρόπο (Παπούλιας και Τσούκας, 1998).

Ενότητα 1.4 Πολύπλες-βασικές αξίες πάνω στις οποίες στηρίζονται οι μεταρρυθμίσεις

Ουσιαστικά οι πολύπλες πάνω στους οποίους χτίζεται μια μεταρρύθμιση είναι η αξιοκρατία, η διαφάνεια, η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα, η οικονομικότητα, η επιτυχής διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, η βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών και η καλύτερη εξυπηρέτηση τόσο των πολιτών όσο και των επιχειρήσεων (Λαδή και Νταλάκου, 2008).

Ειδικότερα οι βασικές αξίες στις οποίες χτίζονται οι μεταρρυθμίσεις είναι οι εξής:

1) Οικονομικότητα. Μέσω της ανάπτυξης του κράτους-πρόνοιας των κοινωνιών στις δυτικές χώρες του κόσμου, αυξήθηκαν ταυτόχρονα και οι δαπάνες του. Κατά τη δεκαετία του

’90 οι πιέσεις στον οικονομικό τομέα εντάθηκαν και έτσι κατέστη αναγκαίο να μειωθούν οι δαπάνες του δημόσιου τομέα, προκειμένου να εξοικονομηθούν πόροι (Λαδής και Νταλάκου, 2008)

2) Αποδοτικότητα. Σύμφωνα με τον Etzioni (1964), η αποδοτικότητα ενός οργανισμού έχει άμεση σχέση αρχικά με το κατά πόσο επιτυγχάνονται οι στόχοι του και κατά δεύτερον με τους πόρους που χρησιμοποιεί για να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα (παραγωγικότητα). Με άλλα λόγια η αύξηση της αποτελεσματικότητας και της παραγωγικότητας, σηματοδοτεί τη μείωση τόσο των αρνητικών συνεπειών όσο και του κόστους (Λαδής και Νταλάκου, 2008)

3) Αποτελεσματικότητα. Το στοιχείο αυτό είναι ταυτόσημο με την αποδοτικότητα και αφορά, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, στην επίτευξη των στόχων μιας πολιτικής ή ενός προγράμματος (Lane, 2000; Λαδής και Νταλάκου, 2008)

Στη διάρκεια των ετών έγινε σύντομα κατανοητό ότι οι μεταρρυθμίσεις περιελάμβαναν και άλλες παραμέτρους που δεν αφορούσαν αποκλειστικά τον οικονομικό τομέα. Σύντομα εμφανίστηκε ο όρος «διακυβέρνηση» σύμφωνα με τον οποίο υπάρχουν διαδικασίες αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους νόμους, στα κοινωνικά πρότυπα και στις δυνάμεις που ασκεί η εξουσία μιας κοινωνίας σε ένα κράτος. Στη διακυβέρνηση ενός κράτους/κοινωνίας ουσιαστικό ρόλο παίζουν οι πολίτες, με ταυτόχρονη έμφαση στη νομιμότητα, τη λογοδοσία, την ικανότητα και τον σεβασμό του νόμου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Rhys, Gerhard and Steven van de Walle, 2019).

Όσον αφορά στη νομιμότητα, αυτή έγκειται στο δικαίωμα των πολιτών να συμφωνούν ή να διαφωνούν με τις αποφάσεις της διοίκησης/κυβέρνησης. Για τον λόγο αυτό η ύπαρξη κατάλληλων μηχανισμών που συνδράμουν στην παροχή δυνατότητας στους πολίτες να αμφισβητούν τις πράξεις της κυβέρνησης, κρίθηκε αναγκαία (Λαδής και Νταλάκου, 2008).

Η λογοδοσία από την άλλη πλευρά είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη «χρηστή διακυβέρνηση» και την ύπαρξη διαφάνειας (Bovens, 2005). Είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη νομιμότητα και αφορά στην έκθεση των πεπραγμένων και της ορθής χρήσης από την πλευρά των δημοσίων λειτουργών και των πολιτικών (Λαδής και Νταλάκου, 2008).

Ένας από τους λόγους που σηματοδοτούν τη θέσπιση των μεταρρυθμίσεων είναι η πεποίθηση ότι το κράτος ή η πολιτική δεν είχαν θετικά αποτελέσματα λόγω χαρακτηριστικών που οδήγησαν σε αποτυχίες του κράτους και όχι λόγω ανικανότητας ή άγνοιας (Μουζέλης και Καζάκος, 2005). Επιπρόσθετα οι τεράστιες δημόσιες δαπάνες, οι οποίες προκλήθηκαν κυρίως

από τη λανθασμένη εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής κατά την οποία η αύξηση των δαπανών ξεπερνά κατά πολύ τα δημόσια έσοδα, αποτελεί έναν επιπλέον λόγο επιβολής των μεταρρυθμίσεων (Κωνσταντίνου, 2015).

Ενότητα 1.5 Σύνολο αρχών που προκαλούν τη νομοθέτηση των μεταρρυθμίσεων

Η καλύτερη νομοθέτηση στηρίζεται σε ένα σύνολο αρχών όπως η αναγκαιότητα, η επικουρικότητα, η αναλογικότητα, η λογοδοσία, η διαφάνεια, η απλοποίηση και η προσβασιμότητα, όπως αναλύονται παρακάτω:

Η αρχή της αναγκαιότητας. Με βάση αυτή την αρχή θα πρέπει προτού εφαρμοστεί μια νέα μεταρρύθμιση στη δημόσια πολιτική να εκτιμηθεί εάν είναι απαραίτητη η εισαγωγή νέων πρακτικών για να υλοποιηθεί.

Η αρχή της επικουρικότητας, η οποία αφορά στις αποφάσεις οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν με απώτερο σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών.

Η αρχή της αναλογικότητας, κατά την οποία θα πρέπει να επιτυγχάνεται η ισορροπία ανάμεσα στα πλεονεκτήματα που προσφέρονται και στους περιορισμούς που τίθενται ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Η αρχή της λογοδοσίας. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, όλα τα εμπλεκόμενα μέρη θα πρέπει να έχουν λάβει γνώση των πολιτικών και των πρακτικών που τους αφορούν και να έχουν τη δυνατότητα να πληροφορούνται για τις δυσκολίες που ενδέχεται να προκύψουν στην εφαρμογή των πολιτικών και των ρυθμίσεων.

Η αρχή της διαφάνειας σχετίζεται με την οργανωμένη συμμετοχή, την ίση πρόσβαση, την εκπροσώπηση και τη διαβούλευση όλων όσων εμπλέκονται.

Η αρχή της απλοποίησης όπου οι ρυθμίσεις δεν είναι πολύπλοκες, δεν είναι σύνθετες και μπορούν να γίνουν κατανοητές στο ευρύ κοινό.

Η αρχή της προσβασιμότητας σχετίζεται με τη δυνατότητα που δίνεται στα ενδιαφερόμενα μέρη να μπορούν να έχουν πρόσβαση στις ρυθμίσεις που τους επηρεάζουν.

Τέλος για την επίτευξη μιας καλύτερης νομοθέτησης επιβάλλεται η ανάλυση των κανονιστικών επιπτώσεων σε διάφορους τομείς, οι οποίοι συμβάλλουν στη βιωσιμότητα ενός κράτους («Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης»), όπως στην εκπαίδευση, στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού, στο περιβάλλον, στην προστασία των ευαίσθητων κοινωνικών

ομάδων, κ.ά. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να εμπλακούν και μη κυβερνητικές οργανώσεις στους εν λόγω τομείς. Στόχος της ανάλυσης των κανονιστικών επιπτώσεων είναι η δημιουργία προτάσεων δημόσιων πολιτικών που αυξάνουν στον μέγιστο βαθμό τις θετικές επιπτώσεις και μειώνουν σημαντικά τις μη επιθυμητές ή τις μη αναγκαίες (Argyriades, 2006; Tanas, 2019; Λαδή και Νταλάκου, 2008).

Ενότητα 1.6 Αλλαγές στο πλαίσιο της δημόσιας πολιτικής που επηρεάζουν τη θέσπιση των μεταρρυθμίσεων

Στο πλαίσιο μιας δημόσιας πολιτικής μπορεί να υπάρξει μια πληθώρα αλλαγών και μεταρρυθμίσεων. Οι αλλαγές και οι μεταρρυθμίσεις δεν έχουν την ίδια ένταση και δεν ασκούν την ίδια επιρροή στην εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής. Για τον λόγο αυτό και για να προσδιορισθεί ο ρόλος της εκάστοτε αλλαγής στη μεταρρύθμιση των τομέων του κοινωνικού κράτους, θα παρουσιάσουμε την πρόταση ταξινόμησης των αλλαγών, όπως την πρότεινε ο Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας P. Hall (1993), ανάλογα με την έντασή τους και το αντίκτυπο που έχουν στην άσκηση της δημόσιας πολιτικής:

1) Αλλαγή α' τάξης: Προσαρμογή του τρόπου χρήσης του εργαλείου μιας πολιτικής για την επίλυση ή την πρόληψη ενός πιθανού προβλήματος που μπορεί να παρουσιαστεί στη νέα κατάσταση

2) Αλλαγή β' τάξης: Αλλαγή στα εργαλεία που χρησιμοποιούν στην άσκηση πολιτικής

3) Αλλαγή γ' τάξης: Αλλαγή στόχων και εργαλείων πολιτικής

Με βάση τα ανωτέρω, οι μεταρρυθμίσεις εντάσσονται σε αλλαγές β' και γ' τάξης, καθώς αφορούν σκόπιμες παρεμβάσεις που επιφέρουν αλλαγές - ουσιαστικές τομές στο υπάρχον σύστημα των εργαλείων και των στόχων μιας δημόσιας πολιτικής. Η εξέλιξη αυτής της αλλαγής βέβαια γίνεται μέσα από τα στάδια του σχεδιασμού και της υλοποίησης της μεταρρύθμισης (Αλεξόπουλος, 2005).

Ενότητα 1.7 Μεταρρυθμιστικές τάσεις

Οι βασικές μεταρρυθμιστικές τάσεις που επικρατούν αφορούν:

1) Στην αγορά. Η τάση αυτή εστιάζει στην ενδυνάμωση της αγοράς με βασική προϋπόθεση τη μεγαλύτερη αποδοτικότητα του δημοσίου τομέα, εφόσον λειτουργήσει με

όρους ιδιωτικού τομέα. Δεδομένου ότι η πλειοψηφία των δημοσίων υπηρεσιών είναι μονοπώλια και δεν υπάρχουν κίνητρα που να αυξάνουν την αποτελεσματικότητα/αποδοτικότητά τους, εφαρμόζονται διάφορες πρακτικές, με στόχο τα ανωτέρω. Η πιο συνηθισμένη πρακτική μεταρρύθμισης είναι η μερική ή η ολική ιδιωτικοποίηση. Στην πρώτη περίπτωση ο σχεδιασμός και ο έλεγχος της επιχείρησης που υπάγεται στο δημόσιο, ανήκουν στην κυβέρνηση και η διοίκησή τους παραχωρείται σε ιδιώτες. Από την άλλη, στη δεύτερη περίπτωση, οι δημόσιες επιχειρήσεις παραχωρούνται σε ιδιώτες, μέσω της διαδικασίας της πώλησης. Μια άλλη πρακτική αφορά στην υιοθέτηση μεθόδων και πρακτικών από τον ιδιωτικό τομέα στον δημόσιο (π.χ. διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού). Επιπρόσθετα η δημιουργία εσωτερικών αγορών, δηλαδή η λειτουργία των υπαλλήλων με όρους και συνθήκες ανταγωνισμού καθώς και η δυνατότητα που δίνεται στους πολίτες να επιλέξουν τη δημόσια υπηρεσία που προτιμούν, προς αποφυγή των μονοπωλίων που δημιουργούνται, αποτελούν δύο ακόμα πρακτικές (Λαδή και Νταλάκου, 2008).

2) Στη συμμετοχή. Η εν λόγω μεταρρύθμιση εστιάζει στην ολοένα αυξανόμενη συμμετοχή των δημοσίων λειτουργών και πολιτών στη δημόσια διοίκηση, με στόχο τη λύση του υφιστάμενου προβλήματος της ιεραρχικής δομής της διοίκησης. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η αποδοτικότητα των υπαλλήλων των δημοσίων υπηρεσιών και ταυτόχρονα ενισχύεται η συμμετοχή των πολιτών σε διάφορα συλλογικά όργανα (π.χ. διοικητικά συμβούλια σχολείων), παρέχονται δικαιώματα στους πολίτες μέσα από μία λίστα υποχρεώσεων των δημοσίων υπηρεσιών (Χάρτες Δικαιωμάτων των Πολιτών) με στόχο τον σεβασμό των δικαιωμάτων των πολιτών και τη συμμετοχή τους στις αποφάσεις και τέλος καθίσταται ευκολότερη η απόδοση ευθυνών σε περίπτωση κακής διοίκησης των υπηρεσιών. Η υιοθέτηση μεθόδων που εμπίπτουν στη Διοίκηση Ολικής Ποιότητας είναι άλλη μία τάση που εμπίπτει στη συμμετοχή καθώς δίνει έμφαση στις απόψεις των υπαλλήλων της δημόσιας διοίκησης και στην οργάνωση των υπηρεσιών που παρέχουν (Λαδή και Νταλάκου, 2008).

3) Στην κανονιστική μεταρρύθμιση, η οποία βασίζεται σε μεταβολή που στοχεύει στη βελτίωση, την αποδοτικότητα, την οικονομική αποτελεσματικότητα και την προστασία των ρυθμίσεων σε νομικό επίπεδο. Η κανονιστική μεταρρύθμιση διακρίνεται στην απορρύθμιση και την καλύτερη νομοθέτηση. Η απορρύθμιση βασίζεται στο γεγονός ότι στον δημόσιο τομέα υπάρχει ένα πλήθος κανόνων και νόμων με αποτέλεσμα τη μείωση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας. Με βάση τα ανωτέρω επιβάλλεται η κατάργηση μέρους των κανόνων και των νόμων και γενικά η απλοποίηση της νομοθεσίας.

Αυτό θα οδηγήσει στην ελεύθερη διοίκηση των διοικητών των δημοσίων οργανισμών, οι οποίοι θα είναι απαλλαγμένοι από νόμους, κανόνες και πολιτικές πιέσεις (*Osborne & Gaebler, 1992; Λαδή και Νταλάκου, 2008*).

4) Στην ευέλικτη διακυβέρνηση, σύμφωνα με την οποία προτείνεται η δημιουργία ευέλικτων θεσμών και δομών με στόχο την εκσυγχρόνιση αυτών, προκειμένου να ανταποκριθούν γρήγορα και αποτελεσματικά στα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από τις νέες κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις (*Λαδή και Νταλάκου, 2008*).

Τα ανωτέρω, όπως αναφέρθηκαν, αποτελούν βασικές μεταρρυθμίσεις. Τα τελευταία χρόνια όμως και με βάση την έννοια του νέου δημοσίου μανάτζμεντ, έχουν εφαρμοστεί νέες πρακτικές όπως η ίδρυση ανεξάρτητων αρχών και η υιοθέτηση αξιολογήσεων, ελέγχων δεικτών ή μετρήσεων στον δημόσιο τομέα, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της δημόσιας διοίκησης και την απολιτικοποίησή της (*Rosta, 2011*).

Ενότητα 1.8 Στάδια θέσπισης των μεταρρυθμίσεων

Η αρχική απόφαση για τη θέσπιση μεταρρυθμίσεων, αποτελεί ζητούμενο του ίδιου του πολιτικού συστήματος, μιας και τα κόμματα που εναλλάσσονται στην εξουσία επιθυμούν την αλλαγή στη δημόσια διοίκηση μέσω διοικητικών μεταρρυθμίσεων. Το ζητούμενο αυτό δεν αποφέρει όμως πάντα τα ανάλογα αποτελέσματα.

Από την άλλη πλευρά, η υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων βασίζεται στον βαθμό κατά τον οποίο πραγματοποιούνται οι αλλαγές στους ήδη υπάρχοντες κανόνες, οι οποίοι σχετίζονται με τη νομοθεσία, τους κανονισμούς και τους θεσμούς του κράτους, τους τρόπους αντιμετώπισης ενός προβλήματος και την ενδεχόμενη αντίσταση των ατόμων που πρέπει να αποδεχτούν την αλλαγή (*Σπανού, Ιωάννου, Λαμπροπούλου, κ.ά., 2018*).

Ενότητα 1.9 Διεκπεραίωση των μεταρρυθμίσεων

Η διεκπεραίωση των μεταρρυθμίσεων μπορεί να γίνει περισσότερο ή λιγότερο συστηματικά. Αυτό εξαρτάται από το εάν οι στόχοι που τίθενται είναι σαφείς, από τις συνέπειες που μπορεί να υπάρξουν σε στρατηγικό επίπεδο, από τους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους που είναι διαθέσιμοι, από τις απόψεις των κοινωνικών ομάδων που εμπλέκονται, από τη συγκέντρωση και την επεξεργασία των σχετικών δεδομένων, από την ύπαρξη εναλλακτικών

σεναρίων, από τη διάθεση εξειδικευμένου προσωπικού, από τη χρήση μεθόδων που δύνανται να επεξεργαστούν το πρόβλημα, από την εύρεση των προσώπων που θα ασχοληθούν ενεργά για την προώθηση της μεταρρύθμισης και από την ανατροφοδότηση πληροφοριών προκειμένου να υπάρξει διορθωτική παρέμβαση, σε περίπτωση που αυτό είναι αναγκαίο (Παπούλιας και Τσούκας, 1998).

Ενότητα 1.10 Εκβάσεις των μεταρρυθμίσεων

Οι μεταρρυθμίσεις, ως έννοια, δημιουργούν θετικές προσδοκίες, καθώς προτείνονται με σκοπό τη βελτίωση και την κάλυψη αναγκών που έχουν προκύψει με την εξέλιξη και την πρόοδο που υπάρχει σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Συνήθως διάφορες παρεμβάσεις στη δημόσια διοίκηση ονομάζονται «μεταρρυθμίσεις», με αμφίβολα όμως αποτελέσματα (Σπανού, Ιωάννου, Λαμπροπούλου, κ.ά., 2018).

Όταν το κράτος αναφέρεται στον όρο μεταρρυθμίσεις επιδιώκει ουσιαστικά ιδιωτικοποιήσεις, απελευθέρωση αγορών, αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίου και εργασίας, μείωση της παρέμβασης του κράτους, θέσπιση ανεξάρτητων αρχών με σκοπό είτε την άσκηση εποπτείας σε τομείς της διοικητικής δράσης είτε τη ρύθμιση μιας οικονομικής δραστηριότητας (Rhys, Gerhard and Steven van de Walle, 2019). Με αυτόν τον τρόπο παύει σταδιακά να υφίσταται το παραδοσιακό κράτος, όπου κυριαρχεί το μονοπώλιο και η εποπτεία του κράτους και αρχίζει να επικρατεί το ρυθμιστικό κράτος, όπου κυριαρχεί η ιδιωτικοποίηση, ο ανταγωνισμός και η εποπτεία των αγορών από ανεξάρτητες αρχές, προκειμένου να μην υπάρχουν χρέη στο μέλλον (Κωνσταντίνου, 2015).

Οι μεταρρυθμίσεις που εφαρμόζονται σε μια χώρα διαφέρουν ανάλογα με τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν και τις προτεραιότητες κάθε κυβέρνησης. Ποιοι είναι όμως οι παράγοντες που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις και ποια η αποτελεσματικότητά τους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΘΟΡΙΖΟΥΝ ΤΙΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Η παγκόσμια οικονομία τις τελευταίες δεκαετίες, βιώνει σαρωτικές αλλαγές καθώς η παγκοσμιοποίηση της παραγωγής και η διεθνής πλέον συσσώρευση του κεφαλαίου είναι γεγονός. Η αγορά κεφαλαίου, η εργασία, τα αγαθά καθώς και οι υπηρεσίες αναπροσαρμόζονται συνεχώς και έτσι κρίνεται αναγκαίο ένα νέο ρυθμιστικό πλαίσιο με τη θέσπιση βασικών μεταρρυθμίσεων, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι αδυναμίες ή οι ατέλειες που μπορεί να υπάρχουν ή ακόμα να γίνει η απαραίτητη προσαρμογή στα νέα δεδομένα που μπορεί να έχουν προκύψει. Σε αυτό το κεφάλαιο θα διερευνήσουμε τους ενδογενείς αλλά και εξωγενείς παράγοντες μίας χώρας που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση. Τέλος, θα αναφερθούμε στους παράγοντες που καθορίζουν το ενδεχόμενο εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων σε κράτη-μέλη της Ε.Ε. γενικά.

Ενότητα 2.1 Ενδογενείς παράγοντες μιας χώρας που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση

Σε μία χώρα υπάρχουν πάντα ορισμένοι εσωτερικοί παράγοντες που παίζουν καθοριστικό ρόλο ως προς τον καθορισμό των μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση. Σε γενικές γραμμές οι κύριοι ενδογενείς παράγοντες που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις είναι οι εξής:

- 1) Οικονομικοί και χρηματοοικονομικοί παράγοντες που περιλαμβάνουν:
 - A. Αδυναμίες στη φορολογική διοίκηση
 - B. Οι υψηλοί φόροι που έχουν επιβληθεί στην επιχειρηματική δραστηριότητα, ωθούν τους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων να δρουν με γνώμονα την παραοικονομία
 - Γ. Μη αποτελεσματική κατανομή των οικονομικών πόρων του κράτους
 - Δ. Διαφθορά στην διάθεση παροχών σε συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών
 - E. Δημοσιονομικά ελλείμματα
- 2) Νομικοί παράγοντες
 - A. Ανάπτυξη παράνομων δραστηριοτήτων, αύξηση εγκλήματος και ατιμωρησία λόγω ελλείψεων στη νομοθεσία
 - B. Διαφθορά στο δικαστικό σύστημα και διακριτή επιβολή/εφαρμογή του νόμου

Γ. Ανεπαρκή προστασία της ιδιοκτησίας με συνέπεια τη δυσπιστία των πολιτών προς το κράτος

Δ. Αργή και αναποτελεσματική δικαιοσύνη

3) Διοικητικοί παράγοντες

A. Αναποτελεσματικότητα στη δημόσια διοίκηση και έλλειψη συνεννόησης και πειθαρχίας μεταξύ των διαφόρων επιπέδων της κυβέρνησης (*Asatryan, Heinemann and Pitlik, 2016; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018*)

B. Πολύπλοκη διαδικασία όσον αφορά στην έναρξη και λειτουργία μιας επιχείρησης (*Marince, Sutatntriz and Kurniasih, 2022; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018*)

Γ. Διαφθορά και έλλειψη επαγγελματισμού ανάμεσα στους υπαλλήλους της δημόσιας διοίκησης (*Nikitas and Vasilopoulou, 2022; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018*)

Δ. Έλλειψη αποδοτικότητας, διαφάνειας και αξιοκρατίας στη δημόσια διοίκηση (*Rhys, Gerhard and Steven van de Walle, 2019; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018*)

4) Πολιτικοί και κοινωνικοί παράγοντες

A. Έλλειψη παιδείας της κοινωνίας σε οικονομικό και χρηματοοικονομικό επίπεδο

B. Δημιουργία αισθήματος ανασφάλειας στους επιχειρηματίες λόγω της ενδεχόμενης μη σταθερότητας της οικονομικής πολιτικής του κράτους/μείωση εξωστρέφειας της οικονομίας και έλλειψη ανταγωνιστικότητας (*Ingrams, Piotrowski and Berliner, 2020*)

Γ. Επιδείνωση κατάστασης ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, κυρίως κατά την περίοδο της κρίσης (*Γιαννακάκη, 2022*)

Δ. Αντιμετώπιση ανεργίας και εκμετάλλευσης εργαζομένων (*Αθανασοπούλου, 2014*)

5) Οι μονοπωλιακές συνθήκες

Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει σημαντική εξασθένιση ή απουσία ανταγωνισμού. Το αποτέλεσμα είναι ότι όσον αφορά σε μία ιδιωτική επιχείρηση, το προϊόν είναι μοναδικό καθώς δεν υπάρχουν υποκατάστατα στα οποία θα μπορούσαν να προσφύγουν οι καταναλωτές, και έτσι το σύνολο της αγοράς το καταλαμβάνει μόνη της η επιχείρηση, επιβάλλοντας και στρέφοντας όλη τη ζήτηση της αγοράς σε εκείνη την τιμή που αυτή επιθυμεί. Επίσης υπάρχουν εμπόδια στην είσοδο νέων επιχειρήσεων και έτσι δεν επιτυγχάνεται το κοινωνικά άριστο κατά Pareto. Επιπλέον οι εισοδηματικές ανισότητες, οι πολιτικές διακριτών τιμών χωρίς αιτιολογία, η συγκέντρωση δύναμης από μια επιχείρηση σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, αποτελούν πρόσθετους παράγοντες που καθορίζουν μια μεταρρύθμιση (*Θεοδωρόπουλος, 2006*).

Χαρακτηριστικά μονοπωλίων των δημοσίων οργανισμών/επιχειρήσεων

Από την άλλη πλευρά τα μονοπώλια των δημοσίων επιχειρήσεων/οργανισμών εμφανίζουν τα εξής χαρακτηριστικά:

Α) Η αναποτελεσματικότητα στον τεχνολογικό τομέα

Η έλλειψη κινήτρων στη διοίκηση και στους εργαζόμενους αποτελούν την αιτία της τεχνολογικής αναποτελεσματικότητας. Στις δημόσιες επιχειρήσεις/οργανισμούς οι εργαζόμενοι διορίζονται και αξιολογούνται όχι με βάση τα προσόντα τους και τις επιδόσεις τους αλλά με βάση τις σχέσεις που έχουν με την εκάστοτε κυβέρνηση, καθώς οι προσλήψεις τους και οι προαγωγές τους γίνονται με πολιτικά κριτήρια και όχι ανάλογα με τις ανάγκες των δημοσίων επιχειρήσεων/οργανισμών. Κατά συνέπεια η αύξηση του αριθμού των υπαλλήλων επιβαρύνει κατά πολύ το κόστος λειτουργίας τους (*Batalli, 2016; Spanou, 2019*).

Β) Η συνάρτηση της αύξησης του κόστους άσκησης κοινωνικής πολιτικής και της επιβάρυνσης των δημοσίων επιχειρήσεων/οργανισμών

Με βάση την τιμολογιακή πολιτική που επιβάλλουν οι κυβερνήσεις, οι τιμές των δημοσίων επιχειρήσεων είναι χαμηλές, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο πληθωρισμός, λόγω μη υπολογισμού του κόστους των μέτρων που ελήφθησαν και να διακυβεύεται η μακροοικονομική σταθερότητα.

Γ) Τα ελλείμματα

Καθώς οι δημόσιες επιχειρήσεις/οργανισμοί τιμολογούν τις υπηρεσίες τους σε ένα μεγάλο ποσοστό των καταναλωτών ή σε όλους τους καταναλωτές, σε τιμές χαμηλότερες του κόστους, το αποτέλεσμα είναι να δημιουργούνται ελλείμματα που θα καλυφθούν είτε μέσω του κρατικού προϋπολογισμού είτε μέσω δανεισμού είτε, πιο σπάνια, μέσω ιδίων κεφαλαίων (*Asatryan, Heinemann and Pitlik, 2016*).

Δ) Τη μεγάλη δύναμη των συνδικάτων των εργαζομένων

Το μονοπώλιο των δημοσίων επιχειρήσεων/οργανισμών σε συνάρτηση με τη μονιμότητα των υπαλλήλων ενδυναμώνουν τα συνδικάτα των υπαλλήλων, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνουν υψηλές αυξήσεις, οι οποίες είναι δυσανάλογες του επιπέδου της παραγωγικότητάς τους, με αποτέλεσμα να αυξάνεται το κόστος των υπηρεσιών τους και να μειώνεται η ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης/οργανισμού (*Λοϊζίδης και Πατσουράτης, 2008*)

6) Η ύπαρξη οικονομικού κέρδους

Τα οικονομικά κέρδη που προκύπτουν από την εκμετάλλευση μιας πρώτης ύλης/φυσικού πόρου, πρέπει να μεταφερθούν στους φορολογούμενους/καταναλωτές, μέσω συγκεκριμένων μεταρρυθμίσεων, που ευνοούν την κίνηση αυτή. Επιπρόσθετα μέσω μεταρρυθμίσεων, ενθαρρύνεται η προσπάθεια και η θέσπιση κινήτρων για να διατηρούνται οι ενέργειες των επιχειρήσεων/οργανισμών που οδηγούν σε διατήρηση κερδών (Θεοδωρόπουλος, 2006).

7) Οι εξωτερικές επιδράσεις

Οι εξωτερικές επιδράσεις χωρίζονται σε εξωτερικές οικονομίες και εξωτερικές επιβαρύνσεις. Οι εξωτερικές οικονομίες αφορούν στην αδυναμία ενσωμάτωσης ή εσωτερίκευσης στις τιμές, του συνόλου του κοινωνικού οφέλους που προκύπτει από την παραγωγή ή την κατανάλωση ενός αγαθού. Οι εξωτερικές επιβαρύνσεις από την άλλη αφορούν στην αδυναμία ενσωμάτωσης στις τιμές, του συνόλου του κοινωνικού κόστους. Οι μεταρρυθμίσεις στην πρώτη περίπτωση έχουν ως στόχο την ενδυνάμωση και την επέκταση αντίστοιχων δραστηριοτήτων (ενίσχυση της παιδείας). Από την άλλη πλευρά, οι μεταρρυθμίσεις στη δεύτερη περίπτωση στοχεύουν στον περιορισμό δραστηριοτήτων που προκαλούν αύξηση του κοινωνικού κόστους σε σχέση με το ιδιωτικό (π.χ. θέσπιση φορολογίας/εξάλειψη δραστηριοτήτων που προκαλούν ρύπανση στο περιβάλλον/χαμηλή ποιότητα ζωής).

8) Η ελλιπής πληροφόρηση

Η πληροφόρηση για ένα προϊόν/υπηρεσία μπορεί να είναι τέλεια, ανεπαρκής ή παραπλανητική. Στις περιπτώσεις που είναι ανεπαρκής ή παραπλανητική οδηγούν τους καταναλωτές/χρήστες σε αδυναμία σύγκρισης του όσον αφορά την τιμή αλλά και την ποιότητα. Μέσω θεσμικών μεταρρυθμίσεων μπορούν να αντιμετωπισθούν επιτυχώς προβλήματα όπως χαμηλή ποιότητα προϊόντος/υπηρεσίας αυξημένες τιμές, μη ύπαρξη εγγύησης, κ.ά. (Batalli, 2016)

9) Η κυκλικότητα και η εποχικότητα στη ζήτηση

Η ζήτηση για συγκεκριμένα προϊόντα/υπηρεσίες ενδέχεται να μην είναι η ίδια για όλες τις περιόδους του χρόνου. Ως εκ τούτου δημιουργούνται προβλήματα τόσο στην κοινωνία (π.χ. ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες στις άγονες περιοχές) όσο και στις επιχειρήσεις/οργανισμούς που προσφέρουν τέτοιου είδους προϊόντα/υπηρεσίες καθώς αυξάνεται το κόστος λειτουργίας του. Μέσω των μεταρρυθμίσεων γίνεται προσπάθεια εξάλειψης της εποχικότητας και επίτευξης εφοδιασμού της κατάλληλης ποσότητας προϊόντος/υπηρεσίας στην κοινωνία.

10) Ο αθέμιτος ανταγωνισμός

Δείγμα αθέμιτου ανταγωνισμού αποτελεί η ληστρική τιμολόγηση, σύμφωνα με την οποία μια επιχείρηση επιβάλλει τιμή κάτω του κόστους για ένα προϊόν/υπηρεσία, με σκοπό την ώθηση των ανταγωνιστών του σε έξοδο από τον κλάδο. Καθώς τελικά κυριαρχεί, αυξάνει τις τιμές του προϊόντος/υπηρεσίας, με αποτέλεσμα να χειροτερεύει η θέση των καταναλωτών και του κοινωνικού συνόλου. Οι μεταρρυθμίσεις στοχεύουν στη δημιουργία και διασφάλιση ενός υγιούς ανταγωνισμού καθώς και στην προστασία των καταναλωτών/χρηστών (*Batalli, 2016*).

11) Η διάθεση δημοσίων αγαθών στην κοινωνία και το πρόβλημα του δωρεάν επιβάτη

Δωρεάν επιβάτης ορίζεται το άτομο που απολαμβάνει το όφελος από τη χρήση ενός προϊόντος/μιας υπηρεσίας, δίχως να συνεισφέρει ή να καταβάλλει προσπάθεια/χρήματα για αυτό. Το εν λόγω πρόβλημα αποτελεί ένα δείγμα της αναποτελεσματικότητας των αγορών, καθώς ορισμένα άτομα καταναλώνουν/χρησιμοποιούν ένα προϊόν/υπηρεσία σε μεγαλύτερο βαθμό από αυτό που τους αναλογεί είτε ως δίκαιο μερίδιο είτε με βάση τα χρήματα που πληρώνουν. Στην περίπτωση αυτή, το αποτέλεσμα είναι είτε να μην παράγεται και κατά συνέπεια να μην προσφέρεται το προϊόν, είτε να μην παρέχεται σε επαρκείς και αναγκαίες ποσότητες, ίσες με τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Στη φάση αυτή οι μεταρρυθμίσεις θεσπίζονται, συνήθως με την επιβολή φορολογίας, προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα ανωτέρω προβλήματα.

12) Η διαπραγματευτική δύναμη

Στην περίπτωση αυτή ενδέχεται μικρές και μεμονωμένες ομάδες παραγωγών να μην μπορούν να διαπραγματευτούν το ίδιο δυναμικά μεγάλες επιχειρήσεις/οργανισμούς, με αποτέλεσμα την επιβολή τιμών από τη δεύτερη κατηγορία. Η θέσπιση των μεταρρυθμίσεων στην προκειμένη περίπτωση έχει στόχο την αντιμετώπιση της αδυναμίας άσκησης διαπραγματευτικής δύναμης ορισμένων παραγωγών και της επιβολής κατάλληλης νομοθεσίας/μέτρων που θα την ενισχύουν (*Makrydemetres, Zervopoulos and Pravita, 2016*).

13) Η παρουσία ελλείψεων στην αγορά

Ένας άλλος παράγοντας που καθορίζει τη θέσπιση μεταρρυθμίσεων είναι η εμφάνιση ξαφνικών ελλείψεων στην αγορά, λόγω εκτάκτων γεγονότων με αποτέλεσμα την εμφάνιση φαινομένων αισχροκέρδειας. Μέσω των κατάλληλων μέτρων και ρυθμίσεων, γίνεται προσπάθεια να κατανέμονται οι πόροι και τα αγαθά που βρίσκονται σε έλλειψη με βάση το δημόσιο συμφέρον και την αποφυγή των παραπάνω προβλημάτων (*Ingrams, Piotrowski and Berliner, 2020*).

14) Μεταρρυθμίσεις που έχουν ως στόχο την αποκατάσταση της κοινωνικής δικαιοσύνης. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις στοχεύουν στο να διορθώσουν αδυναμίες που μπορεί να προκύψουν κατά την εφαρμογή μιας απόφασης (Bouckaert et al, 2009; Farazmand, 2002; Nikitas and Vasilopoulou, 2022; Θεοδωρόπουλος, 2006).

Ενότητα 2.2 Εξωγενείς παράγοντες μιας χώρας που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση

Εκτός όμως από τους ανωτέρω ενδογενείς παράγοντες που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση, υπάρχουν και καθαρά εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται για τη θέσπιση αυτών όπως:

- Η παγκοσμιοποίηση

Ο εν λόγω παράγοντας συνδέεται με μια πληθώρα ζητημάτων, όπως η εναλλαγή του ρόλου που κατέχει το κράτος και η αγορά, η διασύνδεση των χωρών στον εμπορικό και χρηματοοικονομικό τομέα, η εξάλειψη των ανισοτήτων, η ένταξη των υπανάπτυκτων και αναπτυσσόμενων χωρών στην οικονομία διεθνώς, η αναδιάρθρωση του κοινωνικού κράτους και των εθνικών μορφών διακυβέρνησης και η ανισότητα ως προς το εισόδημα στο εσωτερικό των κρατών (Πελαγίδης, 2000; Λαδή και Νταλάκου, 2008)

Οι μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης αφορούν στις αλλαγές που συντελούνται μέσα στις λειτουργίες και στις δομές του κράτους, το οποίο λειτουργεί σε ένα διεθνοποιημένο κόσμο. Η δύναμη του εκάστοτε κράτους δεν μειώνεται, απλώς οι φορείς που το αποτελούν εξελίσσονται, συμμετέχουν στις αλλαγές και διαδραματίζουν σημαντικούς ρόλους. Ειδικότερα το κράτος προσαρμόζεται στις διεθνείς συνθήκες και ταυτόχρονα επηρεάζει τις διαδικασίες που τις διαμορφώνουν. Μέσα σε αυτές, πολιτικοί, οικονομικοί και πολιτισμικοί παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά τον κύκλο των μεταρρυθμίσεων (Lampropoulou and Oikonomou, 2018).

- Εξευρωπαϊσμός

Ο παράγοντας σχετίζεται με την αλληλεπίδραση που υπάρχει ανάμεσα στο εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο ως προς τη δημιουργία πολιτικής. Η διαδικασία της δόμησης, της διάχυσης και της θεσμοθέτησης των τυπικών και άτυπων κανόνων, πρακτικών, ιδεών,

θεωριών, κ.ά. εντάσσονται σε ένα πλαίσιο πολιτικής της Ε.Ε. και στη συνέχεια αφομοιώνονται από τις δημόσιες πολιτικές των κρατών που την αποτελούν.

Τύποι μηχανισμού εξευρωπαϊσμού

Η ανωτέρω ενέργεια εντάσσεται σε έναν γενικότερο μηχανισμό εξευρωπαϊσμού. Ο μηχανισμός αυτός ταξινομείται σε τρεις τύπους:

A) Θεσμική συμμόρφωση

Αφορά ευρωπαϊκές πολιτικές που ορίζουν ένα θεσμικό μοντέλο που πρέπει να ενταχθεί και να εφαρμοσθεί σε εθνικό επίπεδο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση τα κράτη-μέλη δεν έχουν καμία επιλογή και υποχρεούνται να εφαρμόσουν τη συγκεκριμένη αλλαγή-μεταρρύθμιση (π.χ. κανονισμοί, Ε.Ε. και οδηγίες Ε.Ε.).

B) Τροποποίηση εθνικών δομών

Οι μεταρρυθμίσεις στη συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να είναι σκληρές έως ήπιες, καθώς οι ευρωπαϊκές πολιτικές αλλάζουν το ποσοστό συμμετοχής των εθνικών φορέων στη λήψη των αποφάσεων, με αποτέλεσμα τη θέσπιση αλλαγών.

Γ) Πλαισίωση των απόψεων και αντιλήψεων ενός κράτους

Στη συγκεκριμένη περίπτωση εφαρμόζονται ενέργειες της Ε.Ε. όπως συνέδρια, μεταφορά πρακτικών με άριστα αποτελέσματα, κ.ά., προκειμένου να προετοιμάσουν το έδαφος για την ενσωμάτωση των θεσμικών αλλαγών σε διάφορους τομείς, αλλάζοντας έτσι τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύονται διάφορα θέματα σε εθνικό επίπεδο (π.χ. πρόγραμμα ERASMUS ανταλλαγής φοιτητών με στόχο την εξοικείωση των φοιτητών με το εκπαιδευτικό σύστημα άλλων χωρών της Ε.Ε.).

Πιθανές εκβάσεις εξευρωπαϊσμού

Με βάση τα ανωτέρω καταλήγουμε στις εξής πιθανές εκβάσεις του εξευρωπαϊσμού:

1) Αδράνεια-μη θέσπιση μεταρρύθμισης

2) Σύγκλιση-Προσαρμογή των καρτών-μελών στις ευρωπαϊκές προτάσεις με αποτέλεσμα την αλλαγή πολιτικής με μία συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ ευρωπαϊκού και εθνικού επιπέδου

3) Απόκλιση-εκ διαμέτρου αντίθετες μεταρρυθμίσεις από αυτές που επιβάλει-προτείνει η Ε.Ε.

- Εθνικό επίπεδο

Συνήθως οι τακτικές που εφαρμόζει ένα κράτος-μέλος επηρεάζουν τον σχεδιασμό της ευρωπαϊκής πολιτικής, καθώς είναι πολύ εύκολο οι εν λόγω μεταρρυθμίσεις να εισαχθούν στο εσωτερικό άλλων κρατών της Ε.Ε. Από την άλλη μια πετυχημένη πρακτική από ένα κράτος-μέλος δεν είναι εύκολο να ενσωματωθεί στο εσωτερικό ενός άλλου κράτους, καθώς ενδέχεται το εσωτερικό του περιβάλλον να είναι πολύπλοκο και πολυσύνθετο.

Με βάση τα ανωτέρω προκύπτει το συμπέρασμα ότι η θέσπιση μεταρρυθμίσεων λόγω εξωγενών παραγόντων μπορεί να γίνει είτε οικειοθελώς, μέσω π.χ. «μεταφορά πολιτικής» από μία άλλη χώρα στην οποία εφαρμόστηκε επιτυχώς η μεταρρύθμιση ή υποχρεωτική, εξαιτίας πιέσεων διεθνών οργανισμών (π.χ. η Παγκόσμια τράπεζα υποχρεώνει τα κράτη σε μεταρρυθμίσεις συγκεκριμένου τύπου για να λάβουν χρηματοδότηση) (Λαδή και Νταλάκου, 2008).

Ενότητα 2.3 Παράγοντες που καθορίζουν το ενδεχόμενο εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων σε κράτη-μέλη της Ε.Ε.

Εκτός όμως από τους ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες που καθορίζουν τις μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση, υπάρχουν σύμφωνα με την Schmidt (2002) και πέντε ενδιάμεσοι παράγοντες που καθορίζουν την εφαρμογή ή όχι των μεταρρυθμίσεων σε ένα κράτος της Ε.Ε. γενικά.

A) Οικονομική αδυναμία

Σε περίπτωση που ένα κράτος αντιμετωπίζει οικονομική κρίση και πρέπει να είναι ανταγωνιστικό στις διεθνείς αγορές, τότε είναι πιο δεκτικό στην αλλαγή. Η παγκοσμιοποίηση με άλλα λόγια παρακινεί το κράτος ώστε να θεσπίσει αλλά και να εφαρμόσει, όσο πιο γρήγορα γίνεται, τις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται έτσι ώστε να γίνει ανταγωνιστικό στο διεθνές περιβάλλον και να αντιμετωπίσει την ενδεχόμενη οικονομική κρίση. Από την άλλη πλευρά, η οικονομική αδυναμία δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας που δημιουργεί την ανάγκη της αλλαγής. Η εξάρτηση ενός κράτους, στον πολιτικό τομέα, από ένα άλλο

ισχυρότερο, αποτελεί άλλον έναν παράγοντα θέσπισης μεταρρυθμίσεων (Λαδή και Νταλάκου, 2008;)

Β) Επιβολή αλλαγών από πολιτικούς φορείς

Ανάλογα με τις συνδιαλλαγές που γίνονται στον πολιτικό τομέα και τις δομές που υπάρχουν, δίνεται η δυνατότητα στους πολιτικούς να επιβάλλουν ή να διαπραγματευτούν μεταρρυθμίσεις

Γ) Παλιές πολιτικές που εξακολουθούν να ισχύουν

Οι μεταρρυθμίσεις μπορούν να θεσπιστούν ανάλογα με το αν ισχύουν κάποιες πολιτικές, αν είναι πετυχημένες αλλά και τους θεσμούς που τις σχεδιάζουν.

Δ) Προτιμήσεις πολιτικών φορέων

Ανάλογα με τις προτιμήσεις των εμπλεκόμενων στην πολιτική και τον βαθμό αντίστασή τους στην αλλαγή, θεσπίζεται ή όχι μία ενδεχόμενη μεταρρύθμιση (Lampropoulou and Oikonomou, 2018).

Ε) Δυνατότητα τροποποίησης των προτιμήσεων

Ανάλογα με τη μεταβολή στις αντιλήψεις που επικρατούν για την οικονομική αδυναμία ενός κράτους και την πολιτική κληρονομιά, ο βαθμός της τροποποίησης στα ανωτέρω μπορεί να δώσει το έναυσμα ή όχι για θέσπιση μεταρρυθμίσεων (Schmidt, 2002; Schmidt and Radaelli, 2004; Λαδή και Νταλάκου, 2008).

Οι ανωτέρω παράγοντες καθορίζουν τη θέσπιση των μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση. Ουσιαστικά αποτελούν αδυναμίες τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον μίας χώρας και αφορούν σε διάφορους τομείς, όπως το συντονισμό των υπηρεσιών, στην ύπαρξη γραφειοκρατίας, στην αδυναμία ενσωμάτωσης καλών πρακτικών και νέων τεχνολογιών, στην έλλειψη πληροφόρησης, στην ύπαρξη αθέμιτου ανταγωνισμού, κ.ά. Για τους λόγους αυτούς οι μεταρρυθμίσεις που προτείνονται, έχουν ως στόχο την επίλυση των προβλημάτων που υπάρχουν στο μέγιστο βαθμό ή με άλλα λόγια την επίτευξη αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τα προβλήματα της οργάνωσης των διοικητικών δομών που οδήγησαν στην αποτελεσματικότητα ή μη των μεταρρυθμίσεων στην περίοδο προ κρίσης αλλά και κατά τη διάρκεια αυτής, τις επιπτώσεις των μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση και τα είδη αυτών, καθώς και τους παράγοντες επιτυχίας και αποτυχίας των μεταρρυθμίσεων. Με βάση τα ανωτέρω θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μία κριτική αποτίμηση των μεταρρυθμίσεων και στη συνέχεια θα προτείνουμε συγκεκριμένες ενέργειες που θα συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων.

Ενότητα 3.1 Προβλήματα οργάνωσης διοικητικών δομών που οδήγησαν στην αποτελεσματικότητα ή μη της μεταρρύθμισης στην προ κρίση περίοδο

Οι παράγοντες που καθόρισαν τις μεταρρυθμίσεις κατά την περίοδο της κρίσης, υπήρχαν σχεδόν στο σύνολό τους αρκετά χρόνια πριν την εμφάνιση αυτής. Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι κύριες αδυναμίες/κύριοι παράγοντες ήταν οι εξής:

1. Μεγάλο μέγεθος δημόσιου τομέα
2. Μη ορθολογική διάρθρωση διοικητικών δομών (Ν. 3895/2010)
3. Υψηλό κόστος διοικητικών μηχανισμών σε σχέση με χαμηλή αποδοτικότητα

Ειδικότερα, το θέμα της αναδιοργάνωσης των διοικητικών δομών αποτέλεσε ίσως τον κυριότερο παράγοντα για τη θέσπιση διοικητικών μεταρρυθμίσεων, εκθέσεων και συστάσεων (Μακροδημήτρης και Μιχαλόπουλος, 2000; Σπανού, 1996), οι οποίες είχαν στόχο την ανάγκη μείωσης του μεγέθους του δημοσίου τομέα και της αύξησης της αποτελεσματικότητας αυτού χωρίς όμως σημαντικά αποτελέσματα.

Η επέκταση της ιεραρχίας στον δημόσιο τομέα, χωρίς αντίστοιχη ανάπτυξη της βάσης αυτού, ήταν ένα επιπλέον πρόβλημα που σχετιζόταν με τη μη ορθολογική διάρθρωση των δημοσίων υπηρεσιών (OECD, 2011; Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 2012). Επιπρόσθετα, η αύξηση των διοικητικών και προϊστάμενων βαθμίδων, χωρίς την αντίστοιχη αύξηση της βάσης της διοικητικής πυραμίδας για να επιτευχθεί η διασφάλιση του απαιτούμενου αριθμού του ανθρώπινου δυναμικού που θα στηρίζει τις δομές, αποτέλεσε ένα σημαντικό πρόβλημα, το οποίο είχε κάνει ήδη την εμφάνισή του από τα μέσα

της δεκαετίας του 1990 (OECD, 2011; Varvaressos, 1952; Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 2012).

Όλο αυτό οδηγούσε σε επιπρόσθετη διάσπαση των αρμοδιοτήτων, των καθηκόντων και των υπηρεσιών, με περαιτέρω διαίρεση των υπηρεσιών, σε αύξηση των διοικητικών μονάδων των Υπουργείων με ταυτόχρονη δημιουργία νέων δομών και παραμονή υφιστάμενων που δεν είχαν όμως πλέον αντικείμενο (OECD, 2011; Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 2012).

Σημαντικό ρόλο στη μη ορθολογική διάρθρωση των διοικητικών δομών και στο μεγάλο μέγεθος του δημοσίου τομέα, έπαιξαν και οι αποφάσεις της πολιτικής ηγεσίας, οι οποίες έφερναν σε σύγκρουση το πολιτικό και διοικητικό επίπεδο των Υπουργείων, με αποτέλεσμα την ενδυνάμωση του ρόλου του πολιτικού επιπέδου και την αποδυνάμωση του ρόλου του διοικητικού-μη πολιτικού επιπέδου (OECD, 2011)

Εκτός των άλλων, η έλλειψη συντονισμού, επικοινωνίας και ανταλλαγής της πληροφορίας ανάμεσα σε μονάδες του δημοσίου τομέα έπλητταν το σύνολο των διοικητικών δομών πολλά χρόνια πριν την κρίση (Greece – Memorandum of Economic and Financial Policies, 2012; OECD, 2011; Ν. 4024/2011; Σπανού, 1996; Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 2012).

Η άναρχη διαίρεση των αρμοδιοτήτων και των λειτουργιών στη δημόσια διοίκηση, αποτυπωνόταν και στη γεωγραφική διασπορά των διοικητικών μονάδων. Μία προσπάθεια μεταρρύθμισης που στόχο είχε την αντιμετώπιση του εν λόγω προβλήματος, ήταν η ενδυνάμωση του συγκεντρωτικού χαρακτήρα του κράτους, σε πολιτικό και γεωγραφικό επίπεδο, χωρίς ωστόσο αξιόλογα αποτελέσματα (OECD, 2011; Εθνική Στρατηγική για τη Διοικητική Μεταρρύθμιση 2014-2016)

Επιπρόσθετα, όποιες μεταρρυθμίσεις έλαβαν χώρα στο επίπεδο της αναδιοργάνωσης και του εκσυγχρονισμού στη δημόσια διοίκηση, χαρακτηρίστηκαν ως τυπικές (τροποποιήσεις, αναθεωρήσεις, Π.Δ. Οργανισμών, κ.ά.), χωρίς να αγγίζουν την ουσία των πραγμάτων (Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 2012).

Επιπλέον, η δυσκολία προσαρμογής και ανταπόκρισης των δημοσίων οργανισμών σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον, δημιουργούσε προβλήματα στη λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού και στο ανθρώπινο δυναμικό του (Asatryan, Heinemann and Pitlik, 2016; Makrydemetres, Zervopoulos and Pravita, 2016; Ministry of Finance, 2011; Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 2012).

Συνοψίζοντας, τα κυριότερα προβλήματα σε επίπεδο οργάνωσης διοικητικών δομών στην προ κρίση εποχή, ήταν τα εξής:

Πίνακας 3.1

Προβλήματα σε επίπεδο οργάνωσης διοικητικών δομών στην προ κρίση εποχή

ΠΡΟΒΛΗΜΑ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΓΕΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ
Αύξηση θέσεων ευθύνης Αδύναμη στελέχωση της βάσης των διοικητικών δομών	Διόγκωση διοικητικών δομών και ιεραρχικών βαθμίδων Έλλειψη εποπτείας	Μεγάλο μέγεθος δημόσιου τομέα
Νέες δομές και υπηρεσιακές μονάδες χωρίς αντικατάσταση των υφιστάμενων	Ασάφεια αρμοδιοτήτων Συνεχής αύξηση δομών	
Διαίρεση δομών και αρμοδιοτήτων Γεωγραφική διασπορά υπηρεσιών	Αδυναμία συντονισμού Μη αποτελεσματική επικοινωνία Έλλειψη συντονισμού ανάμεσα στα Υπουργεία και στην κεντρική κυβέρνηση	Μη ορθολογική διάρθρωση διοικητικών δομών Υψηλό κόστος διοικητικών μηχανισμών σε σχέση με χαμηλή αποδοτικότητα
Δημιουργία διακριτών διοικητικών τομέων	Διόγκωση ιεραρχίας στα Υπουργεία Αποδυνάμωση υπηρεσιακών δομών	
Αδυναμία προσαρμογής διοικητικών δομών	Έλλειψη αποδοτικότητας και ανταπόκριση διοικητικών δομών στις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες και απαιτήσεις	

Πηγή: Σπανού, Κ., Ιωάννου, Χ., Λαμπροπούλου, Μ., κ.ά., 2018

Τα προβλήματα αυτά αποτέλεσαν και τους κύριους παράγοντες θέσπισης των μεταρρυθμίσεων που έλαβαν χώρα εκείνη την περίοδο, όπως καταγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.2

Μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα στην προ κρίση περίοδο

Μείωση μεγέθους διοικητικών δομών
Αξιολόγηση, εξορθολογισμός, αναδιοργάνωση δομών με νέα οργανογράμματα
Συγχωνεύσεις/καταργήσεις φορέων
Δημιουργία οριζόντιων δομών σε Υπουργεία με βάση κανόνες
Περιγράμματα θέσεων και σχέδια στελέχωσης θέσεων
Συγκροτήσεις επιτροπών με στόχο τον συντονισμό των δομών και την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων
Συγκρότηση οργάνου δι-υπουργικού συντονισμού
Δημιουργία δομών για τον συντονισμό και την υποστήριξη των πολιτικών

Πηγή: Σπανού, Κ., Ιωάννου, Χ., Λαμπροπούλου, Μ., κ.ά., 2018

Επιπρόσθετα υπήρξαν και άλλοι παράγοντες που οδήγησαν στη θέσπιση των μεταρρυθμίσεων προκειμένου να ελεγχθούν φαινόμενα όπως η διαφθορά και η κακοδιοίκηση. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να αναφερθούν οι εξής:

Α. Η έλλειψη οργάνων που έπρεπε να ελέγξουν αποτελεσματικά τη δημόσια διοίκηση δεδομένου ότι το σύνολο του ελεγκτικού και επιθεωρησιακού μηχανισμού αποτελείται από σώματα και υπηρεσίες επιθεώρησης και ελέγχου, τα οποία δεν συνεργάζονται μεταξύ τους, δρουν αυτόνομα και εντάσσονται στα διάφορα οργανικά τμήματα των Υπουργείων που υπάγονται. Η εν λόγω ανεξαρτησία, η αλληλοεπικάλυψη των αρμοδιοτήτων και η ανομοιομορφία των μεθόδων που εφαρμόζουν, προκάλεσε μη αρμονική συνεργασία με άλλα σώματα και υπηρεσίες, που ασκούσαν έλεγχο, μη ποσοτική και ποιοτική απόδοσή τους και κατ' επέκταση επανάληψη ή επιπρόσθετο έλεγχο προς συμπλήρωση του ήδη υπάρχοντος, προκειμένου να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα και να καταμερισθούν ευθύνες.

Β. Η έλλειψη ορισμού συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών, με αποτέλεσμα την εμφάνιση γραφειοκρατικών εμποδίων, αμφιβόλου ποιότητας αποτελεσμάτων και διεφθαρμένων υπαλλήλων

Γ. Η αοριστία ή η ανεπάρκεια των πορισμάτων και των εκθέσεων κι ο χαμηλός ρυθμός ροής των ελέγχων, λόγω έλλειψης κατάλληλου αριθμού επιθεωρητών

Δ. Η εξουσία που ασκούταν από τους αρμόδιους, η οποία γινόταν ανεξέλεγκτα και χωρίς διάκριση με την αιτιολογία της βούλησης του κράτους

Ε. Η έλλειψη διαφάνειας που αποτελούσε εμπόδιο για τους πολίτες να έχουν καλύτερη πληροφόρηση η οποία θα χρησίμευε για έναν καλύτερο έλεγχο της δημόσιας διοίκησης

ΣΤ. Η βραδύτητα στην απονομή δικαιοσύνης, η αδυναμία των δικαστηρίων να επιβάλλουν τον νόμο και η διακριτική μεταχείριση ειδικής κατηγορίας πολιτών (π.χ. επωνύμων)

Ζ. Η ατιμωρησία των δημοσίων υπαλλήλων σε περίπτωση πειθαρχικού αδικήματος

Η. Η ύπαρξη γραφειοκρατίας στη δημόσια διοίκηση, η οποία προκαλούσε προβλήματα στην εξυπηρέτηση των πολιτών (αύξηση χρόνου και κόστους εξυπηρέτησης) και επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας (αίσθημα ανασφάλειας που οδηγούσε σε μειωμένες επενδύσεις, σπατάλη διαχείρισης πόρων, αύξηση κόστους κρατικών υπηρεσιών)(*Aristovnik and Obadić, 2015; Farazmand, 2002; Δουράνος, 2012*).

Ενότητα 3.2 Προβλήματα οργάνωσης διοικητικών δομών που οδήγησαν στην αποτελεσματικότητα ή μη της μεταρρύθμισης στην περίοδο της κρίσης

Κατά την περίοδο της κρίσης (2010-2018) έγιναν πολλές μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση, οι οποίες ήταν σύμφωνες με τις απαιτήσεις των προγραμμάτων προσαρμογής και στόχευαν στην αντιμετώπιση των χρόνιων προβλημάτων, τα οποία εμφανίζονταν κυρίως στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, στη μείωση της έκτασης και του κόστους του δημοσίου τομέα και στον καλύτερο συντονισμό και αποτελεσματική διάρθρωση και απόδοση αυτού. Η αξιολόγηση και η εκ νέου διοργάνωση των δομών της δημόσιας διοίκησης καθώς και η κατάργηση/συγχώνευση των φορέων που την αποτελούν, ήταν από τους βασικούς άξονες της πολιτικής εκείνης της περιόδου.

Η αποτελεσματικότητά τους και η επίπτωσή τους σε όλη τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, είναι σε συνάρτηση με τους στόχους των προγραμμάτων και των μέτρων που ελήφθησαν (Πίνακας 3.3)

Πίνακας 3. 3

Στόχοι προγραμμάτων και μέτρα που ελήφθησαν

ΣΤΟΧΟΙ	ΜΕΤΡΑ ΠΟΥ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ
Μείωση μεγέθους δομών δημόσιας διοίκησης	Αριθμητικός περιορισμός οργανικών μονάδων
Αξιολόγηση και αναδιοργάνωση δομών και δημόσιας διοίκησης	Νέα οργανογράμματα Υπουργείων
Καταργήσεις-συγχωνεύσεις φορέων του δημοσίου	Υλοποίηση του στόχου
Οριζόντιες δομές Υπουργείων με στόχο τον έλεγχο των οικονομικών, της οργάνωσης, των ανθρωπίνων πόρων, κ.ά. σε ένα πλαίσιο κανόνων	Σύσταση Γενικών Διευθύνσεων οριζοντίων αρμοδιοτήτων και μονάδων εσωτερικού ελέγχου
Πλήρης καταγραφή περιγραμμάτων, αποστολής, θέσεων και σχεδίων στελέχωσης ανθρωπίνου δυναμικού	Μερική καταγραφή περιγραμμάτων
Συγκρότηση συντονιστικών επιτροπών με στόχο την εφαρμογή των διοικητικών μεταρρυθμίσεων	Συγκρότηση κυβερνητικού συμβουλίου μεταρρύθμισης και υποστηρικτικής ομάδας
Συγκρότηση οργάνου δι-υπουργικού συντονισμού	Σύσταση Γενικής Γραμματείας Συντονισμού
Σύσταση δομών συντονισμού	
Υποστήριξη πολιτικών	Ενδυνάμωση υπηρεσιών που υπάγονται στον Πρωθυπουργό

Πηγή: Πηγή: Σπανού, Κ., Ιωάννου, Χ., Λαμπροπούλου, Μ., κ.ά., 2018

Ενότητα 3.3 Είδη επιπτώσεων-επιδράσεων των μεταρρυθμίσεων

Οι μεταρρυθμίσεις που ελήφθησαν για την αναδιοργάνωση του κράτους, επέφεραν διάφορες επιπτώσεις κατά την περίοδο 2010-2018. Η θέσπιση των μεταρρυθμίσεων έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή υπηρεσιών, αγαθών, κ.ά. από τη δημόσια διοίκηση, τις λεγόμενες εκροές.

Κατά την εφαρμογή της δημόσιας διοίκησης μπορεί να προκύψουν εμπόδια ή δυσλειτουργίες και αποτελεί την παραγωγική αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων. Από την άλλη οι επιπτώσεις ή αλλιώς τα αποτελέσματα είναι οι επιδράσεις της εκάστοτε μεταρρύθμισης στα άτομα μιας κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Vedung (2006), τα είδη των επιδράσεων αναλύονται ως εξής:

* Κύριες επιδράσεις. Αποτελούν τις βασικές ουσιαστικές επιπτώσεις, όπου οι θεμελιωτές τους επιθυμούσαν εσκεμμένα να πετύχουν. Συνδέονται με τους ουσιαστικούς στόχους των ατόμων που εισηγούνται τις μεταρρυθμίσεις και δραστηριοποιούνται στην περιοχή-στόχο. Δύναται να προβλεφθούν και θεωρούνται επιτυχημένες κατά την εφαρμογή τους.

* Παράπλευρες επιδράσεις. Η αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων δεν αφορά την περιοχή-στόχο της παρέμβασης, αλλά μια παράλληλη/γειτονική περιοχή, και μπορεί να είναι προβλέψιμη ή μη, θετική ή αρνητική.

* Αρνητικές επιδράσεις. Η αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων σε αυτή την περίπτωση τίθεται ενάντια στον στόχο των οργάνων που τις θεσπίζουν και μπορεί να αφορά στην περιοχή-στόχο ή και έξω από αυτήν (παράπλευρη επίδραση). Οι αρνητικές επιδράσεις ενδέχεται να κάνουν την εμφάνισή τους αρκετά χρόνια μετά την θέσπιση των μεταρρυθμίσεων και να είναι δευτερογενείς, τριτογενείς, κ.ο.κ.

* Μηδενικές επιδράσεις. Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπήρξε καμία αποτελεσματικότητα (αρνητική ή θετική) ούτε μέσα ούτε έξω από την περιοχή-στόχο (Λαδή και Νταλάκου, 2008).

Ενότητα 3.4 Επιπτώσεις μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση

Η οικονομική κρίση ανέδειξε τις αδυναμίες που ήδη υπήρχαν στη δημόσια διοίκηση. Κύριος στόχος του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας ήταν η εκσυγχρόνιση του δημόσιου τομέα. Οι μεταρρυθμίσεις που θεσπίστηκαν για τον λόγο αυτό είχαν τη συνδρομή της

«Υπηρεσίας Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων (SRSS)» της Ε.Ε., η οποία συντονίζει και παρέχει εξειδικευμένη τεχνική υποστήριξη σε όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Μέσω του Προγράμματος Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων δημιουργούνται πιο αποτελεσματικοί θεσμοί, πιο ισχυρά πλαίσια διακυβέρνησης και πιο αποδοτικές διοικήσεις στον δημόσιο τομέα (*Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης*). Η αποτελεσματικότητα του όλου εγχειρήματος σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, είχε ως εξής:

Δημόσια Διοίκηση

Από το 2009 έως το 2016, μειώθηκε το μέγεθος του δημόσιου τομέα κατά 26% και το μισθολογικό κόστος κατά 39% (επιτυχής εναρμόνιση του μεγέθους της ελληνικής δημόσιας διοίκησης ως προς του Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν με τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ). Επιπρόσθετα το μισθολογικό κόστος στη χώρα μας παρουσίασε μείωση της τάξης του 8,3% σε σχέση με το 7,9% που ήταν ο μέσος όρος της ζώνης του ευρώ το 2016.

Είσπραξη φόρων και συμπεριφορά φορολογουμένων

Η σύσταση της ΑΑΔΕ έχει ήδη συμβάλλει στην επίτευξη μιας σύγχρονης διοίκησης στο φορολογικό σύστημα, καθώς οι φορολογούμενοι μέσω αιτημάτων μπορούν να καταθέσουν στη μονάδα επίλυσης διαφορών της ανεξάρτητης αρχής, οτιδήποτε επιθυμούν να εξεταστεί, χωρίς κόστος και χρόνο (*Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018; Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης*).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με μελέτη που έγινε από το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, προέκυψαν τα εξής:

- Με βάση ποσοτικά στοιχεία

A. Αριθμός Υπουργείων 2011-2017

Σύμφωνα με τον Πίνακα 3.4, παρατηρείται μία αύξηση στον αριθμό των Υπουργείων από το 2011-2014. Ο αριθμός των Υπουργείων καταγράφει αυξομειώσεις κατά περιόδους και κυμαίνεται ανάμεσα στα 10 και 18. Ειδικότερα, το 2015 μειώνονται εντυπωσιακά και στη συνέχεια αρχίζουν να αυξάνονται και να φθάνουν το 2017 τα 18 σε αριθμό, ο οποίος είναι ίσος με τον αριθμό που υπήρχε το 2014. Η μείωση που εμφανίζεται το 2015 σχετίζεται με τη συγχώνευση Υπουργείων και τη δημιουργία «Υπερ-Υπουργείων» (π.χ. Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού και Υπουργείο Εσωτερικών και Διοίκησης Ανασυγκρότησης (Π.Δ. 24/2015)). Στη συνέχεια ο διαχωρισμός τους σε αυτοτελή Υπουργεία οδήγησε στην εκ νέου αύξηση του αριθμού τους.

Πίνακας 3.4
Αριθμός Υπουργείων 2011-2017

2011	2013	2014	2015	2016	2017
15	16	18	10	14	18

Πηγή: Σπανού, Κ., Ιωάννου, Χ., Λαμπροπούλου, Μ., κ.ά., 2018

B. Αλλαγή εσωτερικών δομών των Υπουργείων

Από την άλλη πλευρά η διαδικασία αναδιοργάνωσης των δομών χωρίστηκε σε δύο κύριους κύκλους προσαρμογής:

1. Εκδόθηκαν οι Οργανισμοί των Υπουργείων το 2014, με αποτέλεσμα τη μείωση των φορέων κατά ποσοστό 20% και άνω, και

2. Εκδόθηκαν αναθεωρημένοι Οργανισμοί στα τέλη του 2017 και στις αρχές του 2018, με αποτέλεσμα την αύξηση των φορέων κατά ποσοστό 10% και άνω.

Η κατάργηση και η συγχώνευση των φορέων που υπάγονται στον δημόσιο τομέα κατάφερε να συντελέσει στη μείωση των δομών, καθώς υπήρξε κυρίως συγχώνευση και μεταφορά αρμοδιοτήτων των ήδη υπάρχοντων φορέων, παρά πλήρης κατάργηση. Κατά την έναρξη της κρίσης παρατηρείται πιο έντονα η εφαρμογή των ανωτέρω μεταρρυθμίσεων, καθώς από το 2015 και μετά αρχίζει να μειώνεται. Παρόλα αυτά από το 2015 έως το 2018 καταγράφεται σημαντική μείωση στην τάση δημιουργίας νέων δομών καθώς και μία τάση μεταφοράς αρμοδιοτήτων σε δομές με υψηλό βαθμό ανεξαρτησίας ή σε δομές οι οποίες υπάγονται απευθείας στην κυβέρνηση. Όλα αυτά βέβαια είναι αποτέλεσμα των απαιτήσεων που υπήρχαν από το εξωτερικό για τη σωστή και αποτελεσματικότερη διαχείριση και παρακολούθηση της δημοσιονομικής πολιτικής.

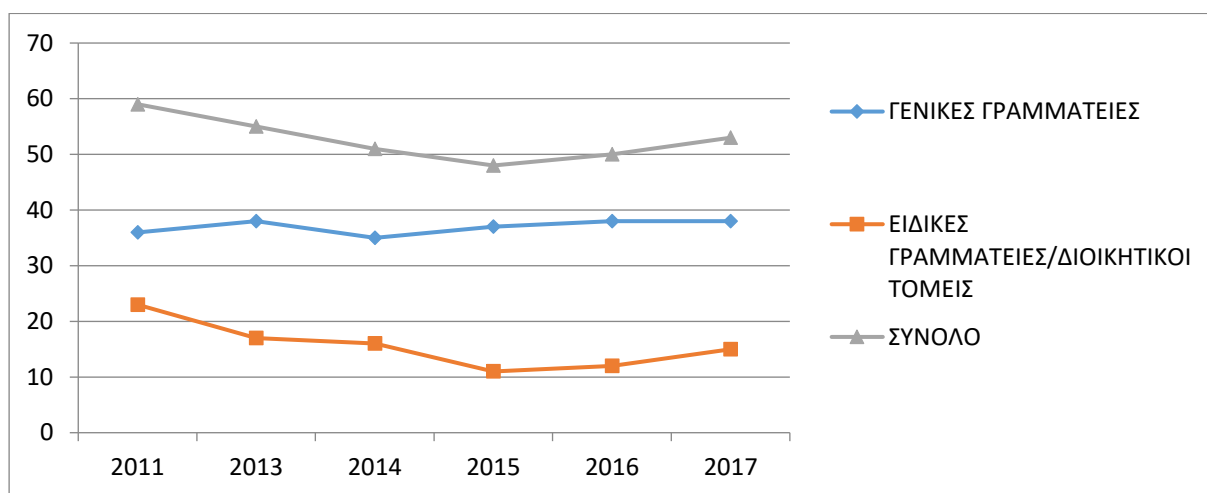
Σύμφωνα με τον Πίνακα 3.5 και το Διάγραμμα 3.1, παρατηρείται μία οριακή σταθερότητα ως προς τον αριθμό των Γενικών Γραμματειών κατά την περίοδο 2011-2017. Αντίθετα ο αριθμός των ειδικών γραμματειών μειώνεται κατά την περίοδο από 2011-2015 και ξεκινά να αυξάνεται από το 2015-2017.

Πίνακας 3.5

Αριθμός γενικών και ειδικών γραμματειών 2011-2017

	2011	2013	2014	2015	2016	2017
ΓΕΝΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΕΣ	36	38	35	37	38	38
ΕΙΔΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΕΣ/ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	23	17	16	11	12	15
ΣΥΝΟΛΟ	59	55	51	48	50	53

Πηγή: Σπανού, Κ., Ιωάννου, Χ., Λαμπροπούλου, Μ., κ.ά., 2018

Πηγή: Σπανού, Κ., Ιωάννου, Χ., Λαμπροπούλου, Μ., κ.ά., 2018

Διάγραμμα 3.1

Αριθμός γενικών και ειδικών γραμματειών από το 2011 έως το 2017

Επισημαίνεται ότι ανάλογα με τη μεταβολή του κυβερνητικού σχήματος και τη μετατροπή των Γενικών Γραμματειών σε αυτοτελή Υπουργεία ή ανεξάρτητες αρχές, αυξάνεται και ο αριθμός των δομών από τον αριθμό που αναφέρεται παραπάνω.

- Με βάση ποιοτικά στοιχεία

A. Κυβέρνηση και χαρτοφυλάκια Υπουργείων

Μέσα από τη θέσπιση και εφαρμογή μεταρρυθμιστικών μέτρων προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπάρχει η τάση ενδυνάμωσης των οργάνων που υποστηρίζουν και συντονίζουν το κυβερνητικό έργο την περίοδο της κρίσης. Καθώς όμως έχουν δημιουργηθεί δομές με συναφείς, ως έναν βαθμό αρμοδιότητες, οι οποίες αλληλοεπικαλύπτονται, η μη

αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των συναρμόδιων δομών συντονισμού είναι αναμενόμενη. Επιπρόσθετα η αύξηση του αριθμού των δομών συντονισμού έρχεται σε αντιδιαστολή με τις μεταρρυθμίσεις στις διοικητικές δομές καθώς από την μία ο στόχος είναι η δραστική μείωσή τους και από την άλλη παρατηρείται αύξηση σε κυβερνητικό-διοικητικό επίπεδο.

B. Οργάνωση Υπουργείων

Συμπερασματικά προκύπτει ότι τα αντικείμενα των Γενικών και Ειδικών Γραμματειών των Υπουργείων δεν διαφοροποιήθηκαν κατά την περίοδο της κρίσης. Οι αλλαγές που έγιναν αφορούσαν στον τύπο των αρμόδιων μονάδων που αφορούσαν στην οργάνωση της διοίκησης, δεδομένου ότι αρκετές Γενικές Γραμματείες έγιναν ανεξάρτητες αρχές ή/και δομές εντός Υπουργείων. Τέλος, η σύσταση οριζόντιων δομών σε όλα τα Υπουργεία, με εξαίρεση αυτές που συστάθηκαν εντός των Υπουργείων, με σκοπό την υλοποίηση των δεσμεύσεων του Μνημονίου, είχαν στόχο τον συντονισμό και την παρακολούθηση των πολιτικών. Οι τελευταίες μεταρρυθμίσεις δεν είχαν ουσιαστικά αποτέλεσμα αλλά ανταποκρίθηκαν κυρίως στις απαιτήσεις προσαρμογής.

Γ. Σύσταση ανεξάρτητων αρχών

Κατά την ίδια περίοδο, συστάθηκαν νέες δομές συντονισμού του κυβερνητικού έργου (Κυβερνητικό Συμβούλιο Μεταρρύθμισης, 2012) και ενδυναμώθηκαν οι ήδη υπάρχουσες. Η δημιουργία ανεξάρτητων δομών αποτελεί αντίδραση στις απαιτήσεις του μνημονίου καθώς επίσης και στην επίτευξη αποτελεσματικότητας και αυτονομίας, καθώς οι υφιστάμενες δομές αδυνατούσαν να διαχειριστούν τις λειτουργίες που τους είχαν ανατεθεί (Σπανού, Ιωάννου, Λαμπροπούλου, κ.ά., 2018).

Ενότητα 3.5 Παράγοντες επιτυχίας μεταρρυθμίσεων

Σύμφωνα με τον Μακρυδημήτρη (2013), η δημόσια διοίκηση «αντιστέκεται στις αλλαγές και τις μεταρρυθμίσεις διότι, αποτελώντας μια μεγάλου μεγέθους τυπική οργάνωση που έχει διατηρηθεί για ορισμένο (αρκετό) χρονικό διάστημα σε ορισμένο χώρο ή πεδίο της δημόσιας πολιτικής, έχει παγιωθεί, έχει καταστεί «θεσμός»». Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω διαπιστώνεται ότι οι εκάστοτε αλλαγές χρειάζονται στρατηγική, η οποία θα πρέπει να έχει μεριμνήσει ώστε να αντιμετωπίζονται αντιδράσεις από άτομα που επιθυμούν τη διατήρηση

της υφιστάμενης κατάστασης. Στην Ελλάδα εξάλλου «απουσιάζει ένα ενιαίο θεωρητικό πλαίσιο των αλλαγών και μια επικρατούσα θεωρία των διοικητικών μεταρρυθμίσεων».

Η αποτελεσματικότητα ή μη των μεταρρυθμίσεων εξαρτάται από μια σειρά παραγόντων, όπως: 1. Η στρατηγική της, η οποία οφείλει να είναι σε επαφή με την πραγματικότητα και πρέπει να επιδιώκει τον έλεγχο ή την αλλαγή της, 2. Η συναίνεση και η συμμετοχή όσων εμπλέκονται στη διαδικασία και θα κληθούν να την εφαρμόσουν και 3. Η διατήρηση των αλλαγών που εφαρμόζονται.

Προκειμένου, σύμφωνα με τον Pollitt (2010), να θεσπίζονται μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα είναι επιτυχημένες, θα πρέπει οι εμπνευστές τους να έχουν λάβει υπόψη τους τη χρονική συγκυρία που θα εφαρμοστούν, τις συνήθειες, τα ήθη και έθιμα της κοινωνίας, τη στρατηγική και τον τρόπο που θα επικοινωνηθούν καθώς και τη μετατροπή τους σε νόμιμη πράξη.

Από την άλλη, σύμφωνα με τους Fernandez και Rainey (2006) η επιτυχία των μεταρρυθμίσεων εξαρτάται από τους εξής παράγοντες: 1. Την ύπαρξη αναγκαιότητας της ρύθμισης, 2. Τον προγραμματισμό-στρατηγική, 3. Τη μείωση της αντίστασης της αλλαγής, 4. Την εξασφάλιση της υποστήριξης και την αφοσίωση της ανώτατης διοίκησης, 5. Την έξωθεν υποστήριξη, 6. Την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων, 7. Τη θεσμοθέτηση των αλλαγών και 8. Την ύπαρξη καθολικής αλλαγής.

Σύμφωνα με έρευνα του ΟΟΣΑ (2009), η οποία διενεργήθηκε σε δέκα χώρες και αφορούσε 20 περιπτώσεις μεταρρυθμίσεων σε τρεις τομείς (συνταξιοδοτικό, αγορά εργασίας και αγορά αγαθών), διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν οκτώ παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχία των μεταρρυθμίσεων: 1. Ισχυρή εντολή από το εκλογικό σώμα των ψηφοφόρων για θέσπιση μεταρρυθμίσεων, 2. Αποτελεσματική επικοινωνία προς αυτή την κατεύθυνση, 3. Ισχυρή προετοιμασία για την αποδοχή των αλλαγών, 4. Ικανός χρόνος προετοιμασίας, 5. Κυβερνητική συνοχή και συναίνεση, 6. Σταθερή ηγεσία, 7. Ανάγκη για αλλαγή λόγω μη επιτυχημένης προηγούμενης κατάστασης, 8. Επιμονή για επιτυχή έκβαση των μεταρρυθμίσεων, ανεξάρτητα από τις όποιες αποτυχίες (Kalyvas, Pagoulatos, and Tsoukas, 2012)

Με βάση τα ανωτέρω προκύπτει πως οι μεταρρυθμίσεις για να μπορέσουν να χαρακτηριστούν αποτελεσματικές θα πρέπει να εντάσσονται σε ένα καλά οργανωμένο και σχεδιασμένο σχέδιο, το οποίο θα μπορεί να εφαρμοστεί, και να χρηματοδοτηθεί επαρκώς, με έμφαση στο ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο θα κληθεί να ακολουθήσει, αξιοποιώντας την

τεχνογνωσία και εμπειρία που προέρχεται από το εξωτερικό, χωρίς προαπαιτούμενα σε οποιονδήποτε τομέα (Μανιτάκης, 2015; Πετρούλια, 2018)

Ενότητα 3.6 Λόγοι αποτυχίας μεταρρυθμίσεων

Σύμφωνα με τον Μαυροκορδάτο (1984) οι μεταρρυθμίσεις δεν είναι αποτελεσματικές και συνήθως αποτυγχάνουν, καθώς οι εκάστοτε κυβερνήσεις εξυπηρετούν συγκεκριμένες ομάδες ατόμων, δεδομένου ότι ανήκουν σε συγκεκριμένο κόμμα. Η επιβολή των μεταρρυθμίσεων μπορεί να οδηγήσει σε ανατροπή της κυβέρνησης, σε διατάραξη των ισορροπιών ή ακόμα και σε μαζική αποχώρηση από το κυβερνών κόμμα.

Ειδικότερα οι μεταρρυθμίσεις δεν μπορούν να εφαρμοστούν όταν:

1. Θίγουν κομματικά κεκτημένα
2. Δεν έχει γίνει η απαιτούμενη έρευνα, ο κατάλληλος σχεδιασμός και δεν έχει δοθεί χρόνος για να εφαρμοστούν
3. Τα κόμματα που βρίσκονται στην εξουσία δεν δέχονται εξωκομματικούς ελέγχους στις αποφάσεις τους και έτσι κυριαρχούν τα φαινόμενα της διαφθοράς και της διαπλοκής (Aristovnik and Obadić, 2015; Μουζέλης και Καζάκος, 2005).

Γενικά οι μεταρρυθμίσεις συναντούν συνήθως αντιστάσεις καθώς τα μεγάλα συμφέροντα ασκούν επιρροή ως προς τη θέσπιση και εφαρμογή τους, με αποτέλεσμα την υπεράσπιση των προνομίων των λίγων ή του δημόσιου τομέα. Επιπρόσθετα, η αδυναμία της δημόσιας διοίκησης να θεσπίσει, να συντονίσει και να εφαρμόσει τις αλλαγές που επέρχονται μέσω των μεταρρυθμίσεων, εξαιτίας της γραφειοκρατίας, τις κάνει να ατονούν. Εκτός των άλλων, μεγάλο πρόβλημα που συμβάλλει στην αποτυχία των μεταρρυθμίσεων, αποτελεί η ανεπάρκεια των δομών, η αναποτελεσματική παροχή πληροφοριών και η έλλειψη συντονισμού (Farazmand, 2017; Neshkova and Kostadinova, 2012).

Σύμφωνα με τη φιλελεύθερη προσέγγιση, οι μεταρρυθμίσεις απαιτούν «λιγότερο και καλύτερο κράτος». Με άλλα λόγια θα πρέπει το κράτος να μην έχει κεντρικό ρόλο να υπάρξει αλλαγή στις δομές του, να είναι πιο φιλικό στον πολίτη, να συνδράμει με όλες του τις δυνάμεις στην ανάπτυξη της χώρας, να βοηθήσει ώστε να τονωθούν οι μηχανισμοί της αγοράς και του ανταγωνισμού και να κάνει σωστή οικονομική διαχείριση.

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο οι μεταρρυθμίσεις αποτυγχάνουν έγκειται στο γεγονός ότι αυτές σχεδιάζονται σε πολιτικά γραφεία Υπουργείων, με τον ρόλο της διοίκησης να είναι

παραγκωνισμένος και διαδικαστικός. Το χάσμα που δημιουργείται μεταξύ πολιτικής ηγεσίας και διοίκησης είναι τόσο μεγάλο με αποτέλεσμα τη ματαίωση της εφαρμογής της μεταρρύθμισης που έχει θεσπιστεί από έναν Υπουργό, όταν αυτός αποχωρήσει (Γεωργακόπουλος, 2013).

Τις περισσότερες φορές μπορεί να περιλαμβάνονται στους νόμους διάφορες γενικές ιδέες για μεταρρυθμίσεις, χωρίς όμως να αναφέρεται ο μηχανισμός ή ο τρόπος υλοποίησής της. Σε άλλες περιπτώσεις επικρατεί αδράνεια, στασιμότητα και αναποφασιστικότητα, όταν δεν έχει διευκρινιστεί το πώς θα επιτευχθεί η εν λόγω μεταρρύθμιση. Από την άλλη μεριά παρατηρείται συχνά λήψη αποσπασματικών μέτρων, λόγω πίεσης για την αντιμετώπιση υφιστάμενων προβλημάτων, με αποτέλεσμα να είναι αντιφατικά ή αντιστρέψιμα.

Συμπερασματικά προκύπτει πως όσο το κράτος αποτελεί τον μοναδικό ρυθμιστή της ελληνικής κοινωνίας και όσο δεν υπάρχει συγκεκριμένο όραμα, με εξειδικευμένους μηχανισμούς, κατάλληλη ηγεσία να το προωθήσει, προγραμματικό λόγο να το εφαρμόσει και κατάλληλη χρονική συγκυρία για να γίνει αποδεκτό, τόσο θα αποτυγχάνει η οποιαδήποτε μεταρρύθμιση, εμποδίζοντας την ανάπτυξη του κράτους και του εκσυγχρονισμού του (Παπούλιας και Τσούκας, 1998; Κωνσταντίνου, 2015).

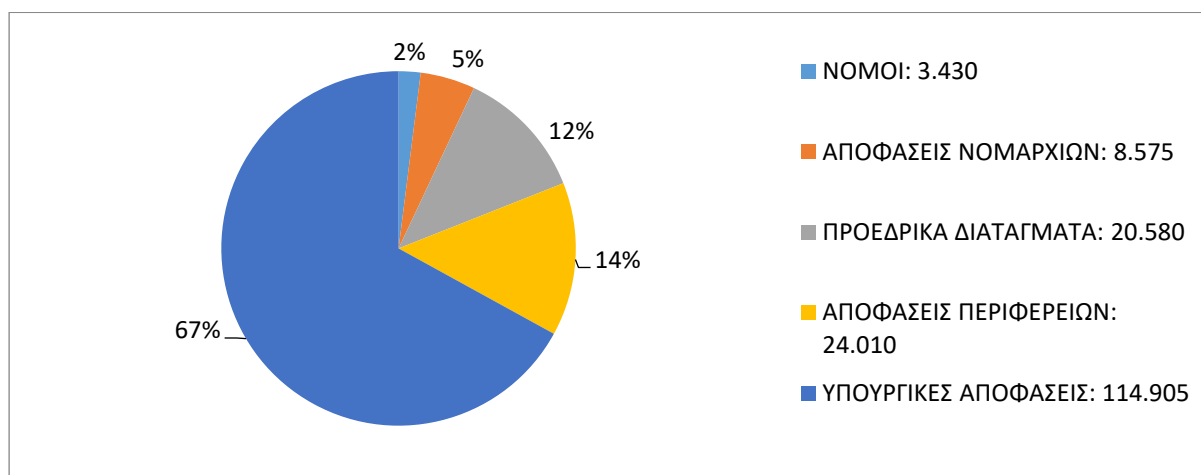
Σύμφωνα με την αξιολόγηση-μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τον ΟΟΣΑ σχετικά με τις κύριες αιτίες που οδηγούν στην αναποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης και ασκούν επιρροή στην άσκηση ηγεσίας, τα συμπεράσματα έχουν ως εξής:

1. Ανυπαρξία στρατηγικού οράματος σχετικά με τον σκοπό και την κατεύθυνση της δημόσιας διοίκησης καθώς και τα μέτρα που πρέπει να λάβει στο μακρινό μέλλον,
2. Στενή σχέση μεταξύ δημόσιας διοίκησης, διαφθοράς και κομματικής εννοιοκρατίας,
3. Έλλειψη συντονισμού και ενιαίας δράσης ανάμεσα στις υπηρεσίες που αποτελούν τον δημόσιο τομέα και οι οποίες μπορούν να υλοποιήσουν τις μεταρρυθμίσεις,
4. Ύπαρξη ενός πολύπλοκου νομικού πλαισίου, το οποίο δεν ενθαρρύνει την ανάληψη πρωτοβουλιών, δίνει έμφαση στις διαδικασίες και όχι στην πολιτική και δεν προωθεί τις μεταρρυθμίσεις (Argyriades, 2006; OECD, 2012; Φραγκιαδάκης, 2015).

Ειδικότερα, τα μεγαλύτερα προβλήματα που εμποδίζουν την επιτυχημένη πορεία μίας μεταρρύθμισης παρουσιάζονται παρακάτω, μετά από ανάλυση που έγινε κατά το α' εξάμηνο του 2011. Ο σχεδιασμός, τα στοιχεία που αναφέρονται καθώς και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, είναι απόρροια της συνεργασίας μεταξύ Ελλήνων και ξένων ειδικών υπό την αιγίδα του ΟΟΣΑ.

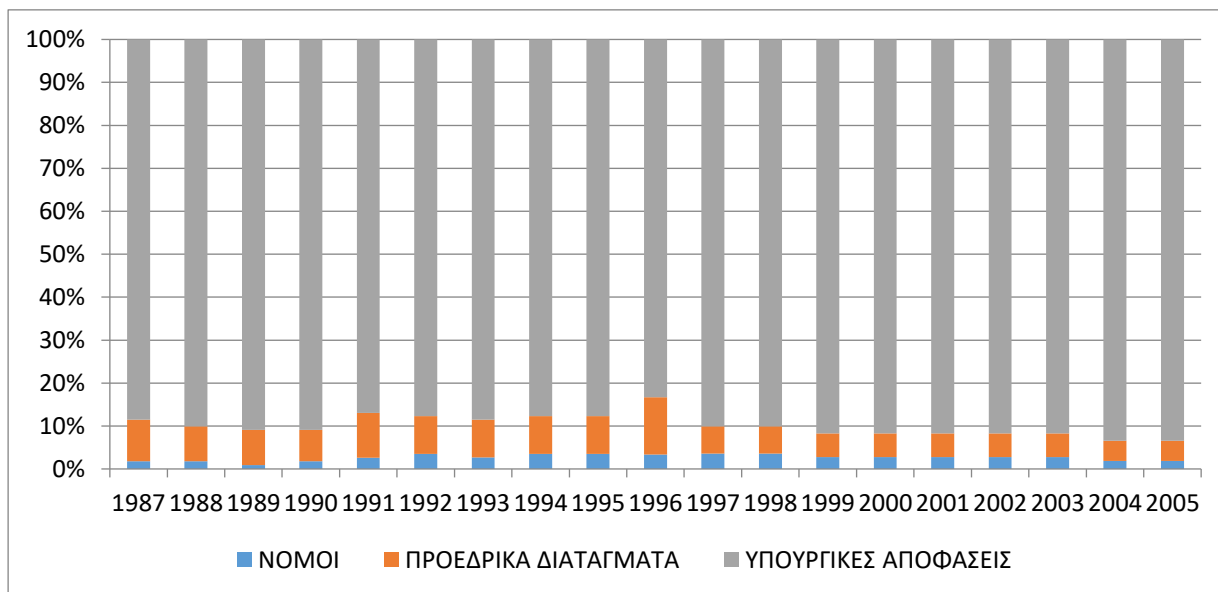
1^ο πρόβλημα: Πολυνομία

Με βάση τα Διαγράμματα 3.2 και 3.3 παρατηρείται ότι κυριαρχεί η πολυνομία, η οποία οδηγεί τόσο σε απώλεια χρόνου των συναλλασσόμενων όσο και σε έλλειψη αποδοτικότητας αυτών σε πολλούς τομείς όπως δικαιοσύνη, εκπαίδευση, οικονομία, κ.ά. Η διασπορά των μεταρρυθμίσεων είναι αξιοσημείωτη καθώς τόσο τα ρυθμιστικά πλαίσια όσο και οι κανονιστικές αποφάσεις δεν βασίζονται σε μία συγκεκριμένη νομική βάση, με αποτέλεσμα την απόρριψη/αδρανοποίηση αυτών. Επιπρόσθετα, οι «άλλες διατάξεις» που αναφέρονται σχεδόν σε κάθε νόμο, αποτελούν ελληνικές ιδιαιτερότητες, με αποτέλεσμα τη μη σωστή και ασφαλή εφαρμογή των εκάστοτε μεταρρυθμίσεων. Τέλος, η ενσωμάτωση διεθνών συμβάσεων και συνθηκών, δημιουργεί σύγχυση ως προς την υλοποίηση των νόμων, καθώς αποτελεί μείζον πρόβλημα ως προς την ασφάλεια του δικαίου (Καρκατσούλης, 2011).

Πηγή: Καρκατσούλης, 2011

Διάγραμμα 3.2
Ρυθμιστική παραγωγή στην Ελλάδα 1975-2005

Πηγή: Καρκατσούλης, 2011

Διάγραμμα 3.3

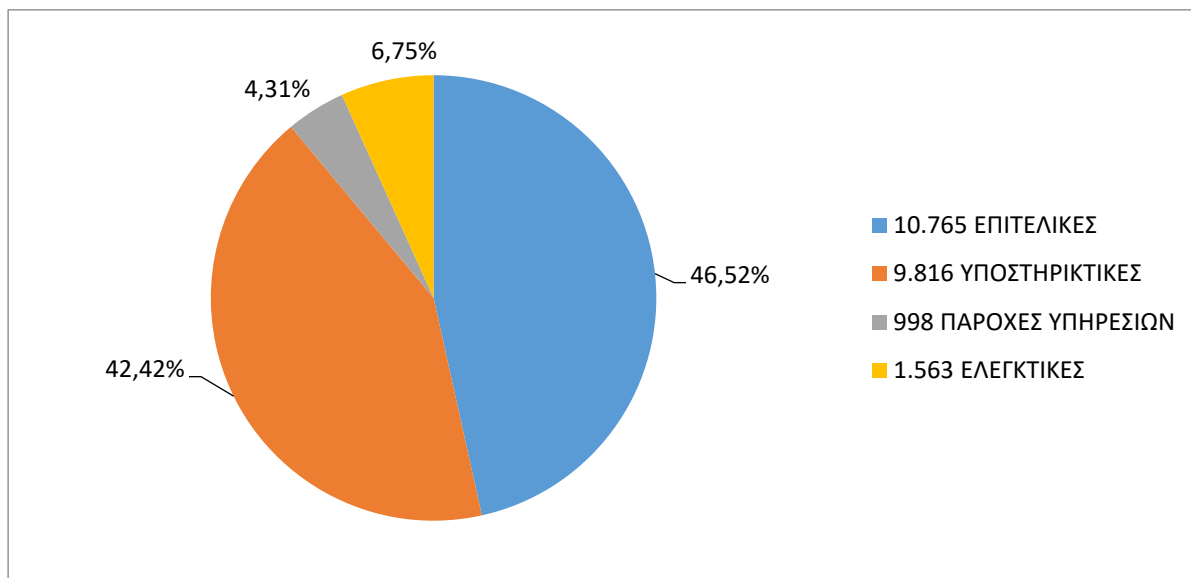
Νόμοι, Προεδρικά διατάγματα, Υπουργικές αποφάσεις από το 1987-2005

Η ψήφιση του νόμου 4048/2012 αποτέλεσε μία πρώτη προσπάθεια για την «καλή νομοθέτηση». Δυστυχώς ο νόμος παρέμεινε ανενεργός και πολλές διατάξεις του αναθεωρήθηκαν.

Από την άλλη πλευρά, η κωδικοποίηση των νόμων, ένα σημαντικό εργαλείο για την ανάσχεση της πολυνομίας, δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς και δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά η πολυνομία και η κακονομία.

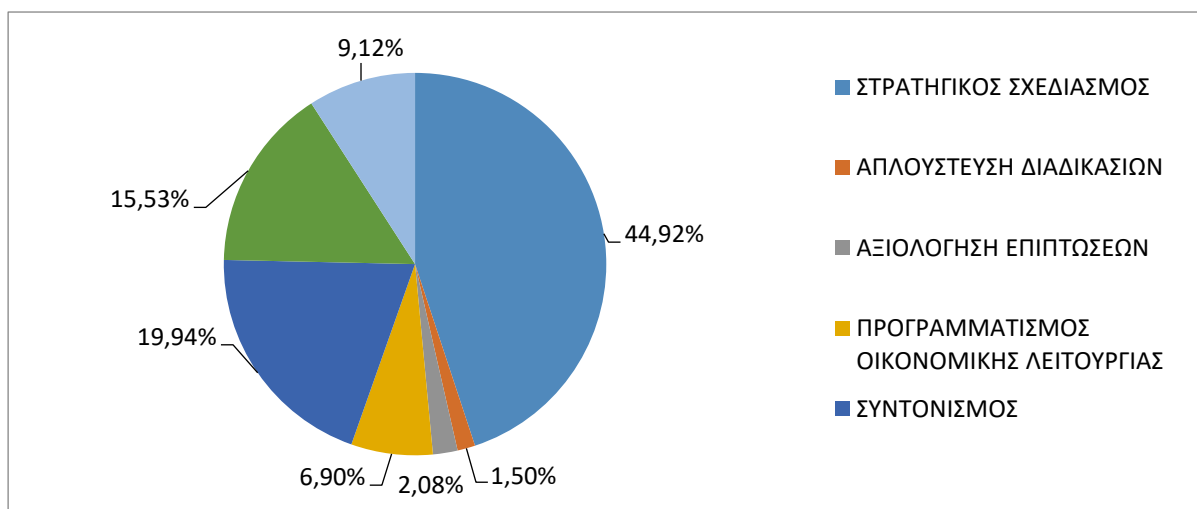
2^ο πρόβλημα: Αρμοδιότητες

Σύμφωνα με τα Διαγράμματα 3.4 και 3.5, ο αριθμός των υποστηρικτικών αρμοδιοτήτων με τον αριθμό των επιτελικών, είναι σχεδόν ο ίδιος. Το αποτέλεσμα όλου αυτού καθώς και του συνόλου των νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων οδηγεί στη διόγκωση της γραφειοκρατίας, στην περιχαράκωση της δημόσιας διοίκησης και στη μη αποτελεσματικότητα της χρηστής διοίκησης, της οικονομικότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης του κράτους (Marince, Sutatntriz and Kurniasih, 2022).

Πηγή: Καρκατσούλης, 2011

Διάγραμμα 3.4
23.142 Αρμοδιότητες

Πηγή: Καρκατσούλης, 2011

Διάγραμμα 3.5
Επιτελικές αρμοδιότητες

Συμπερασματικά προκύπτει πως όλες αυτές οι αρμοδιότητες είναι ίσες με μηδενικές αρμοδιότητες, καθώς ουσιαστικά δεν οδηγούν σε πρακτικά αποτελέσματα, σε αποφάσεις και σε πράξεις. Αντίθετα, αποτελούν μια εισήγηση σε κάποιον άλλον να λάβει την απόφαση. Η εφαρμογή της αποτελεί συνήθως μια διαφορετική υπόθεση που δεν αφορά τις αρμοδιότητες

που προσδιορίζονται. Το αποτέλεσμα είναι ότι η ελληνική δημόσια διοίκηση αποτελεί παραγωγό σημειωμάτων και υπομνημάτων προς την πολιτική ηγεσία, η οποία να μην αποφασίζει, αλλά από όσα εισηγείται, ελάχιστα εφαρμόζονται.

Υπάρχει έλλειψη σύνδεσης αρμοδιοτήτων και αποτελεσμάτων. Επιπρόσθετα, απουσιάζει η αντικατάσταση των διαφόρων λεπτομερειακών αρμοδιοτήτων με ευρύτερες κατηγορίες για να επιτευχθεί ο περιορισμός της διασποράς καθώς και ο συντονισμός των διαφόρων επιπέδων διοίκησης.

3^ο πρόβλημα: Διοικητικές διαδικασίες

Το πρόβλημα της πολυνομίας και της γραφειοκρατίας έχει άμεση σχέση με τις διοικητικές διαδικασίες. Σύμφωνα με έρευνα που έχει γίνει, η διατήρηση της γραφειοκρατίας απαιτεί 14 δισεκατομμύρια ευρώ (*Εφημερίδα Ημερησία, 2012*).

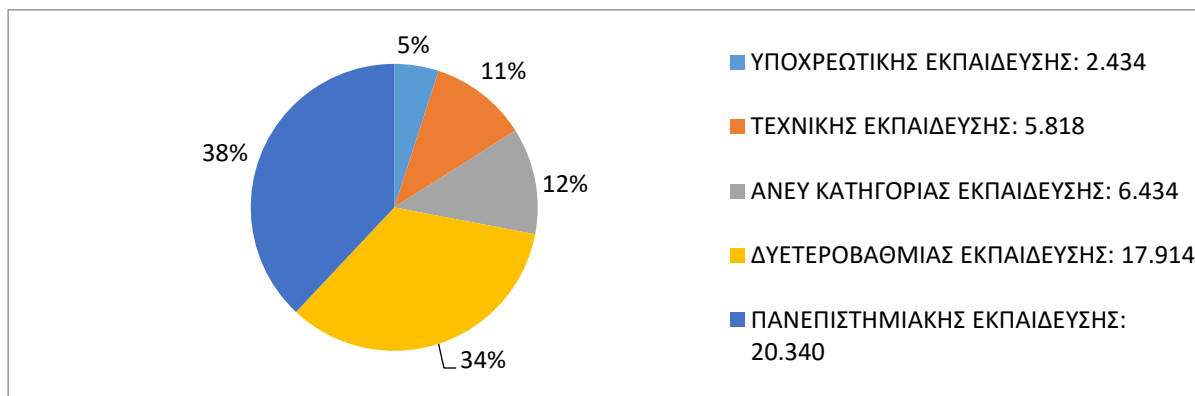
4^ο πρόβλημα: Δομές/Υποδομές

Οι χιλιάδες αρμοδιότητες, οι πολλές μεταρρυθμίσεις και οι ατελείωτες διαδικασίες που απορρέουν από αυτές, απαιτούν τη δημιουργία δομών και υποδομών για την άσκησή τους.

Μέχρι πρότινος το μόνο που έχει γίνει, όσον αφορά στις δομές, είναι η ονομαστική σύγκλιση τους, με ανύπαρκτα έμπρακτα αποτελέσματα. Όσον αφορά στις υποδομές, η εγκατάλειψη των κτηρίων και το στοίβαγμα των ανθρώπων και των μηχανημάτων σε παλαιά και μικρής χωρητικότητας κτήρια, οδηγεί σε ραγδαία επιδείνωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

5^ο πρόβλημα: Ανθρώπινο δυναμικό

Η πληθώρα των υπαλλήλων (με διάφορες σχέσεις εργασίας) στον δημόσιο τομέα είναι ένα επιπλέον πρόβλημα που συντελεί στην αναποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.6 επί συνόλου 800.000 υπαλλήλων, το 38% είναι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, το 11% τεχνολογικής εκπαίδευσης, το 34% δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το 5% υποχρεωτικής εκπαίδευσης και το 12% άνευ κατηγορίας (Οι άνευ κατηγορίας εκπαίδευσης αναφέρεται σε προσωπικό που ανήκει στους σύμβουλους πολιτικών προσώπων. Η μη εξειδίκευση του προσωπικού αυτού σε εκπαιδευτικές κατηγορίες γίνεται με σκοπό να εξασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή ευελιξία και συνδρομή στο πολιτικό πρόσωπο).

Πηγή: Καρκατσούλης, 2011

Διάγραμμα 3.6

Εκπαίδευση προσωπικού που υπηρετεί στην κεντρική δημόσια διοίκηση

Τόσο ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων, όσο και η εκπαίδευσή τους αλλά και η ηλικία τους (γήρανση πληθυσμού) οδηγεί στη μη αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων, καθώς στη μεν πρώτη περίπτωση, ο αριθμός είναι τόσο μεγάλος που δεν μπορεί να αφομοιώσει πλήρως τις ρυθμίσεις που θεσπίζονται. Στη δεύτερη περίπτωση (εκπαίδευση), η εξέλιξη των τεχνολογιών δεν μπορεί να υιοθετηθεί από δημοσίους υπαλλήλους που είναι απόφοιτου Γυμνασίου και Δημοτικού. Τέλος, στην τρίτη περίπτωση, η μεγάλη ηλικία των περισσότερων δημοσίων υπαλλήλων, αποτελεί εμπόδιο για την υιοθέτηση των μεταρρυθμίσεων, όσον αφορά στην προσαρμογή τους και στην υλοποίησή τους.

Η περίοδος της κρίσης και τα μέτρα λιτότητας που ελήφθησαν, ώθησαν άξια στελέχη της δημόσιας διοίκησης, στην έξοδο. Αρκετά έμπειρα στελέχη έχασαν κάθε κίνητρο μιας επιπλέον προσπάθειας και αρκέστηκαν στην απλή διεκπεραίωση των υφιστάμενων υποθέσεων. Οι δε νέοι έχασαν κάθε ενδιαφέρον για προοπτική καριέρας στο Δημόσιο. Μεταρρυθμίσεις δεν εφαρμόστηκαν ποτέ ενώ άλλες ξεκίνησαν να εφαρμόζονται αλλά εγκαταλείφθηκαν στην πορεία.

Αντίθετα, θεσπίστηκαν τιμωρίες που διέρρηξαν τις σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ της δημόσιας διοίκησης και του πολιτικού συστήματος.

6^ο πρόβλημα: Προϋπολογισμός

Η μεγάλη διασπορά κωδικών και η μη σύνδεσή τους με την πραγματικότητα (μεγάλη κατάτμηση των δομών, πολύμορφες σχέσεις εργασίας, αδυναμία ταυτοποίησης των απαιτήσεων που προκύπτουν από τις μεταρρυθμίσεις που θεσπίζονται με τα ποσά που απαιτούνται για την υλοποίησή τους και αδυναμία εποπτικού ρόλου του Υπουργείου

Οικονομικών), δημιουργεί τεράστιο πρόβλημα στην επίτευξη αποτελεσματικότητας των μεταρρυθμίσεων.

Οι προϋπολογισμοί που κατατίθενται έχουν συνήθως τα ίδια χαρακτηριστικά, όπως της μη πρόβλεψης επιδιωκόμενων στόχων, της μη συσχέτισης των δαπανών με τις εκροές των οργανισμών του δημοσίου τομέα και των ανεξέλεγκτων ελλειμμάτων.

Επιπρόσθετα, η λιτότητα λειτούργησε εις βάρος ενός αναπτυξιακού σχεδίου και ταυτόχρονα οδήγησε σε μια προσπάθεια ελέγχου των δημοσίων δαπανών, με περικοπή ακόμα και κονδυλίων που αφορούσαν τις επενδύσεις (Καρκατσούλης, 2014).

Ενότητα 3.7 Ποιοτικές παράμετροι και κριτική αποτίμηση των μεταρρυθμίσεων

Σχολιάζοντας την αποτελεσματικότητα ορισμένων αλλαγών και των μεταρρυθμίσεων που έγιναν κατά τη Μεταπολίτευση (1980-2010), διαπιστώνεται ότι συνεισέφεραν στη βελτίωση της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, στην αποκέντρωση της πολιτικής εξουσίας και στην αναβάθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Μεταρρυθμίσεις όπως το ΑΣΕΠ, το ΕΚΔΔ, τα ΚΕΠ, το ΤΑΧΙΣ, η ΔΙΑΥΓΕΙΑ, κ.ά. αποτέλεσαν κύρια σημεία της δημόσιας διοίκησης και μερικές από αυτές έγιναν κοινωνικά αποδεκτές.

Αξιολογώντας όμως τις ανωτέρω αλλαγές προκύπτει πως δεν υπήρχε η απαιτούμενη συνοχή και δεν επετεύχθη ο στόχος μιας ολοκληρωμένης διοικητικής μεταρρύθμισης. Αυτό οφειλόταν στην αδυναμία σύνδεσης των μεταρρυθμίσεων της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης με αυτές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επιπρόσθετα υπήρχε έλλειψη ανάμεσα στις δράσεις της διοικητικής μεταρρύθμισης με τις δράσεις της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Η κατάτμηση της δημόσιας πολιτικής σε επιμέρους δομές και λειτουργίες συνετέλεσε σε αυτό.

Οι ανωτέρω ελλείψεις-αδυναμίες οφείλονταν κυρίως σε:

1. Από το 1974-2015 προτεραιότητα των εκάστοτε κυβερνήσεων ήταν η αποκατάσταση της δημοκρατίας, ο εκδημοκρατισμός του κράτους και η ενίσχυση των ομάδων που είχαν αποκλειστεί πολιτικά και κοινωνικά. Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας και η ενίσχυση της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης του κράτους δεν αποτελούσαν προτεραιότητα εκείνη την περίοδο.

2. Η εξάρτηση της δημόσιας διοίκησης από το πολιτικό σύστημα, οι αξίες της κοινωνίας μας και οι παραδόσεις που επικρατούσαν σε αυτό, ενίσχυσαν τη γραφειοκρατία, τις

πελατειακές σχέσεις, την έλλειψη προγραμματισμού, την αδυναμία ορθής αξιολόγησης των εμπλεκόμενων στη δημόσια πολιτική και την έλλειψη συντονισμού.

3. Οι περισσότερες μεταρρυθμίσεις δεν υλοποιούνταν σωστά, καθώς εξαντλούνταν στο κανονιστικό πλαίσιο που τις όριζε, χωρίς την υποστήριξη που θα έπρεπε να υπάρχει και το τρίπτυχο που απαιτούνταν για την εφαρμογή του (διοίκηση-παρακολούθηση-αξιολόγηση).

4. Η επιβολή αναγκαστικών μεταρρυθμίσεων τα χρόνια της κρίσης, επέφερε αρνητικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού, με αποτέλεσμα να επικρατεί μια γενικότερη αντίληψη περί αντίστασης στην αλλαγή.

Η αναδιάρθρωση του συνόλου των διοικητικών δομών κατά την περίοδο της κρίσης αποτέλεσε έναυσμα για την εμφάνιση ποιοτικών μεταβολών στη συγκρότηση και στην οργάνωση του διοικητικού μηχανισμού. Μετά την έναρξη της κρίσης εντείνεται η ανάγκη για μεταρρυθμίσεις και ταυτόχρονα δρομολογείται η υλοποίησή τους, με πιο γρήγορο ρυθμό. Επιπρόσθετα παρατηρείται μια μεταβολή ως προς το εύρος των μεταρρυθμίσεων, η οποία συνοδεύεται από σαφή μεθοδολογία και συγκεκριμένα στάδια υλοποίησης.

Ένα επιπλέον σημαντικό στοιχείο το οποίο εντάσσεται στη διαδικασία αναδιοργάνωσης είναι η προσπάθεια μιας ενιαίας προσέγγισης και συντονισμού όλων των αλλαγών στον δημόσιο τομέα με ταυτόχρονη σύνδεσή τους με την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού που το αποτελεί (σαφής περιγραφή θέσεων εργασίας και κινητικότητα).

Με βάση τα ανωτέρω διαπιστώνεται ότι η αναδιοργάνωση των δομών δέχθηκε σημαντική επιρροή κυρίως από τις δημοσιονομικές συνθήκες και από την πολιτική συγκυρία. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η μείωση των δομών ήταν αποτέλεσμα των μέτρων που ελήφθησαν κατά την έναρξη της εφαρμογής τους. Στον δεύτερο κύκλο δόθηκε έμφαση στα κριτήρια (ποιοτικά και λειτουργικά) του τρόπου διάρθρωσης και λειτουργίας τους, με αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των δομών.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι τόσο η πίεση των συνθηκών στον οικονομικό τομέα, όσο και η σύνδεση των μέτρων αναδιάρθρωσης με την προσαρμογή στον δημοσιονομικό τομέα δεν είχαν την επιτυχία που αναμενόταν ως προς την υλοποίηση και την αποδοχή των πολιτικών. Επιπρόσθετα, μέτρα που είχαν χαρακτηριστεί αρνητικά (απολύσεις και διαθεσιμότητα δημοσίων υπαλλήλων), δεν είχαν θετική επίδραση στην αναδιοργάνωση του δημόσιου τομέα. Επιπλέον, η ανάγκη για εξορθολογισμό του δημοσίου τομέα, θεωρήθηκε ως συνώνυμο της μείωσης του μεγέθους και του κόστους στο δημόσιο, ενώ η

ασφυκτική πίεση του χρόνου συνετέλεσε στη λανθασμένη ανάπτυξη ενός καλά οργανωμένου σχεδίου προετοιμασίας, εφαρμογής και ένταξης των αλλαγών που απαιτούνται.

Ταυτόχρονα, η εφαρμογή δεν είχε εξασφαλίσει την ετοιμότητα και την ικανότητα του διοικητικού μηχανισμού ως προς την υλοποίησή τους, αλλά κυρίως ως προς την απορρόφηση και προσαρμογή τους στις επερχόμενες αλλαγές. Η υλοποίηση δε των μέτρων, γινόταν σε συνθήκες μη ικανότητας ανταπόκρισης του διοικητικού μηχανισμού στις απαιτήσεις που υπήρχαν, πράγμα το οποίο οφειλόταν στην έλλειψη εμπιστοσύνης και ταυτόχρονα αμφισβήτησης, από την πλευρά των εξωτερικών οργάνων, της ικανότητας του δημόσιου τομέα. Η αντιμετώπιση των ανωτέρω προβλημάτων με την παροχή τεχνογνωσίας από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες, υπήρξε αμφίβολη, καθώς σε πολλές περιπτώσεις δεν εξασφαλίστηκε η επαρκής κατανόηση των συνθηκών εφαρμογής, καθώς και η συμβατότητα των νέων μέτρων με τα ελληνικά δεδομένα.

Εκτός όμως από τις δυσκολίες που εμφανίστηκαν κυρίως στον οικονομικό τομέα, σημαντική ήταν η επίπτωση που είχαν οι χρόνιες αδυναμίες του δημοσίου συστήματος στην εφαρμογή και απόδοση της μεταρρυθμιστικής πολιτικής κατά την περίοδο της κρίσης. Η εναλλαγή των Υπουργείων, μετά τις εκλογές του 2015 και ιδιαίτερα η αποτίμηση των αλλαγών που επέφερε ο πρώτος κύκλος αναδιοργάνωσης και η εκτίμηση της απόδοσής του, κυρίως λόγω του μικρού διαστήματος που μεσολάβησε και της πίεσης που ασκήθηκε για την εφαρμογή των μέτρων, οδήγησε στην έλλειψη συνέχειας των δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων.

Επιπρόσθετα, αμφίβολη είναι η αποτελεσματικότητα και η δυνατότητα διαχείρισης των αναγκών συντονισμού των δομών στον δημόσιο τομέα (μέσω ανεξαρτητοποίησής τους και δημιουργίας νέων). Η ενδυνάμωση των εν λόγω δομών είχε ως στόχο την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των Υπουργείων, αλλά τελικά δημιούργησε ανάγκη για επιπλέον συντονισμό, με αποτέλεσμα την επιβάρυνση της ήδη αδύναμης ικανότητας του δημόσιου τομέα να ανταποκριθεί.

Εν τέλει προκύπτει το συμπέρασμα ότι η αναδιοργάνωση του δημόσιου τομέα δεν έχει δείξει με σαφήνεια τις επιπτώσεις των αλλαγών που επήλθαν ως προς τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης. Η ανάγκη για δημοσιονομική προσαρμογή, ήταν αποτέλεσμα των χρόνιων αδυναμιών που προϋπήρχαν. Από την άλλη η αποδοτικότητα των μεταρρυθμίσεων που θεσπίστηκαν βασίστηκε στις τεχνικές προδιαγραφές, στις συνθήκες που επικράτησαν κατά την εφαρμογή τους και στην επίδραση των μέτρων συνολικά στην ατζέντα

της διοικητικής μεταρρύθμισης. Η τελική επίπτωση όμως δεν μπορεί να καθοριστεί καθώς υπερβαίνει το χρονικό διάστημα αλλά και τους στόχους της δημοσιονομικής προσαρμογής (Μαΐστρος, 2018).

Σε γενικές γραμμές οι προσπάθειες για εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων δεν τυγχάνουν επιτυχημένης πορείας. Ειδικότερα, όσο πιο σημαντικές είναι οι μεταρρυθμίσεις, τότε αποτυγχάνουν και όσο πιο μικρές είναι, έχουν επιτυχία. Το γεγονός αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο, στην απλούστευση των προβλημάτων και των λύσεων αυτών, καθώς και στον σχεδιασμό υποθετικών καταστάσεων. Δυστυχώς όμως η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική. Η επιτυχημένη μεταρρύθμιση είναι αποτέλεσμα βαθιάς γνώσης του προβλήματος που υπάρχει και καλά οργανωμένης προσπάθειας, η οποία ακολουθεί κανόνες, είναι συστηματική, έχει σαφές χρονοδιάγραμμα και εφαρμόζεται από ένα συγκεκριμένο σύνολο ατόμων (Tavas, 2019).

Το παράδειγμα που δίνουν οι Goodman και Dean (1982) δίνει ένα σαφές στίγμα όσων προαναφέρθηκαν, καθώς από μελέτη που έγινε, διαπιστώθηκε ότι η πιθανότητα διάρκειας οργανωσιακών αλλαγών σε μεγάλους επιχειρηματικούς οργανισμούς είναι πολύ μεγαλύτερη και στέφεται με επιτυχία, όταν υπάρχει ακριβής περιγραφή και ακολουθούν την υπάρχουσα φιλοσοφία και οργάνωση διοίκησης (status quo) της επιχείρησης (Παπούλιας και Τσούκας, 1998).

Ενότητα 3.8 Συστάσεις-προτάσεις που θα συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων

Η αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων γενικά μπορεί να χαρακτηριστεί ως χαμηλής έντασης. Για να αντιστραφεί το κλίμα στη δημόσια διοίκηση, θα πρέπει να:

A. Παρακαμφθούν οι όποιες αδυναμίες και δυσκολίες υπάρχουν στο πολιτικό και διοικητικό σύστημα

B. Αποσκοπούν, όχι στην εκπλήρωση των δημοσιονομικών στόχων, αλλά στην επίτευξη της βελτίωσης τη αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης, με ταυτόχρονη αναβάθμιση των υπηρεσιών που παρέχονται στους πολίτες και στις επιχειρήσεις

Γ. Υπάρχει συνοχή, ολοκληρωμένο πρόγραμμα, υποστήριξη και ευρύτερη κοινωνική αποδοχή για να υλοποιηθούν

Δ. Διασφαλιστεί η επιτυχής συνεργασία ανάμεσα στις μεταρρυθμίσεις που μπορεί να εντάσσονται σε διαφορετικούς τομείς η κάθε μία, με στόχο μια πολυεπίπεδη πετυχημένη διακυβέρνηση (*Economic Policy Committee, European Commission, Directorate General for Economic and Financial Affairs, 2007; Μαΐστρος, 2018*).

Ειδικότερα όσον αφορά την πολυνομία δυστυχώς έως τώρα δεν έχει υπάρξει καμία μεταρρύθμιση που να διορθώσει την αδυναμία εφαρμογής των ρυθμίσεων. Επιπρόσθετα η μη αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων οφείλεται σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό στην ύπαρξη διαφθοράς σε διαφορετικά επίπεδα της δημόσιας διοίκησης. Η αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος απαιτεί συνδυασμό μεταρρυθμίσεων σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα. Επιπρόσθετα θα πρέπει να γίνει σκληρή δουλειά με στόχο την ενίσχυση του συστήματος της λήψης αποφάσεων, του συντονισμού, της συνεργασίας και της δημιουργίας κατάλληλων διαδικασιών επίλυσης διαφορών στον δημόσιο τομέα (*Batalli and Pepaj, 2017; Lambropoulou, 2012*).

Σχετικά με τις αρμοδιότητες στον δημόσιο τομέα όπως φαίνεται στα Διαγράμματα 3.4 και 3.5 οι μισές αρμοδιότητες είναι επιτελικές. Οι υποστηρικτικές αρμοδιότητες θα μπορούσαν να εκχωρηθούν στον ιδιωτικό τομέα, με αποτέλεσμα τόσο της αποσυμφόρησης του δημοσίου τομέα, όσο και της ενίσχυσης της απασχόλησης.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, κάθε Υπουργός θεσμοθετούσε πληθώρα μεταρρυθμίσεων σε κάθε τομέα της δημόσιας διοίκησης, με στόχο τον έλεγχο της διαφθοράς και την ενίσχυση της αρμοδιότητας της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Το αποτέλεσμα ήταν το εντελώς αντίθετο.

Η συγχώνευση των δομών ελέγχου της νομιμότητας της δημόσιας διοίκησης, αποτελεί βασική προτεραιότητα του κράτους, καθώς θα δώσει τη δυνατότητα σε αυτό να ελέγξει πιο αποτελεσματικά τους φορείς του και να επιτύχει μια διάχυση ευθύνης ανάμεσα σε αυτούς.

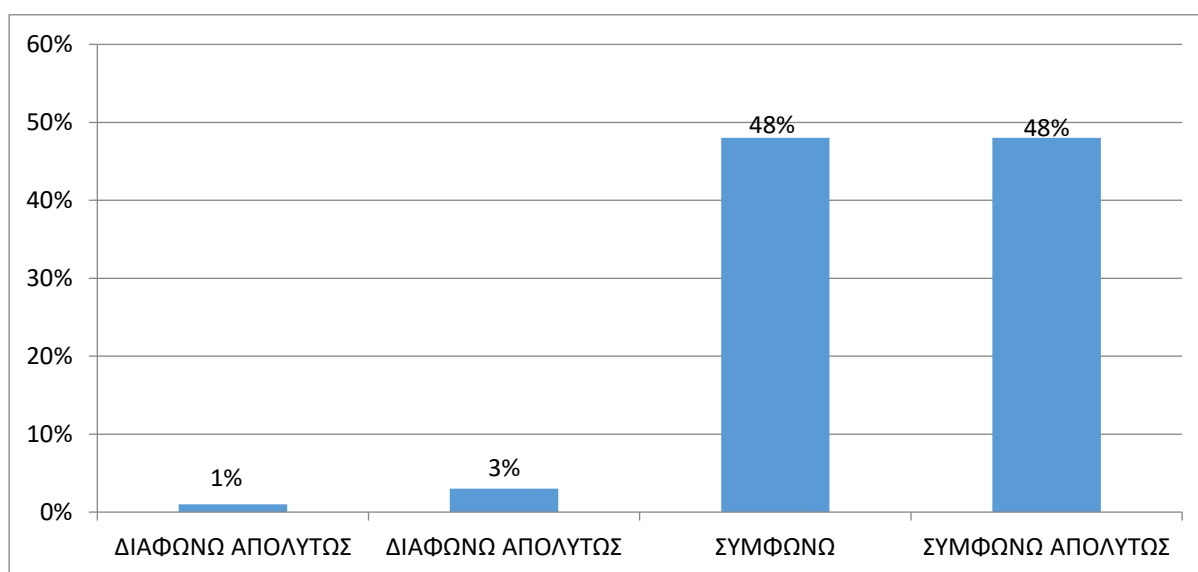
Στο πρόβλημα των διοικητικών διαδικασιών μια προσπάθεια χρήσης βάσεων δεδομένων και εφαρμογών και η δημιουργία προγραμμάτων απλούστευσης διοικητικών διαδικασιών, ενδέχεται να οδηγήσει σε αποφόρτιση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης με αμφίβολα ωστόσο αποτελέσματα στην ολοένα αυξανόμενη γραφειοκρατία της Ε.Ε. γενικότερα.

Από την άλλη η ανασυγκρότηση των δομών αποτελεί συνώνυμο της άμεσης διάκρισης και της εκκαθάρισης των αρμοδιοτήτων. Επιπρόσθετα ο συντονισμός τους και η συσχέτισή τους με τον προϋπολογισμό, θα οδηγήσει στον εξορθολογισμό της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Επιπλέον, μια αναθεωρημένη μελέτη σχετικά με τη χωροθέτηση των δημοσίων υπηρεσιών, η

οποία θα περιλαμβάνει τη χρήση της τεχνολογίας για μία σειρά θεμάτων, ίσως λύσει το χωροταξικό πρόβλημα αλλά και τη στασιμότητα ακριβοπληρωμένων έργων που μετά βίας συντηρούνται ή εγκαταλείπονται.

Προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων που θεσπίζονται και αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό, θα πρέπει να αντιστραφεί το κλίμα και να εφαρμοστούν πρακτικές που θα εμπνέουν το ανθρώπινο δυναμικό έτσι ώστε να αφοσιωθούν στο καθήκον και να δείξουν την απαιτούμενη αλληλεγγύη στο κοινωνικό σύνολο. Η δρομολόγηση μεταρρυθμίσεων που τους αφορούν και έχουν ως στόχο την εξασφάλιση του επαγγελματισμού τους και τη δημιουργία κλίματος άμιλλας σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης, θα έχει ως αποτέλεσμα τη στήριξη των μεταρρυθμίσεων καθώς θεωρούν ότι αυτές μπορεί να εγγυηθούν τη βιωσιμότητα του δημοσίου τομέα.

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.7 υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό δημοσίων υπαλλήλων, το οποίο είναι διατεθειμένο να υποστηρίξει την όποια διοικητική μεταρρύθμιση.

Πηγή: Καρκατσούλης, 2011

Διάγραμμα 3.7

Ποσοστό δημοσίων υπαλλήλων που είναι διατεθειμένο να υποστηρίξει κάθε διοικητική μεταρρύθμιση με στόχο μια αποδοτική δημόσια διοίκηση

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε, οι Έλληνες περιγράφονται ως εργατικοί, φιλότιμοι, με διάθεση να παραμείνουν εκτός ωραρίου για να τελειώσουν τη δουλειά τους, ενημερώνονται για τις εξελίξεις και έχουν όρεξη να προσφέρουν. Εξάλλου σύμφωνα με διάφορες πηγές

προκύπτει πως οι Έλληνες είναι πιο εργατικοί από τους υπόλοιπους Ευρωπαίους (*McKinsey and Company, 2012*).

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που υπάρχει ωστόσο είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης ανάμεσα στους πολιτικούς προϊστάμενους και στους υπαλλήλους. Παρόλο όμως ότι υπάρχει έλλειμμα αξιοκρατίας, οι δημόσιοι υπάλληλοι εξακολουθούν να ελπίζουν, θεωρώντας την κατάσταση αναστρέψιμη, στον βαθμό που υπάρξει εμπιστοσύνη από την πλευρά του πολιτικού συστήματος με ταυτόχρονη διάθεση για ευκαιρία έκφρασης και δράσης (*Bhaskara Rao, 2008*).

Τέλος, για να βελτιωθεί η όλη κατάσταση στον προϋπολογισμό θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα σύγχρονο πλαίσιο δημοσιονομικής διαχείρισης και ελέγχου, το οποίο θα πρέπει να διέπεται από τις αρχές της διαφάνειας, της οικονομικότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας. Η διοίκηση του προϋπολογισμού δε θα πρέπει να είναι συγκεντρωτική και θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από τις αρχές της αποκέντρωσης, της υπευθυνότητας και της συνεκτικότητας. Όσον αφορά στις δομές της διοίκησης και των αρχών της οικονομικής διαχείρισης, θα πρέπει να υπάρξει οργάνωση των οικονομικών υπηρεσιών, με σύγχρονα πληροφοριακά συστήματα και το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό. Η μεταφορά πολιτικής από άλλα κράτη ή διεθνείς οργανισμούς θα συνέβαλε στην ενότητα της δημοσιονομικής λειτουργίας και πληροφόρησης του ευρύτερου δημόσιου τομέα (*Bhaskara Rao, 2008; Καρκατσούλης, 2011*).

Καταλήγοντας θα λέγαμε ότι μια επιτυχημένη μεταρρυθμιστική στρατηγική είναι αποτέλεσμα του συνόλου των γνώσεων που υπάρχουν, της καλής και ουσιαστικής πληροφόρησης αλλά και των εμπειριών που έχουν αποκτηθεί από άλλες χώρες, οι οποίες εφάρμοσαν πετυχημένα τις εκάστοτε μεταρρυθμίσεις με θετικό αντίκτυπο στην ενίσχυση των αγορών και στην αύξηση του ανταγωνισμού (*Akrivos, Reklitis, and Prifti, 2013; Leemans, 1976; Omelchuk, Koltun, Deineha, et al., 2020; Rosta, 2011; Καζάκος, 2010*).

Επιτυχείς θεωρούνται οι μεταρρυθμίσεις οι οποίες ολοκληρώνονται ουσιαστικά, όταν λειτουργούν τα διοικητικά μέτρα σε δευτερογενές επίπεδο με δεδομένη την παλιά εφαρμογή όλων των νέων εργαλείων πολιτικής. Σε καμία περίπτωση δεν θεωρείται επιτυχημένη μια μεταρρύθμιση από τη στιγμή που ψηφίζονται οι νόμοι που την αποτελούν. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, θεωρείται ως επιτυχημένη η διαδικασία παραγωγής μιας μεταρρύθμισης που περιλαμβάνει το στάδιο της αρχικής απόφασης για τη θέσπιση αυτής, καθώς και της υλοποίησής της (*Αλεξόπουλος, 2005*). Επιπρόσθετα η κοινωνική συναίνεση για την υιοθέτηση

νέων συμπεριφορών, ο μετασχηματισμός των παλαιών νοοτροπιών, η καταπολέμηση της διαφθοράς και η βελτίωση της δημόσιας ζωής, συμβάλλουν στην επιτυχία των μεταρρυθμίσεων (Δουράνος, 2012).

Λαμβάνοντας υπόψη όλα όσα αναφέρθηκαν, θα ασχοληθούμε εκτεταμένα με τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, δίνοντας έμφαση σε αυτές που αφορούν την Ανώτατη Εκπαίδευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν κυρίως λόγω της ανάγκης για αλλαγή του συστήματος, με βάση τις διεθνείς εξελίξεις αλλά και λόγω προσαρμογής στις διεθνείς απαιτήσεις. Σε κάθε περίπτωση η πολιτική ήταν και είναι αυτή που καθορίζει τις αλλαγές σύμφωνα με τον ανταγωνισμό που υπάρχει ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Τσελέκης, 2022; Χρυσομαλλίδης, 2017). Σε αυτό το κεφάλαιο θα ανατρέξουμε στο παρελθόν προκειμένου να δούμε αλλά και να μάθουμε πώς εξελίχθηκαν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη εκπαίδευση στον Ελλαδικό χώρο και στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια κριτική αποτίμηση των κυριότερων από αυτές.

Ενότητα 4.1 Χρονολογική εξέλιξη εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στην Ανώτατη εκπαίδευση

- Η τριτοβάθμια εκπαίδευση την περίοδο της ελληνικής επανάστασης
(1821-1828)

Στο Άστρος της Κυνουρίας το 1823 πραγματοποιήθηκε η Β' Εθνοσυνέλευση, στην οποία ελήφθη η απόφαση για τη συγκρότηση μιας ξεχωριστής επιτροπής, με επικεφαλή τον Άνθιμο Γαζή, λόγιο της εποχής και δάσκαλο του Γένους, με σκοπό την οργάνωση της εκπαίδευσης των Ελληνόπουλων. Η ανωτέρω επιτροπή πρότεινε να συσταθούν τρεις τύποι σχολείων. Ο τρίτος τύπος αφορούσε τη σύσταση ενός Πανεπιστημίου στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα πρότυπα της Ευρώπης, που λειτουργούσαν από τον Μεσαίωνα, ο οποίος θα περιελάμβανε τους τέσσερις μεγάλους κλάδους της επιστημονικής παιδείας (Δημαράς, 1988). Λόγω όμως της κατάστασης που επικρατούσε στον αγώνα, η όλη προσπάθεια δεν ευδοκίμησε και περιορίστηκε στην ίδρυση ενός Διδασκαλείου στο Άργος για την εκπαίδευση των δασκάλων (Καραφύλλης, 2023).

- Η τριτοβάθμια εκπαίδευση την εποχή του Καποδίστρια (1828-1831)

Η έλευση του Καποδίστρια, ως Κυβερνήτη της Ελλάδας, το 1828, έγινε σε ένα κράτος, νεοσύστατο τότε, όπου οι συνθήκες ήταν εξαιρετικά δύσκολες με τις συγκρούσεις να συνεχίζονται. Ο ίδιος ο Καποδίστριας, προσπάθησε, όντας επηρεασμένος από τα ευρωπαϊκά δεδομένα, να θεμελιώσει μια στοιχειώδη εκπαίδευση, με την ίδρυση αλληλοδιδασκτικών σχολείων, αλλά και δευτεροβάθμια εκπαίδευση με την ίδρυση Προτύπων και Κεντρικών σχολείων.

Όσον αφορά στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, προσπάθησε να παράσχει μία εκπαίδευση που θα έδινε τη δυνατότητα σπουδών σε συγκεκριμένους τομείς, προκειμένου η Ελλάδα να κάνει τη μετάβαση στη σύγχρονη εποχή. Με γνώμονα τα ανωτέρω ίδρυσε τις εξής σχολές: 1) Τη Γεωργική σχολή στην Τίρυνθα, 2) Την Εκκλησιαστική σχολή στον Πόρο, 3) Τη Στρατιωτική σχολή στο Ναύπλιο και 4) Την Εμπορική σχολή στη Σύρο. Παρόλο που η ίδρυση αυτών των σχολών δεν εντάσσεται αποκλειστικά στην έννοια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς δεν υπήρχαν πολίτες εκείνη την περίοδο, που θα μπορούσαν να την ακολουθήσουν, ωστόσο το όραμα του Καποδίστρια ήταν για μία ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα. Δυστυχώς όμως η δολοφονία του στις 27.09.1831 σταμάτησε τα όποια σχέδιά του (Καραφύλλης, 2023).

- **Η ανώτατη εκπαίδευση την περίοδο της βασιλείας των Βαυάρων (1833-1862)**

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια, επικράτησε ακυβερνησία για αρκετούς μήνες. Η παρέμβαση των Μεγάλων και «Προστάτιδων» δυνάμεων, έδωσε τη λύση της μοναρχίας, διορίζοντας έναν νεαρό πρίγκιπα από τη Βαυαρία, τον Friedrich-Ludwiga-Otto (1815-1867), ως βασιλιά της Ελλάδος. Εξαιτίας του νεαρού της ηλικίας του, μόλις 17 ετών, ορίστηκε και ένα 3μελές συμβούλιο αντιβασιλείας, με Πρόεδρο, τον J.L. Armansberg και μέλη τους G.L. von Maurer και K.J. von Heideck.

Ο αντιβασιλέας G.L. von Maurer είχε στα σχέδιά του την ίδρυση και λειτουργία ενός Πανεπιστημίου και για τον λόγο αυτό αναζητούσε Καθηγητές που θα μπορούσαν να έρθουν στην Ελλάδα και να το στελεχώσουν. Παρόλες τις προθέσεις του G.L. von Maurer, ο αντιβασιλέας Armansberg κατέθεσε πρόταση για ίδρυση Πανεπιστημίου στον βασιλιά Όθωνα, με βασιρικά διατάγματα βασισμένα στις προτάσεις του Maurer.

Στις 14 και 22/04/1837 ιδρύθηκε στο ελληνικό Βασίλειο, το πρώτο Πανεπιστήμιο με έδρα την Αθήνα και με την επωνυμία «Πανεπιστήμιο του Όθωνος». Στο πρώτο αυτό Πανεπιστήμιο, προβλεπόταν η λειτουργία τεσσάρων Σχολών (άρθρο 3 του βασιλικού διατάγματος), σύμφωνα με τα πρώτα Πανεπιστήμια την εποχή του Μεσαίωνα. Οι σχολές που ιδρύθηκαν ήταν η Θεολογία, η Νομική, η Ιατρική και η Φιλοσοφία. 03/05/1837 ήταν η πρώτη μέρα λειτουργίας του Πανεπιστημίου, σύμφωνα με το διάταγμα (Σκαρπαλέζος, 1964). Πρώτος Πρύτανης ορίστηκε ο Κωνσταντίνος Σχινάς. Οι βαθμίδες των διδασκόντων στο Πανεπιστήμιο του Όθωνος ήταν «α. Καθηγητάς τακτικούς, β. Καθηγητάς επιτιμίους, γ. Καθηγητάς εκτάκτους, δ. Διδάκτορες των ιδιαιτέρων παραδόσεων της επαναλήψεως των μαθημάτων και των γλωσσών» (Δημαράς, 1988). Για τη φοίτηση των νέων φοιτητών δεν απαιτούνταν εισαγωγικές εξετάσεις αλλά θα έπρεπε να έχουν απολυτήριο γυμνασίου ή να εξετασθούν από επιτροπή Καθηγητών Πανεπιστημίου και αφού διαπιστωθεί ότι είναι καταρτισμένοι, να φοιτήσουν στο Πανεπιστήμιο ή να φοιτήσουν χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις, αλλά να έχουν τη συγκατάθεση των Καθηγητών του Πανεπιστημίου για τη θέληση και την ικανότητά τους για γνώση.

Η καταβολή των διδάκτρων ήταν υποχρεωτική, εκτός και αν οι φοιτητές αποδείκνυαν ότι ήταν άποροι. Οι αρχές του Πανεπιστημίου διορίζονταν αρχικά από τα ανάκτορα, ενώ στη συνέχεια θεσμοθετήθηκε ο τρόπος της εκλογής τους από την πανεπιστημιακή κοινότητα (Καραφύλλης, 2023).

• **Η τριτοβάθμια εκπαίδευση από το 1862-1895**

Η εκθρόνιση του Όθωνα το 1862 έφερε έναν άλλο εισαγόμενο βασιλιά, ο οποίος ελληνοποιήθηκε. Η επιλογή του έγινε από τις «Προστάτιδες» δυνάμεις, προκειμένου να έχουν τον έλεγχο του νεοελληνικού κράτους. Με βάση τα ανωτέρω, επελέγη στις αρχές του 1863 ένας Δανός πρίγκιπας, ονόματι Γουλιέλμος-Γεώργιος (βασιλιάς Γεώργιος Α΄) του οίκου Glucksburg της Δανίας. Με την ενθρόνισή του μετονομάστηκε το «Οθώνειο Πανεπιστήμιο» σε «Εθνικό Πανεπιστήμιο». Παύθησαν οι Καθηγητές-οπαδοί του παλαιού καθεστώτος και πραγματοποιήθηκαν οι προαγωγές άλλων που ήταν σε δυσμένεια από την προηγούμενη κυβέρνηση.

Με την ψήφιση του Νόμου ΒΠΕ' το 1892, καθιερώθηκαν τέλη χαρτοσήμου για την εισαγωγή φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση και θεσπίστηκε για πρώτη φορά η εκλογή Καθηγητών στο Πανεπιστήμιο (Καραφύλλης, 2023).

- **Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση την περίοδο 1910-1926**

Το 1911 ψηφίζονται οι Ν. 3823/1911 και 3825/1911 που αφορούσαν τη συγκρότηση ενός Οργανισμού με κοινή διοίκηση (Σύγκλητος με Πρύτανη, Αντιπρύτανη, Κοσμήτορες, Προκοσμήτορες και δύο συγκλητικούς Καθηγητές). Οι Προκοσμήτορες ήταν Καθηγητές που είχαν υπηρετήσει παλαιότερα έτη. Οι Καθηγητές είχαν τις εξής βαθμίδες: 1) Καθηγητές έδρας, 2) Τακτικοί Καθηγητές, 3) Επίτιμοι Καθηγητές, 4) Έκτακτοι Καθηγητές, 5) Υφηγητές. Οι έκτακτοι Καθηγητές και οι αφηγητές επιλέγονταν κατόπιν διαγωνισμού, με επταετή θητεία, ενώ ως επίτιμοι Καθηγητές θεωρούνταν όσοι Καθηγητές είχαν 35 χρόνια προϋπηρεσία. Οι επιμελητές και οι Καθηγητές ξένων γλωσσών θεωρούνταν κατώτερο υπαλληλικό προσωπικό, δεδομένου ότι οι υπόλοιποι Καθηγητές δεν τους αναγνώριζαν ως ισάξιους εκπαιδευτικούς. Το ανώτατο όριο αποχώρησης των Καθηγητών ήταν τα 70 έτη. Επίσης θεσπίστηκε η επαναληπτική εξεταστική ή αλλιώς η εξεταστική των «επαναξεταστέων», η οποία θα διεξαγόταν από 1-10 Οκτωβρίου κάθε έτους.

Τέλος με τον Ν. 3341/1925 και μετά από μια περίοδο ακραίας πολιτικής αστάθειας θα ιδρυθεί το δεύτερο Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα, με έδρα τη Θεσσαλονίκη, το οποίο θα περιέχει τέσσερις σχολές: Θεολογική, Φιλοσοφική, Νομική και Οικονομικών Επιστημών, Φυσικομαθηματική και Ιατρική (Κλάδης, Κοντιάδης και Πανούσης, 2007; Μπίλας, 2015).

- **Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση την περίοδο 1927-1933**

Με τον Ν. 5143/1931 τα Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης εποπτεύονται από τον Υπουργό Παιδείας μέσω ενός διορισμένου κυβερνητικού εκπροσώπου (Μπίλας, 2015).

- **Ίδρυση και λειτουργία των παιδαγωγικών ακαδημιών (1933)**

Καθώς η Ελλάδα βίωνε ιστορικά γεγονότα, ο χώρος της εκπαίδευσης των δασκάλων γνώρισε μία χρονιά σταθμό το 1933. Με τον Νόμο 5802/18.09.1933 ιδρύθηκαν οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες, ως ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Στόχος των ανωτέρω ακαδημιών ήταν η επαγγελματική μόρφωση των δασκάλων, ώστε να είναι καταρτισμένοι και να έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν με επιτυχία στις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζαν. Επιπρόσθετα μέσω του συγκεκριμένου Νόμου, οι σπουδές των δασκάλων θεωρούνταν ισάξιες με άλλες ειδικότητες εκπαιδευτικών επιστημόνων (Ευαγγελόπουλος, 1997). Η εξέλιξη αυτή συνετέλεσε στην αύξηση του ενδιαφέροντος για φοίτηση στις ακαδημίες από την πλευρά των πολιτών και ταυτόχρονα στην απόφαση της Πολιτείας για ίδρυση περισσότερων αντίστοιχων Τμημάτων. Η απόφαση αυτή ήταν ένα φυσικό επακόλουθο της αυξανόμενης φοίτησης των μαθητών και των μαθητριών (Καραφύλλης, 2023).

- **Η τριτοβάθμια εκπαίδευση τη δεκαετία του 1950**

Η λήξη του εμφυλίου πολέμου βρήκε την Ελλάδα να έχει τεράστια οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα. Η κατάσταση στην εκπαίδευση ήταν τραγική, καθώς το 1/3 του πληθυσμού ήταν αναλφάβητοι, το 95% των παιδιών της Περιφέρειας που αποφοιτούσαν από τη στοιχειώδη εκπαίδευση δεν συνέχιζαν στη μέση και το 60% των παιδιών που φοιτούσαν στο δημοτικό, διέκοπταν τη φοίτησή τους στην Γ' ή Δ' τάξη, κυρίως λόγω της στασιμότητάς τους στην ίδια τάξη (Κοσπεντάρης, 1960).

Με τον Ν. 3971/1959, ιδρύθηκαν δύο ανώτερες δημόσιες Τεχνικές Σχολές Υπομηχανικών, στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Οι σχολές αυτές περιελάμβαναν Τμήματα δομικών, συγκοινωνιακών και υδραυλικών έργων, θερμικών και υδραυλικών μηχανών και εγκαταστάσεων βιομηχανικής παραγωγής, ηλεκτρονικών, μεταλλουργών και τυπογράφων (Καραφύλλης, 2023).

- **Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση των Πανεπιστημίων το 1964**

Τη δεκαετία του 1960 καταγράφηκαν οι περισσότερες πολιτικές εξελίξεις με πιο σημαντική τη νίκη της Ένωσης Κέντρου τον Νοέμβριο του 1963, με επικεφαλής τον Γ. Παπανδρέου.

Με τον Ν. 4379/1964 επιχειρήθηκε η αύξηση της φοίτησης στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, από δύο σε τρία έτη καθώς και η ίδρυση νέων Πανεπιστημίων, στην Αθήνα αλλά και στην περιφέρεια. Πανεπιστήμια όπως το «Αττικό» Πανεπιστήμιο στην Αθήνα, η Α.Σ.Ο.Ε.Ε. για οικονομικές σπουδές, η Πάντειος, η Βιομηχανική και Γεωπονική Σχολή, το Πανεπιστήμιο Κρήτης, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και η Ιόνιος Ακαδημία στην Κέρκυρα, προβλέπονταν στον νόμο αυτό χωρίς όμως να υλοποιηθούν, λόγω της «Ιουλιανής αποστασίας» και της πτώσης της κυβέρνησης Παπανδρέου το 1965 (Καραφύλλης, 2023).

- **Τριτοβάθμια εκπαίδευση την περίοδο της δικτατορίας (1967-1974)**

Με την πτώση της κυβέρνησης του Γ. Παπανδρέου τον Ιούλιο του 1965, υπήρξε μία περίοδος ασυνεννοησίας, η οποία με την ανοχή των ανακτόρων, έδωσε την ευκαιρία σε μία ομάδα συνταγματάρχων να καταλάβει την εξουσία στις 21 Απριλίου του 1967.

Με τον Νόμο 652/29.08.1970 ιδρύθηκαν τα ΚΑΤΕ (Κέντρα Ανωτέρας Τεχνικής Εκπαίδευσης), ως μία προσπάθεια του δικτατορικού καθεστώτος να συμβαδίσει με τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις. Η εκπαίδευση στις εν λόγω σχολές αφορούσε ειδικότητες όπως τεχνολόγους, μηχανικούς, τεχνολόγους τροφίμων, στελέχη επιχειρήσεων, υπομηχανικούς, κ.ά. (Τριτάκη, 2014).

Με τον αναγκαστικό Νόμο 129 (Α.Ν. 129/ΦΕΚ 25.09.1967) μειώθηκαν τα έτη σπουδών στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες από 3 σε 2. Επιπρόσθετα δινόταν η δυνατότητα λειτουργίας μονοετών Τμημάτων εκπαίδευσης Νηπιαγωγών. Το καθεστώς επιθυμούσε, δασκάλους «όχι σοφούς, αλλά πιστούς» (Δράκος, 1994) κι έτσι αποφάσισε στη συνέχεια το κλείσιμο των Παιδαγωγικών Σχολών σε μεγάλα αστικά κέντρα, όπου υπήρχαν πολλές επιρροές (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πειραιάς και Ρόδος) (Καραφύλλης, 2023).

- **Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το 1976**

Η κατάρρευση της δικτατορίας τον Ιούλιο του 1974, συνοδεύτηκε από αρκετές αρνητικές επιπτώσεις για τον ελληνισμό (απώλεια μέρους της Κύπρου). Με την επιστροφή του Κ. Καραμανλή στην Ελλάδα στις 24/7/1974 και τον σχηματισμό κυβέρνησης, αποκαταστάθηκε η δημοκρατία.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν. 576/1977 η ανώτερη εκπαίδευση περιελάμβανε τις Ανώτερες Τεχνικές και Επαγγελματικές σχολές. Σύμφωνα με το άρθρο 24 η ανώτερη τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση ήταν πλέον τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα ΚΑΤΕ μετονομάστηκαν σε ΚΑΤΕΕ (Κέντρα Ανώτερης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης) και αποτέλεσαν τη συνέχεια των ΚΑΤΕ της δικτατορίας καθώς και της σχολής υπομηχανικών του 1959 (Καραφύλλης, 2023).

- **Οι μεταρρυθμίσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση την περίοδο 1982-1985**

Τον Οκτώβριο του 1981 την κυβέρνηση της χώρας ανέλαβε ο Α. Παπανδρέου, μετά τις εθνικές εκλογές που διεξήχθησαν. Η «αλλαγή» στην πολιτική, την κοινωνία, την οικονομία και την παιδεία, ήταν το κυρίαρχο σύνθημα του ΠΑΣΟΚ, του κόμματος του οποίου ήταν ιδρυτής. Τα σημαντικότερα νομοσχέδια για την Ανώτατη Εκπαίδευση, που αποτέλεσαν και τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις ήταν ο Ν. 1268/1982 (νόμος Πλαίσιο) «Για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», ο οποίος συμπληρώθηκε από τον Ν. 1404/1983, ο οποίος ίδρυσε τα Τ.Ε.Ι. και κατάργησε τα Κ.Α.Τ.Ε.Ε. (Καραφύλλης, 2023).

- **Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση με τον Ν. 2083/1992**

Με τον Ν. 2083/1992 ιδρύεται το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο με έδρα την Αθήνα. Παρόλα αυτά με τον Ν. 2552/1997 αλλάζει η έδρα του όπου ορίζεται πλέον η Πάτρα (Μπίλας, 2015).

- **Η μεταρρύθμιση «Αρσένη» στην ανώτατη εκπαίδευση (1996-1998)**

Το 1996 ο Κ. Σημίτης ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας, μετά την παραίτηση του Α. Παπανδρέου για λόγους υγείας. Υπουργός Παιδείας τοποθετήθηκε ο Γεράσιμος Αρσένης, ο οποίος με τον Ν. 2525/1997 καθιέρωσε Πιστοποιητικό Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας, το οποίο παρείχαν τα Α.Ε.Ι., κατόπιν παρακολούθησης προγραμμάτων θεωρητικής κατάρτισης και πρακτικής άσκησης, διάρκειας ενός έτους. Για τους αποφοίτους

των Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης, Νηπιαγωγών, Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας ή Φιλοσοφίας και Κοινωνικών Σπουδών των Α.Ε.Ι., της Παιδαγωγικής Τεχνικής Σχολής, της Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε. και της Ανωτέρας Σχολής Εκπαιδευτικών Τεχνολόγων Μηχανικών, τους εγγεγραμμένους στους πίνακες διοριστέων του Ν. 1566/1985 και τους κατόχους διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Επιστήμες της Αγωγής, δεν απαιτούνταν το εν λόγω Πιστοποιητικό. Με την απομάκρυνση του Αρσένη όμως η ανωτέρω μεταρρύθμιση δεν υλοποιήθηκε (Καραφύλλης, 2023; Μπίλας, 2015).

• Μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση τον 21^ο αιώνα

Το 2000 ιδρύεται το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, με έδρα την Τρίπολη. Στη συνέχεια ιδρύονται το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, με έδρα την Κοζάνη και με Τμήματα σε Φλώρινα και Καστοριά, το Πανεπιστήμιο Στερεάς Ελλάδας, με έδρα τη Λαμία και με Τμήματα σε Λιβαδειά και το Πανεπιστήμιο Δυτικής Ελλάδας με έδρα το Αργίριο. Σκοπός των ανωτέρω Πανεπιστημίων ήταν η οικονομική ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών, μέσω της φοίτησης των νέων. Παρόλα αυτά η μη κατοχύρωση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων από τα εν λόγω Τμήματα σε συνάρτηση με την έλλειψη επιστημονικού δυναμικού και υλικοτεχνικής υποδομής, οδήγησε σε μαρασμό των Τμημάτων (IOBE, 2017; Μπίλας, 2015).

Με την έλευση του κ. Π. Ευθυμίου, ως Υπουργού Παιδείας το 2000, ψηφίστηκε ο Ν. 2916/2001, όπου η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ενοποιήθηκε, συμπεριλαμβάνοντας δύο τομείς, τον Πανεπιστημιακό (Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία και Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών) και τον Τεχνολογικό (Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης) (Ηλιάδης, 2014; Καραφύλλης, 2023; Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014).

Στη συνέχεια ψηφίστηκε ο Ν. 3549/2007 (νόμος πλαίσιο) της τότε Υπουργού Παιδείας, Μαριέττας Γιαννάκου, ο οποίος προέβλεπε αρκετές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Μπίλας, 2015). Στη συνέχεια ψηφίστηκε ο Ν. 4009/2011, με Υπουργό Παιδείας την κα Άννα Διαμαντοπούλου, ο οποίος περιείχε πολλές μεταρρυθμίσεις και αρκετές διατάξεις που εφαρμόζονταν για πάνω από μια δεκαετία. Οι κυριότερες από αυτές αφορούσαν την κατάργηση του Πανεπιστημιακού ασύλου, τη συγκρότηση επιτροπών αξιολόγησης, την τριετή φοίτηση, την κατάργηση του θεσμού της Πρυτανείας και τον έλεγχο

της διάρκειας φοίτησης (Μπίλας, 2015; Τσελέκης, 2022). Η εφαρμογή του Νόμου όμως δεν έγινε σε ολόκληρο το φάσμα του, καθώς το 2011 η χώρα αντιμετώπιζε ήδη πολλά οικονομικά προβλήματα, λόγω της ύφεσης που επικρατούσε (Τσελέκης, 2022).

Τέλος, πρόσφατα, με εισήγηση της Υπουργού Παιδείας, κας Ν. Κεραμέως, ψηφίστηκε ο νέος νόμος για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, το καλοκαίρι του 2022 (Ν. 4957/2022).

Ενότητα 4.2 Κριτική αποτίμηση των κυριοτέρων μεταρρυθμίσεων στην Ανώτατη Εκπαίδευση

• Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση 1958

Κύριο θέμα στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση αποτέλεσε η αποτελεσματικότητα. Μέσω αυτής επιχειρήθηκε για πρώτη φορά η σύνδεση της εκπαίδευσης και της παραγωγής, με την ίδρυση των πρώτων τεχνικών σχολών από το Κράτος (Prokou, 1999).

• Αρχές δεκαετίας 1960

Με την άνοδο στην εξουσία του κόμματος του Γεωργίου Παπανδρέου, «Ένωσις Κέντρου», αυξήθηκαν οι εκπαιδευτικές δαπάνες. Το 1964 καταβλήθηκε μια προσπάθεια άρσης των εμποδίων στην πρόσβαση στην εκπαίδευση. Το αποτέλεσμα όλης αυτής της προσπάθειας είναι η επέκταση της εκπαίδευσης. Μέσω των αρχών του εκδημοκρατισμού της εκπαίδευσης και της ισότητας στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες, λήφθηκαν μέτρα για την κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων στο Γυμνάσιο, τη δημιουργία γυμναστηρίων σε ορεινές και αγροτικές περιοχές και την ίδρυση νέων Πανεπιστημίων σε μεγάλα αστικά κέντρα (Prokou, 1999).

• Ν. 652/1970

Η ίδρυση των ΚΑΤΕΕ είχε ως αποστολή την εκπαίδευση τεχνικών ανώτερης βαθμίδας, η οποία θα αποτελούσε ένα μεσαίο επίπεδο μεταξύ επιστημόνων και τεχνικών. Σε αντίθεση με

τα Πανεπιστήμια και τα Πολυτεχνεία, τα ΚΑΤΕΕ δεν ήταν ούτε αυτοδιοικούμενα, ούτε ανεξάρτητα. Αποστολή τους ήταν η γρήγορη και αποτελεσματική εκπαίδευση ενός εξειδικευμένου προσωπικού έτσι ώστε να συμβάλουν στην οικονομική άνθιση και αποτελεσματικότητα του τόπου (*Prokou, 1999*).

- **N. 576/1977**

Ο Νόμος αυτός είχε ως στόχο τον εκσυγχρονισμό και τον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης γενικότερα μετά από μια επταετή περίοδο δικτατορίας. Παρόλο που δεν έγινε ομόφωνα αποδεκτός, κατάφερε να αναδιοργανώσει και να επεκτείνει την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση. Η κριτική που του ασκήθηκε αφορούσε το γεγονός ότι δεν παρείχε επαρκή κίνητρα για την προσέλκυση φοιτητών και ότι ευνοούσε τα συμφέροντα μεγάλων βιομηχανικών επιχειρήσεων. Εντέλει τα ΚΑΤΕΕ χαρακτηρίστηκαν ως αποτυχία καθώς υπήρχε δυσανάλογη αύξηση των εγγραφών σε σύγκριση με το υλικό και ανθρώπινο δυναμικό (*Prokou, 1999*).

- **Νόμος πλαίσιο 1268/1982**

Ο συγκεκριμένος νόμος άλλαξε ριζικά τη δομή και τον τρόπο που λειτουργούσαν τα Α.Ε.Ι. τα τελευταία πενήντα χρόνια (*Παπαδάκης, 2004*). Είχε ως στόχο τον εξορθολογισμό της λειτουργίας των Α.Ε.Ι. στον διοικητικό και εκπαιδευτικό τομέα, τη συμμετοχή του συνόλου της Πανεπιστημιακής κοινότητας στις διαδικασίες εκλογής των οργάνων διοίκησης, κ.τ.λ. (*Πρόκου, 2016*).

Θεσπίστηκε το 1982 αλλά στην πορεία τροποποιήθηκε και εμπλουτίστηκε με 56 Νόμους, Προεδρικά Διατάγματα, Υπουργικές Αποφάσεις και εγκυκλίους (*Κλάδης και Πανούσης, 2004*). Οι ρυθμίσεις τις οποίες περιελάμβανε για όλο το πεδίο δράσης των Α.Ε.Ι. ήταν εξαντλητικές με έμφαση στη δημοσιονομική τους εξάρτηση από την κεντρική διοίκηση, με παράλληλη αποδυνάμωση της ικανότητάς τους να αυτοδιοικούνται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μη αξιοποίηση από τα περισσότερα Α.Ε.Ι. της θέσπισης εσωτερικών κανονισμών. Επιπρόσθετα, η εμπλοκή του κοινού νομοθέτη στον τρόπο αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. με αποτέλεσμα τη μη παροχή δυνατότητας σε αυτά για αξιολογήσεις και επιλογές, με

κριτήριο επιστημονικά και ακαδημαϊκά κριτήρια, μπορεί να χαρακτηριστεί και αντισυνταγματική (Κλάδης, Κοντιάδης και Πανούσης, 2007).

Μερικές από τις πιο σημαντικές μεταρρυθμίσεις του Νόμου αυτού ήταν οι εξής:

1) Παροχή Ανώτατης εκπαίδευσης (ως υποχρέωση του ελληνικού κράτους) σε κάθε πολίτη, εφόσον αυτός το επιθυμεί (άρθρο 1)

2) Σαφής περιγραφή της αποστολής των Α.Ε.Ι. (παρ. 2, άρθρο 1)

3) Καθιέρωση Πανεπιστημιακού ασύλου (Ηλιάδης, 2014). Η καθιέρωση του Πανεπιστημιακού ασύλου έδωσε τη δυνατότητα για ελευθερία στη διδασκαλία, την έρευνα και τη διακίνηση των ιδεών. Η επέμβαση της δημόσιας δύναμης απαγορεύθηκε στους χώρους του Πανεπιστημίου, εκτός και αν συντελούνταν κακουργήματα ή εγκλήματα, οπότε δινόταν η αντίστοιχη εντολή από τις Πρυτανικές αρχές του Α.Ε.Ι. Το άσυλο απασχόλησε για πολλές δεκαετίες τη δημόσια συζήτηση. Αρκετές φορές βέβαια με μοναδικό σκοπό την προβολή πολιτικών προσώπων.

4) Ορισμός του Τμήματος το οποίο δύναται να υπάγεται σε Σχολή, ως ακαδημαϊκή μονάδα των Α.Ε.Ι.

5) Καθορισμός οργάνων διοίκησης των Α.Ε.Ι. (Τμήμα, Σχολή, Πανεπιστήμιο) και ορισμός τεσσάρων διακριτών επιπέδων ακαδημαϊκής δομής στο Πανεπιστήμιο, (Ίδρυμα, Σχολή, Τμήμα και Τομέας) (Karmas, Lianos and Kalamatianou, 1988; Papadimitriou, 2011).

6) Καθορισμός οργάνων διοίκησης Τμήματος: Γενική Συνέλευση, Διοικητικό Συμβούλιο, Πρόεδρος (άρθρο 8)

7) Καθορισμός οργάνων διοίκησης Σχολής: Γενική Συνέλευση, Κοσμητεία, Κοσμήτορας (άρθρο 10)

8) Καθορισμός οργάνων διοίκησης Πανεπιστημίου: Σύγκλητος, Πρυτανικό Συμβούλιο, Πρύτανης (άρθρο 11)

9) Δυνατότητα μόνο σε Καθηγητές και Αναπληρωτές Καθηγητές, για εκλογή σε θέση Πρυτάνεων, Αντιπρυτάνεων, Κοσμητόρων και Προέδρων Τμημάτων. Η θητεία των Προέδρων των Τμημάτων ορίστηκε στα δύο χρόνια, ενώ των υπολοίπων στα τρία (άρθρο 12)

10) Εισαγωγή ενός ιεραρχημένου σώματος Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.) και καθορισμός μελών και βαθμίδων του διδακτικού προσωπικού των Α.Ε.Ι. (Καθηγητές, Αναπληρωτές Καθηγητές, Επίκουροι Καθηγητές και Λέκτορες) (άρθρο 13) (Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014). Ο ορισμός των νέων βαθμίδων των μελών του ακαδημαϊκού προσωπικού και η καθιέρωση των γνωστικών αντικειμένων με έμφαση στην αυτοδύναμη

διδασκαλία, παρείχαν την ελευθερία και την ανεξαρτησία στους διδάσκοντες, μακριά από την εξάρτηση των Καθηγητών έδρας. Από εκείνη τη στιγμή όλοι οι διδάσκοντες καθόριζαν οι ίδιοι την οργάνωση της διδασκαλίας των μαθημάτων που τους ανατίθενται, κατόπιν απόφασης της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος.

11) Κατάργηση της αυθεντίας της Καθηγητικής έδρας (Μπίλας, 2015). Ίσως αποτελεί την κυριότερη μεταρρύθμιση του εν λόγω νόμου καθώς έθεσε με αυτόν τον τρόπο ένα τέλος στην παντοδυναμία των Καθηγητών έδρας, των οποίων η συμπεριφορά ήταν αυταρχική και αυτοκρατορική, παρά αυτό που θα έπρεπε να είναι, δηλαδή συμπεριφορά Πανεπιστημιακού δασκάλου.

12) Αναφορά στα μέλη Δ.Ε.Π. για πρώτη φορά με τον όρο «δημόσιοι λειτουργοί» (άρθρο 13, παρ. 4)

13) Δυνατότητα ίδρυσης Μεταπτυχιακής Σχολής σε κάθε Πανεπιστήμιο και δημιουργίας Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (άρθρα 26-28). Η θεσμοθέτηση για ξεχωριστή Σχολή Μεταπτυχιακών Σπουδών σε κάθε Α.Ε.Ι. ήταν μια εξαιρετική ιδέα, η οποία όμως δεν προχώρησε.

14) Ανωτατοποίηση σπουδών δασκάλων και νηπιαγωγών, με την ίδρυση Πανεπιστημιακών Τμημάτων στα Πανεπιστήμια Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Πατρών, Ιωαννίνων, Θράκης και Κρήτης (άρθρο 46) (Ηλιάδης, 2014; Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014)

15) Καθιέρωση εξαμηνιαίων αντί ετήσιων μαθημάτων (Μπίλας, 2015)

16) Κατοχή διδακτορικού τίτλου σπουδών ως προϋπόθεση εκλογής μέλους Δ.Ε.Π. (Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014). Όσον αφορά τις διαδικασίες εκλογής και εξέλιξης των μελών Δ.Ε.Π., στην παρ. 5, του άρθρου 15 του ίδιου Νόμου, γινόταν μνεία μόνο στην αξιολόγηση της διδακτικής ικανότητας των μελών Δ.Ε.Π.. Οι πρυτάνεις, από την άλλη πλευρά, ήταν υπεύθυνοι για την οργάνωση της διαδικασίας. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης είχαν άμεση σχέση με την εκλογή ή την εξέλιξη ενός μέλους Δ.Ε.Π., με σκοπό την προβολή των διδακτικών υποχρεώσεων ως ίσες με τις ερευνητικές. Ουσιαστικά βέβαια η αξιολόγηση των μελών Δ.Ε.Π. αφορούσε στις κρίσεις τους για εκλογή και εξέλιξη.

17) Καθορισμός τρόπου ανάδειξης Πανεπιστημιακών αρχών (Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014). Η τροποποίηση της διαδικασίας εκλογής των οργάνων διοίκησης των Πανεπιστημίων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εκδημοκρατισμός της λειτουργίας των Α.Ε.Ι. Γρήγορα όμως έχασε την αξία της καθώς η εμπλοκή πολιτικών νεολαίων γινόταν κατ' εντολή πολιτικών κομμάτων, τα οποία επέλεγαν διοικήσεις σύμφωνα με τα συμφέροντά τους.

18) Συμμετοχή φοιτητών και εργαζομένων σε διοικητικά όργανα (*Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014*). Σύμφωνα με τους Κάρμα, Λιανό και Καλαματιανού (1988), δόθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα, το δικαίωμα στους φοιτητές να συμμετάσχουν σε θέματα Πανεπιστημιακής διακυβέρνησης και σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

19) Συμμετοχή του συνόλου της Πανεπιστημιακής κοινότητας στη διδασκαλία, έρευνα και διοίκηση (*Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014*)

20) Ανωτατοποίηση γυμναστικών ακαδημιών με την ίδρυση Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού στα Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης (άρθρο 47)

21) Ανωτατοποίηση σπουδών των δασκάλων και των Νηπιαγωγών. Η απόφαση αυτή ήταν μια μορφή δικαίωσης για τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, αφού η μόρφωσή τους έπρεπε να παρέχεται από ειδικά καταρτισμένους επιστήμονες (*Ηλιάδης, 2014*). Παρόλα αυτά, οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες λειτούργησαν παράλληλα, έως τα τέλη της δεκαετίας του 1980, καθώς όπως ειπώθηκε, υπήρχε σοβαρή έλλειψη δασκάλων. Το γεγονός αυτό δημιούργησε μία κατάφορη αδικία στα Πανεπιστημιακά Τμήματα, καθώς οι απόφοιτοι των Παιδαγωγικών Ακαδημιών καταλάμβαναν νωρίτερα, κατά δύο χρόνια, θέση στην επετηρίδα για διορισμό, σε σχέση με τους αποφοίτους των Πανεπιστημιακών Τμημάτων (*Καραφύλλης, 2023*).

22) Συγκρότηση Εθνικής Ακαδημίας Γραμμάτων και Επιστημών (ΕΑΓΕ) και ίδρυση του Εθνικού Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας (*Πετραλιάς και Θεοδοκάς, 1999*), το οποίο ήταν υπεύθυνο για την ίδρυση, κατάργηση, συγχώνευση, οργάνωση και λειτουργία Σχολών και Τμημάτων των Α.Ε.Ι., τον αριθμό των εισακτέων στα Α.Ε.Ι., την κατανομή πιστώσεων και την έγκριση θέσεων προσωπικού κάθε κατηγορίας στα Α.Ε.Ι., τον καθορισμό των κυριότερων κατευθύνσεων της Πανεπιστημιακής έρευνας, σύμφωνα με το αναπτυξιακό πρόγραμμα της χώρας, τις μετεγγραφές των φοιτητών, τις εγγραφές πτυχιούχων για απόκτηση και άλλου πτυχίου και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων των Α.Ε.Ι. (άρθρο 5) (*Καραφύλλης, 2023*). Σε αυτό συμμετείχαν εκπρόσωποι του κυβερνόντος κόμματος, των υπολοίπων κομμάτων, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των Α.Ε.Ι., των φορέων της επιστήμης, της κοινωνίας και των παραγωγικών τάξεων. Μέσω αυτής της ενέργειας διασφαλίστηκε ο έλεγχος και ο προγραμματισμός των Α.Ε.Ι., με στόχο τη σχεδίαση και τη λειτουργία τους, σε συνάρτηση πάντα με την κοινωνία και τη δημοκρατία (*Ηλιάδης, 2014*), τη διατήρηση της αυτονομίας των Α.Ε.Ι. αλλά και την εξασφάλιση του ακαδημαϊκού ελέγχου σε αυτά.

Επισημαίνεται ότι το τελευταίο συμβουλευτικό σώμα δεν λειτούργησε όπως προβλεπόταν και στη συνέχεια καταργήθηκε (Κλάδης, 2012).

Ο Νόμος Πλαίσιο ή αλλιώς Ν. 1268/1982 υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους Νόμους για την Ανώτατη Παιδεία και μνημονεύεται μέχρι και σήμερα. Εμπνευστές του ήταν ο Γ. Πανούσης και Δ. Κλάδης, μετέπειτα Καθηγητές στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Σύμφωνα με τους Κάρμα, Λιανό και Καλαματιανού (1988) «*Το έτος 1982 θα παραμείνει ένα ιστορικό ορόσημο για την Πανεπιστημιακή εκπαίδευση, γιατί η Ελλάδα εγκατέλειψε ένα μοντέλο Πανεπιστημιακής διακυβέρνησης βασισμένο σε Ευρωπαϊκές εμπειρίες και πρακτικές του παρελθόντος, που είχαν παραμείνει σε λειτουργία, περισσότερα από 50 χρόνια*». Ουσιαστικά ο συγκεκριμένος Νόμος αποτέλεσε την πιο σημαντική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση από το 1932.

Ο Νόμος αυτός ώθησε δυναμικά τα Πανεπιστήμια, καθώς εισήγαγε νέο επιστημονικό προσωπικό, παράγοντας ερευνητές που συνέβαλαν στην έρευνα και ταυτόχρονα συνέβαλε στην ανακατανομή της Πανεπιστημιακής εξουσίας (Χρυσομαλλίδης, 2013). Επιπρόσθετα αναδιοργάνωσε τη δομή και τη λειτουργία των Α.Ε.Ι. και εισήγαγε Παιδαγωγικά Τμήματα στην Εκπαίδευση (Prokou, 1999). Επιπλέον έδωσε τη δυνατότητα στα Πανεπιστήμια να εξελιχθούν καθώς όρισε δημοκρατικές διαδικασίες στη διδασκαλία, την έρευνα και τη διοίκηση, μέσω της συμμετοχής όλων των φορέων. Επιπρόσθετα έγινε μια προσπάθεια ένταξης διαδικασιών κοινωνικής λογοδοσίας των Α.Ε.Ι., βελτίωσης της ποιότητάς τους και ενσωμάτωσης ενεργειών σχετικά με την αξιολόγηση της λειτουργίας τους, καθώς την περίοδο εκείνη οι σπουδές των Α.Ε.Ι. ξεκινούσαν να μαζικοποιούνται (Καβασακάλης, 2014). Σε γενικές γραμμές η αποστολή των Α.Ε.Ι. ενστερνίστηκε τα νέα δεδομένα της εποχής, όσον αφορά τη διοίκηση, τη διδασκαλία, το διδακτικό προσωπικό και τους φοιτητές. Προβλήθηκε το Τμήμα σε διοικητικό και επιστημονικό πυρήνα των Πανεπιστημίων και θεσμοθετήθηκαν οι σπουδές μεταπτυχιακού επιπέδου.

- **N. 1404/1983**

Με τον ανωτέρω Νόμο καταργήθηκαν τα ΚΑΤΕΕ και ιδρύθηκαν τα Τ.Ε.Ι. (Prokou, 1999). Η πρωτοβουλία για μετονομασία των Ιδρυμάτων Τεχνολογικής Εκπαίδευσης σε Τ.Ε.Ι. και η κατάργηση των ΚΑΤΕΕ, μόνο θετική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, καθώς με αυτόν τον τρόπο, ο χώρος αυτός οργανώθηκε πολύ καλύτερα (Καραφύλλης, 2023).

Η ίδρυση των Τ.Ε.Ι. αποτέλεσε έκφραση της μαζικοποίησης της Ανώτατης εκπαίδευσης και αφορούσε στη συμβολή αυτής στην ανάπτυξη, στον εκσυγχρονισμό και στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας εντός της Ε.Ε. Παρόλο όμως που το ζητούμενο παγκοσμίως ήταν η τεχνολογική εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού στην Ελλάδα, η μεταρρύθμιση αυτή δεν μπορούσε να εφαρμοστεί επιτυχώς, διότι οι υπάρχουσες ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας ήταν διαφορετικές. Οι επενδύσεις στη βιομηχανία και τη γεωργία δεν ήταν υψηλές, οι εξαρτήσεις από το ξένο κεφαλαίο ήταν σημαντικές και το εθνικό κεφάλαιο ήταν αδύναμο καθώς προερχόταν από παραδοσιακές περιοχές της παραγωγής. Τα πελατειακά χαρακτηριστικά της χώρας που αποτελούσαν εμπόδιο στην ανάπτυξη, αποτελούσαν τον κύριο υπεύθυνο για αυτή την κατάσταση. Με τη δημιουργία των Τ.Ε.Ι. ικανοποιούνταν δύο αιτήματα της κοινωνίας:

- 1) Η ζήτηση από την πλευρά της κοινωνίας για πρόσβαση στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση
- 2) Η μείωση της πληθώρας των ενδιαφερόμενων για πρόσβαση στην Ανώτατη εκπαίδευση και ταυτόχρονα η αποσυμφόρηση των Πανεπιστημίων (*Πρόκου, 2016*).

- **N. 1404/1983 σε συνδυασμό με τον N. 2916/2001**

Η μετονομασία των ΚΑΤΕΕ σε Τ.Ε.Ι. και η ανωτατοποίησή τους αργότερα, προκάλεσε ποικίλα συνταγματικά ερωτήματα σχετικά με το καθεστώς των Τ.Ε.Ι. σε συνδυασμό με την τριετή διάρκεια σπουδών τους (*Κλάδης, Κοντιάδης και Πανούσης, 2007*).

- **N. 2083/1992**

Ο εν λόγω Νόμος επανέλαβε ουσιαστικά τον Ν. 1268/1982. Παρόλα αυτά εισήγαγε τρεις σημαντικές μεταρρυθμίσεις: 1) Τη μείωση των φοιτητών σε κάθε Τμήμα κατά 50%, 2) την εκλογή των Αντιπρυτάνεων με ξεχωριστή διαδικασία από αυτή των Πρυτάνεων (*Prokou, 1999*) και 3) την ίδρυση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Επιπρόσθετα με τον εν λόγω Νόμο έγινε εφικτή η πραγματοποίηση μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα (*Χρυσομαλλίδης, 2013*).

Εκτός των άλλων όμως δόθηκε έμφαση και στην αξιολόγηση του έργου των Α.Ε.Ι. (άρθρο 24). Ο θεσμός της αξιολόγησης θα εφαρμοζόταν στο εκπαιδευτικό, ερευνητικό και διοικητικό έργο, τόσο του Τμήματος όσο και του Α.Ε.Ι., ενώ το κράτος θα λάμβανε υπόψη τον

σχεδιασμό του κάθε Πανεπιστημίου και τα αποτελέσματα της αξιολόγησης, προκειμένου να το χρηματοδοτήσει επιπρόσθετα (*Κλάδης και Πανούσης, 1993; Πρόκου, 2016*). Ουσιαστικά η αξιολόγηση του εκάστοτε Α.Ε.Ι. συνδεόταν με τη χρηματοδότηση του Ιδρύματος. Παρόλο που δεν καθοριζόταν ο τρόπος και τα κριτήρια αξιολόγησης, υπήρχε η διαδικασία που θα έπρεπε να ακολουθηθεί για να υποβληθούν οι τελικές προτάσεις. Καθώς στο συγκεκριμένο άρθρο του Νόμου, η αξιολόγηση συνδεόταν με την κρατική χρηματοδότηση θεωρήθηκε ως τιμωρία για τα Α.Ε.Ι. και υπήρξαν αντιδράσεις ως προς την εφαρμογή του. Το αποτέλεσμα ήταν να μην ενεργοποιηθούν οι προβλεπόμενες διατάξεις για την αξιολόγηση των Α.Ε.Ι. και να καταργηθεί το άρθρο 24 με τον Ν. 2327/1995, ο οποίος θεσμοθέτησε το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (ΕΣΥΠ), όπου υπάγονταν όλες οι διαδικασίες αξιολόγησης των Α.Ε.Ι. (*Καβασακάλης, 2014*).

Σημειώνεται τέλος ότι την περίοδο εκείνη αναπτυσσόταν ραγδαία η επιστήμη και η τεχνολογία και θεωρήθηκε πλέον επιτακτική ανάγκη η δια βίου μάθηση, με στόχο τη διαρκή επιμόρφωση και ενημέρωση, την παρακολούθηση των εξελίξεων και την προσαρμογή στις συνεχόμενες αλλαγές. Δεδομένου ότι η μόρφωση είναι δικαίωμα όλων, ανεξαρτήτου ηλικίας, ιδρύθηκε ένα Α.Ε.Ι., το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, το οποίο θα μπορούσε να προσφέρει γνώσεις σε εργαζόμενους που επιθυμούν να μετεκπαιδευτούν σε νέα αντικείμενα ή που επιθυμούν να αποκτήσουν νέες γνώσεις αλλά και σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που θέλουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους και να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις στον χώρο των επιστημών. Με τον τρόπο αυτό ο φοιτητής, χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις, σε χρόνο μελέτης και ρυθμό μάθησης που επιλέγει εκείνος, μπορούσε να καλύπτει την ανάγκη του για μόρφωση και να γίνει ανταγωνιστικός σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα (*Ηλιάδης, 2014*). Με άλλα λόγια ο ίδιος ο φοιτητής θα μπορούσε να επιλέξει τη μορφωτική του φυσιογνωμία, παρακολουθώντας αυτοτελείς κύκλους σπουδών μέσα από ένα σύστημα που έχει ως βασική λειτουργική μονάδα τη θεματική ενότητα, η οποία καλύπτει πλήρως ένα γνωστικό αντικείμενο κατά τη διάρκεια ενός ακαδημαϊκού έτους. Αντίστοιχα οι θεματικές ενότητες κατανέμονταν στις Σχολές, συνδυάζοντας τις πρώτες με πολλούς τρόπους, δημιουργώντας προγράμματα σπουδών. Στην ουσία η ίδρυση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου αποτέλεσε μια καινοτομία στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, δεδομένου ότι αναφερόταν σε μορφές εκπαίδευσης που δεν απαιτούσαν συνεχή παρακολούθηση και πραγματοποίηση φροντιστηριακών και εργαστηριακών ασκήσεων. Οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιούνταν ήταν τα σύγχρονα τεχνικά μέσα επικοινωνίας ή επιμόρφωσης, με άλλα λόγια έγινε μια πρώτη

εισαγωγή στην εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, καθώς λειτουργούσαν Τμήματα δια ζώσης και εξ αποστάσεως διδασκαλίας (*Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*).

- **N. 2817/2000**

Στον Νόμο αυτό το κύριο χαρακτηριστικό ήταν η ανωτατοποίηση των Τ.Ε.Ι. (*Gropas, Triandafyllidou and Kouki, 2013*).

Εκτός όμως από τους Νόμους που ψηφίστηκαν τη δεκαετία του 1990 και τη δεκαετία του 2000, υπήρξαν και άλλοι Νόμοι που στόχο είχαν τη ρύθμιση της λειτουργίας των επιμέρους στοιχείων του συστήματος των Α.Ε.Ι. Αυτοί όμως δεν αποτελούν μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση (*Χρυσομαλλίδης, 2013*).

- **N. 2916/2001**

Στον συγκεκριμένο Νόμο η κύρια μεταρρύθμιση αφορούσε την ανωτατοποίηση των Τ.Ε.Ι. και την οικονομική τους ενίσχυση. Μετά την ψήφιση του εν λόγω Νόμου τα Τ.Ε.Ι. αναβαθμίζονται, γίνονται ισάξια με τα Α.Ε.Ι., δύνανται να συνεργάζονται με αυτά και εντάσσουν τον τεχνολογικό τομέα ως ένα ξεχωριστό κομμάτι στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι οι εκπρόσωποι των Α.Ε.Ι. έφεραν σθεναρά αντίσταση στην ένταξη των Τ.Ε.Ι. στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς δεν είχε πραγματοποιηθεί η υποχρεωτική αξιολόγησή τους, με στόχο την προστασία της ανώτατης εκπαίδευσης. Συγχρόνως υποστήριζαν ότι ο χαρακτηρισμός των Τ.Ε.Ι. ως ισότιμα με τα Α.Ε.Ι. θα υποβάθμιζε το επίπεδο της ανώτατης εκπαίδευσης. Για τον λόγο αυτό είχε προταθεί η ένταξή τους στα Α.Ε.Ι. έτσι ώστε να αποτελούν έναν ενιαίο κύκλο σπουδών. Από την άλλη πλευρά οι εκπρόσωποι των Τ.Ε.Ι. επιθυμούσαν διακαώς την ένταξή τους στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση με ταυτόχρονη απόκτηση όλων των προνομίων των Καθηγητών των Α.Ε.Ι., χωρίς ωστόσο να υποστούν εξαναγκασμό για αύξηση των προσόντων τους, π.χ. υποβάθμιση της βαθμίδας του Καθηγητή σε Αναπληρωτή Καθηγητή με αποτέλεσμα μια εκ νέου κρίση για εξέλιξη (*Τσελέκης, 2022*).

Εκτός των άλλων, ο Νόμος αυτός εστίασε και στα προσόντα που πρέπει να κατέχουν τα μέλη Δ.Ε.Π., στα αναλυτικά προγράμματα και στη δυνατότητα παροχής σπουδών διδακτορικού επιπέδου, θέματα πολύ σημαντικά για την εποχή εκείνη (*Πρόκου, 2016*).

- **N. 3374/2005**

Ο Νόμος 3374/2005 ήταν στην ουσία η δέσμευση της Ελλάδας από το 2003 για θεσμοθέτηση ενός εθνικού συστήματος διασφάλισης ποιότητας, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Ε.Ε., καθώς ήταν η μόνη χώρα που δεν είχε θεσμικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η αξιολόγηση του έργου των Α.Ε.Ι. θα γινόταν από τα ίδια τα Ιδρύματα μέσω της αυτοαξιολόγησής τους με συγκεκριμένες και διαφανείς διαδικασίες, συμμετέχοντας και οι φοιτητές σε αυτή. Για τον λόγο αυτό ορίστηκε η διαδικασία αξιολόγησης καθώς και τα όργανα αυτής (άρθρο 2). Επιπρόσθετα ορίστηκαν τα κριτήρια και οι δείκτες αξιολόγησης (άρθρο 3). Ειδικότερα η εσωτερική αξιολόγηση των Τμημάτων στηρίχτηκε στην εμπιστοσύνη και στη συνεργασία των μελών και προσπάθησε να προωθήσει την εξάλειψη των αντιθέσεων και αντιδράσεων μεταξύ τους. Ωστόσο κατά την αρχή της λειτουργίας της Αρχής Διασφάλισης της Ποιότητας στα Α.Ε.Ι. (Α.ΔΙ.Π.), υπήρξαν αρκετές δυσκολίες και γραφειοκρατικά προβλήματα. Στην πορεία βέβαια βελτιώθηκε η εφαρμογή της διαδικασίας ως προς τους ρυθμούς και ως προς το κλίμα στο οποίο διεξαγόταν (IOBE, 2017; Καβασακάλης, 2014).

Με τον Νόμο αυτό υιοθετήθηκε επίσης για πρώτη φορά το σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης διδακτικών μονάδων (ECTS), παρόλο που αυτό ενεργοποιήθηκε το 2007 και εισάγεται το Παράρτημα Διπλώματος στα Α.Ε.Ι. (Paradimitriou, 2011; Ηλιάδης, 2014; IOBE, 2017; Κλάδης, Κοντιάδης και Πανούσης; Χρυσομαλλίδης, 2013).

Από την ψήφιση του εν λόγω Νόμου προέκυψαν σημαντικά οφέλη και ως προς τις σπουδές στα Α.Ε.Ι. καθώς:

1) Με την εφαρμογή του ECTS και του Diploma Supplement, τα ελληνικά εκπαιδευτικά συστήματα αναβαθμίστηκαν, έγιναν ανταγωνιστικά σε σχέση με τα αντίστοιχα της Ευρώπης, διατηρώντας την κουλτούρα και τη διαφορετικότητά τους, εισάγοντας έννοιες όπως η διαφάνεια και η αναγνωρισιμότητα (IOBE, 2017)

2) Ευνοήθηκαν οι διαπανεπιστημιακές συνεργασίες και η ενοποίηση δυνάμεων (IOBE, 2017)

3) Θεσμοθετήθηκε η κινητικότητα σπουδαστών, διδασκόντων και εργαζομένων

4) Αυξήθηκε η αυτονομία των Α.Ε.Ι. και η λογοδοσία προς τον πολίτη, προσδόθηκε μεγαλύτερη διαφάνεια ως προς την αξιοποίηση των πόρων του κράτους

5) Ευοδώθηκε η ελεύθερη πρόσβαση στα Α.Ε.Ι. και έγινε ρητή αναφορά στην Ανώτατη εκπαίδευση, χαρακτηρίζοντάς τη ως δημόσιο αγαθό και δημόσια ευθύνη

6) Δόθηκε έμφαση στη δημιουργία ευέλικτων δομών φοίτησης με κέντρο τον διδασκόμενο

7) Θεσμοθετήθηκε ο έλεγχος ποιότητας της Ανώτατης εκπαίδευσης με γνώμονα τη διαφάνεια

8) Δόθηκε έμφαση στη δια βίου μάθηση, χωρίς να υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός, με στόχο τη δημιουργία μιας κοινωνίας και μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση (*Ηλιάδης, 2014*).

Στην εφαρμογή αυτού του Νόμου υπήρξαν επίσης αντιδράσεις, κυρίως από ομάδες ατόμων που έχουν παρωχημένη λογική και συγκεκριμένη ιδεολογία. Το αποτέλεσμα ήταν η προσπάθεια διακοπής της ομαλής λειτουργίας των Α.Ε.Ι. και της ταυτόχρονης στοχοποίησης προσώπων (*Τσελέκης, 2022*).

- **N. 3374/2005, N. 3549/2007 και N. 4009/2011 (εκεί δόθηκε έμφαση)**

Με τους ανωτέρω νόμους εισήχθη μια νέα πολιτική, η οποία αφορούσε τα Α.Ε.Ι. και σχετιζόταν με:

- 1) Αποστροφή της σπατάλης
- 2) Ιεραρχία των προτεραιοτήτων
- 3) Ελαχιστοποίηση του διοικητικού κόστους
- 4) Υιοθέτηση πρακτικών αποτελεσματικής διοίκησης (*Ματθαίου, 2005*).

Επιπρόσθετα προωθήθηκε η εφαρμογή κατευθυντήριων γραμμών της διαδικασίας της Μπολόνια¹ και επομένως προτάθηκε:

- 1) Θέσπιση κριτηρίων για διασφάλιση ποιότητας στα Α.Ε.Ι.
- 2) Ενεργοποίηση διαδικασιών εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης
- 3) Αύξηση της παραγωγικότητας στα Α.Ε.Ι.
- 4) Ανταπόκριση των πτυχιούχων στην αγορά
- 5) Ικανοποίηση προκαθορισμένων στόχων
- 6) Αξιολόγηση
- 7) Λογοδοσία

¹ Διαδικασία που προωθεί τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτερης Εκπαίδευσης. Έναρξη διαδικασίας στις 19.06.1999, όπου υπεγράφη η Διακήρυξη της Μπολόνια, από 29 Ευρωπαίους Υπουργούς, οι οποίοι ήταν υπεύθυνοι για την ανώτερη εκπαίδευση.

8) Προσπάθεια για ανάπτυξη των δεξιοτήτων των αποφοίτων και η ενθάρρυνσή τους για δια βίου μάθηση (Prokou, 2008).

- **N. 3549/2007**

Ο Νόμος πλαίσιο της τότε Υπουργού Παιδείας, Μαριέττας Γιαννάκου, προέβλεπε ορισμένες μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης εκπαίδευσης, οι οποίες αφορούσαν τα εξής:

1) Διασφάλιση διοικητικής και οικονομικής αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. μέσω σύνταξης ακαδημαϊκών-αναπτυξιακών προγραμμάτων διάρκειας τεσσάρων ετών. Σύμφωνα με τους Κυριαζή και Ασδεράκη (2008), «Μέσα από τον τετραετή αναπτυξιακό ακαδημαϊκό σχεδιασμό, τα Ιδρύματα έχουν τη δυνατότητα να διαχειριστούν τα οικονομικά τους πιο αποτελεσματικά και να προγραμματίσουν εκ των προτέρων, τη διδακτική και ερευνητική τους δραστηριότητα, σύμφωνα με την αποστολή τους, τους ειδικούς στόχους και το προφίλ τους».

2) Σύνταξη ετήσιας έκθεσης για την πορεία των Πανεπιστημίων από τον εκάστοτε Υπουργό Παιδείας

3) Δυνατότητα άρσης ασύλου με την παρέμβαση των αρμοδίων οργάνων και με την παρουσία δικαστικού εκπροσώπου

4) Υποχρέωση ανάρτησης στο διαδίκτυο, στοιχείων που αφορούν στη λειτουργία και οικονομική κατάσταση των Α.Ε.Ι.

5) Προσαρμογή των Α.Ε.Ι. στα νέα δεδομένα

6) Παροχή δανείων σε φοιτητές

7) Υποχρέωση των Πανεπιστημίων να διασφαλίζουν την αξιοκρατία στις εκλογικές διαδικασίες των μελών Δ.Ε.Π.

8) Μέριμνα για αντιμετώπιση του προβλήματος των αιώνιων φοιτητών

9) Ίδρυση νέων σχολών και αναβάθμιση ποιότητας σπουδών

10) Χορήγηση τουλάχιστον ενός συγγράμματος ανά μάθημα δωρεάν και παροχή σημειώσεων και βιβλιογραφίας στους φοιτητές

11) Ρυθμίσεις φοροαπαλλαγών στις δωρεές προς τα Πανεπιστήμια

12) Κατάρτιση εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας των Α.Ε.Ι.

13) Αναβάθμιση της τεχνικο-επαγγελματικής εκπαίδευσης από ΤΕΕ σε ΕΠΑΛ (Επαγγελματικά Λύκεια) και ΕΠΑΣ (Επαγγελματικές Σχολές) (Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014).

Με βάση τα ανωτέρω θα λέγαμε ότι οι κυριότερες αλλαγές του Ν. 3549/2007 αφορούσαν στην καθιέρωση της Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας με στόχο τη διεξαγωγή εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης των Α.Ε.Ι., την καθολική ψηφοφορία των φοιτητών, την απώλεια της φοιτητικής ιδιότητας μετά την παρέλευση ορισμένου χρονικού διαστήματος φοίτησης, καθώς και την απαγόρευση των συνεχόμενων πρυτανικών θητειών.

Ο στόχος του συγκεκριμένου Νόμου ήταν η εναρμόνιση των ελληνικών Α.Ε.Ι. με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και ο μετασχηματισμός της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης εστιάζοντας στη βελτίωση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας αυτής (IOBE, 2017; Kyriazis and Asderaki, 2008), προκειμένου το σύνολο της Πανεπιστημιακής κοινότητας να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια σύμφωνα με τα πρότυπα που ίσχυαν στο εξωτερικό. Τα Α.Ε.Ι. έπρεπε να χαρακτηρίζονται από διοικητική αυτονομία και να διακατέχονται από εξωστρέφεια και διαφάνεια, προκειμένου να αναδείξουν πλεονεκτήματα έρευνας και καινοτομίας, να ωφελήσουν το δημόσιο συμφέρον και να οδηγήσουν τη χώρα σε τροχιά ανάπτυξης. Μέχρι εκείνη τη στιγμή τα αποτελέσματα από την έρευνά τους δεν καταγράφονταν ως δείκτες ποιότητας (Τσελέκης, 2022).

- **N. 3485/2010**

Με την ψήφιση της συμφωνίας του μνημονίου στην εποχή της κρίσης, δημιουργήθηκαν συνθήκες που επέβαλαν ένα πιο απαιτητικό πλαίσιο λειτουργίας των Α.Ε.Ι., όπως, μείωση στους προϋπολογισμούς, καθυστέρηση στους διορισμούς των μελών Δ.Ε.Π., επιβολή της αναλογίας 1/5 στις προκηρύξεις νέων θέσεων μελών Δ.Ε.Π. σε σχέση με τον αριθμό αυτών που συνταξιοδοτούνται και περικοπή των πιστώσεων για διδάσκοντες με βάση το Π.Δ. 407/80 (Καβασακάλης, 2014).

- **N. 4009/2011**

Με Υπουργό Παιδείας την κα Άννα Διαμαντοπούλου ψηφίστηκε τον Αύγουστο του 2011, μετά από δεκαετίες αποτυχημένων προσπαθειών, ο Ν. 4009/2011, ο οποίος περιείχε πολλές

και ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με τους Κυριαζή και Ασδεράκη (*Dearden, 2012; Kyriazis and Asderaki, 2008*). Ο Νόμος αυτός αποτέλεσε μια σύγχρονη και ριζοσπαστική πρόταση για την αναβάθμιση της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικό της αποδοχής που είχε ήταν ότι εγκρίθηκε από τη Βουλή με 255 ψήφους σε μία δύσκολη εποχή, με πολλές πολιτικές έριδες, γεγονός που αποτελεί μια άνευ προηγουμένου εντολή για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση (*Dearden, 2012; Mavrogordatos, 2012*). Οι μεταρρυθμίσεις που εισήχθησαν με τον συγκεκριμένο Νόμο, απέβλεπαν στη ριζική αλλαγή συγκεκριμένων προβληματικών τομέων, τους οποίους είχαν ήδη επισημάνει εξωτερικοί φορείς, όπως η Διεθνή Επιτροπή, η ΗQAA και ο ΟΟΣΑ. Οι κυριότερες από αυτές αφορούσαν την κατάργηση του Πανεπιστημιακού ασύλου, τη συγκρότηση επιτροπών αξιολόγησης, την τριετή φοίτηση στα Τ.Ε.Ι., την κατάργηση του θεσμού της Πρυτανείας και τον έλεγχο της διάρκειας φοίτησης.

Ειδικότερα προέβλεπε τα εξής:

- 1) Ένταξη πιστωτικών μονάδων στη λήψη πτυχίου
- 2) Όριο φοίτησης με σκοπό τη λύση του προβλήματος των αιώνιων φοιτητών (v+2 έτη)
- 3) Καθορισμός προϋποθέσεων για σίτιση και στέγαση φοιτητών
- 4) Υποχρεωτική εγγραφή φοιτητή σε κάθε εξάμηνο
- 5) Παροχή χρηματοδότησης σε Α.Ε.Ι. ανάλογα με την απόδοσή τους. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης αυτού με τις υποδείξεις του Υπουργείου δύναται η διακοπή της χρηματοδότησης.
- 6) Δυνατότητα ένταξης ιδιωτών για επένδυση
- 7) Κατάργηση ασύλου. Το ακαδημαϊκό άσυλο επετεύχθη μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου, με στόχο την ελεύθερη διακίνηση ιδεών σε ένα ασφαλές Πανεπιστημιακό περιβάλλον. Στη συνέχεια των ετών ο χώρος αυτός άρχισε να παραβιάζεται από εξτρεμιστές, οι οποίοι για να αποφύγουν τη σύλληψη έβρισκαν καταφύγιο στους χώρους των Α.Ε.Ι. Η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση επέφερε τις αναμενόμενες αντιδράσεις. Παρόλα αυτά υπήρξε ένα κίνημα φοιτητών υπέρ των «ανοιχτών Πανεπιστημίων» (*Tsilligiris, 2012*).
- 8) Εμφάνιση του Συμβουλίου Διοίκησης στη διοίκηση των Α.Ε.Ι., το οποίο αποτελούταν από επτά Καθηγητές, έναν φοιτητή και επτά μέλη εντός Πανεπιστημιακής κοινότητας. Η εκλογική διαδικασία που αφορούσε τους Πρυτάνεις άλλαξε και σύμφωνα με τον νέο σύστημα οι Πρυτάνεις διορίζονταν από διοικητικό συμβούλιο, κατόπιν μιας διεθνούς δημοσιευμένης πρόσκλησης υποβολής αιτήσεων. Μέχρι τότε η εκλογή των Πρυτάνεων αποτελούσε πολιτικό

ζήτημα, καθώς εμπλέκονταν εκπρόσωποι φοιτητικών/πολιτικών κομμάτων και υποψήφιοι. Η Σύγκλητος αποδυναμώνεται.

9) Κατάργηση της βαθμίδας του Λέκτορα. Ένταξη συμβασιούχων Καθηγητών με περιοδική αξιολόγηση προκειμένου να παραμείνουν στα Τ.Ε.Ι.

10) Θέσπιση του θεσμού του συνηγόρου του φοιτητή (*Ηλιάδης, 2014; IOBE, 2017; Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014; Τσελέκης, 2022*).

11) Προσπάθεια σύνδεσης της έρευνας και της παραγωγής, με στόχο τη διασφάλιση του αυτοδιοίκητου του Α.Ε.Ι., μέσω της εφαρμογής ουσιαστικών δημοκρατικών διαδικασιών και της έλλειψης κομματικοποίησης των Α.Ε.Ι.

Στον συγκεκριμένο Νόμο ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το κεφάλαιο 1, το οποίο σχετίζεται με την διασφάλιση και πιστοποίηση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Στο άρθρο 64 η Α.Δ.Ι.Π. μετονομάζεται σε «Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» και στο άρθρο 71 περιγράφονται τα είδη των πιστοποιήσεων και των αντίστοιχων αποφάσεων με τις επιπτώσεις τους θεσμικά. Η κυριότερη επίπτωση ωστόσο είναι το γεγονός ότι η θετική ή η αρνητική πιστοποίηση ενός Προγράμματος σπουδών διαβιβάζεται στο Υπουργείο, το οποίο έχει τη δυνατότητα να αποφασίζει για την παύση της λειτουργίας του Προγράμματος, το οποίο έχει πιστοποιηθεί αρνητικά.

Με την αλλαγή αυτή, παρουσιάστηκαν δυσκολίες αλλά και εντάσεις στη λειτουργία της αρχής, με αποτέλεσμα την παραίτηση πολλών μελών του Συμβουλίου. Καθώς πολλές εξωτερικές αξιολογήσεις διεκόπησαν, πολλά Τμήματα δεν κατάφεραν να αξιολογηθούν, με κίνδυνο να μην εγκριθούν οι ερευνητικοί πόροι και τα μεταπτυχιακά τους προγράμματα, καθώς σύμφωνα με τον Ν. 4009/2011 και τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για να υλοποιηθούν τα ανωτέρω θα πρέπει να ολοκληρωθεί η εξωτερική αξιολόγηση των Τμημάτων (Α.Δ.Ι.Π. 2012:26) (*Καβασακάλης, 2014*).

Ο Νόμος αυτός προσανατολιζόταν στις αλλαγές που έπρεπε να γίνουν αλλά και στο αίτημα της Ε.Ε. για εκσυγχρονισμό των Ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η προσπάθεια αυτή έτυχε θερμής υποστήριξης, παρόλα αυτά μερίδα της ακαδημαϊκής κοινότητας εξέφρασε τις αντιρρήσεις της, με αποτέλεσμα να καθυστερήσει η εφαρμογή του (*Χρυσομαλλίδης, 2013*). Ωστόσο μέσω του Ν. 4009/2011, έγινε μία σημαντική προσπάθεια για αξιολόγηση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των Πανεπιστημίων αλλά και τη σύνδεση αυτών με την αγορά εργασίας (*Gounari and Grollios,*

2012). Διαφάνηκαν πολιτικές για την ποιότητα στην εκπαίδευση (επιδράσεις από την Στρατηγική της Λισαβόνας²), τονίστηκαν εκ νέου τα ζητήματα διασφάλισης ποιότητας, κοινωνικής λογοδοσίας και προστέθηκε η πιστοποίηση των Προγραμμάτων σπουδών των Τμημάτων, των Σχολών και των Ιδρυμάτων (Πρόκου, 2016).

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι ο εν λόγω νόμος άλλαξε από τη βάση της τη δημόσια αποστολή, το όραμα και τους στόχους του ελληνικού Α.Ε.Ι. (Δάρρα, 2019; Τσελέκης, 2022), καθώς το πλαίσιο των Α.Ε.Ι. τυποποιήθηκε, ακολουθώντας τις οδηγίες και τις πρακτικές της Ε.Ε. Η Ιδιωτικοποίηση του ελληνικού δημόσιου Πανεπιστημίου και η μετατροπή της γνώσης σε εμπόρευμα, ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου νόμου. Η εμπορευματοποίηση της γνώσης φάνηκε από την απόφαση που ελήφθη αντανακλώντας στο πλαίσιο του Νόμου, για μείωση της κρατικής χρηματοδότησης, που ανάγκασε ουσιαστικά τα Πανεπιστήμια να αναζητήσουν εναλλακτικούς τρόπους χρηματοδότησης από τον ιδιωτικό τομέα και τον επιχειρηματικό κόσμο. Επιπρόσθετα, μέσω του Ν. 4009/2011, καταργήθηκε ο αυτοδιοικητικός χαρακτήρας του Ιδρύματος, καθώς στη διοίκηση του Πανεπιστημίου, επετράπη η συμμετοχή μελών εκτός ακαδημαϊκής κοινότητας.

- **N. 4076/2012**

Σκοπός του ανωτέρω Νόμου ήταν η βελτίωση των σπουδών που παρέχονταν και η σύνδεση αυτών με την αγορά εργασίας. Παρόλα αυτά αφαιρούσε από τα Πανεπιστήμια τη δυνατότητα αυτόνομης οργάνωσης και διοίκησης, καθώς ειδικοί φορείς του Υπουργείου Παιδείας θα ασκούσαν τα ανωτέρω καθήκοντα. Με άλλα λόγια ο στόχος ήταν ο έλεγχος των Α.Ε.Ι. από την εκάστοτε κυβέρνηση.

Ουσιαστικά ο εν λόγω Νόμος προσπάθησε να αντιμετωπίσει τις δυσχέρειες που δημιουργήθηκαν στη διοίκηση των Α.Ε.Ι. από τον Ν.4009/2011, Ωστόσο οι νέες αυτές ρυθμίσεις χαρακτηρίστηκαν οπισθοδρομικές ή αντιμεταρρυθμιστικές και δεν έτυχαν αποδοχής από τους ενάντιους στον Ν. 4009/2011 (Χρυσομαλλίδης, 2013).

Ο Νόμος αυτός προκάλεσε αναταράξεις και καταλήψεις στα Α.Ε.Ι. Η αναστολή της εφαρμογής του Νόμου, στις αρχές του 2012, από τον νέο Υπουργό Παιδείας, κ. Γ.

² Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, που πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2000, οι αρχηγοί των κρατών και των κυβερνήσεων θέσπισαν τη στρατηγική της Λισαβόνας, με στόχο να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση ως η πιο ανταγωνιστική οικονομία στον κόσμο και ταυτόχρονα να επιτευχθεί πλήρης απασχόληση πριν το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 2000.

Μπαμπινιώτη ήταν προσωρινή καθώς ο επόμενος Υπουργός κ. Κ. Αρβανιτόπουλος προχώρησε στην πλήρη εφαρμογή του το καλοκαίρι του 2012 (*Gropas, Triandafyllidou and Kouki, 2013; Μπίλας, 2015; Τριτάκη, 2014; Τσελέκης, 2022*).

- **Μεταρρυθμίσεις στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση με τον Ν. 4653/2020 και τον Ν. 4957/2022**

Ο Νόμος 4957/2022 ψηφίστηκε το Καλοκαίρι του 2022, με εισήγηση της Υπουργού Παιδείας, Ν. Κεραμέως. Οι σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις που περιλαμβάνονται σε αυτόν είναι οι εξής:

1) Περιοδική αξιολόγηση/πιστοποίηση των Προγραμμάτων Σπουδών, του πρώτου, δεύτερου και τρίτου κύκλου σπουδών, σύμφωνα με τα πρότυπα ποιότητας που ορίζει η ΕΘΑΕΕ. Η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι μια ανεξάρτητη αρχή διοίκησης, η οποία θεσπίστηκε με τον Ν. 4653/2020, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, με στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας και τη διαμόρφωση και εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής στα Α.Ε.Ι.

2) Υποχρέωση των Α.Ε.Ι., σύμφωνα με τον Ν. 4653/2020 σε συνδυασμό με τον Ν. 4957/2022, να σχεδιάζουν τετραετές σχέδιο ανάπτυξης και να συνάπτουν συμφωνίες με το ΥΠΑΙΘ.

3) Παροχή χρηματοδότησης των Α.Ε.Ι., σύμφωνα με τον Ν. 4957/2022 ως εξής: α) 20% σύμφωνα με τα κριτήρια απόδοσης (εξωστρέφεια, διασφάλιση ποιότητας, έρευνα και καινοτομία, απορρόφηση πτυχιούχων στην αγορά εργασίας), 2) 80% με βάση κριτήρια που αφορούν τον αριθμό των φοιτητών, των μελών Δ.Ε.Π., κ.ά.

4) Κατάρτιση μητρώων γνωστικών αντικειμένων και μητρώου εσωτερικών/εξωτερικών εκλεκτόρων για την εκλογή/εξέλιξη/μονιμοποίηση μελών Δ.Ε.Π. (*Βέρρας, 2023*).

5) Ανάδειξη νέων οργάνων διοίκησης στα Α.Ε.Ι. (Συμβούλιο Διοίκησης, Σύγκλητος, Πρύτανης, Αντιπρυτάνεις, Εκτελεστικός Διευθυντής). Το Συμβούλιο Διοίκησης αποτελείται από έξι εσωτερικά μέλη και πέντε εξωτερικά. Ο Πρύτανης αναδεικνύεται μέσω ενός από τα εσωτερικά μέλη Διοίκησης (*Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2023*).

Σύμφωνα με τον νέο Νόμο τα Α.Ε.Ι. όφειλαν να αναδείξουν σε σύντομο χρονικό διάστημα τα Συμβούλια Διοίκησης, από τα οποία θα προέκυπτε και ο Πρύτανης του κάθε Πανεπιστημίου. Ακόμα όμως και τώρα που γράφεται αυτή η εργασία, σχεδόν ενάμισι χρόνο

μετά την ψήφιση του Νόμου, υπάρχουν Πανεπιστήμια που δεν έχουν ολοκληρώσει τις ανωτέρω διαδικασίες (βλέπε περίπτωση Α.Π.Θ.) (Alfavita Newsroom, 2023). Σύμφωνα με τη Στέλλα Πριόβολου (ΤΟ ΒΗΜΑ, 2023) «Ο ισχύων νόμος σχετικά με την εκλογή του πρύτανη φάνηκε εξ αρχής ότι ήταν αδύνατον να εφαρμοστεί, και παρά τις ποικίλες αντιδράσεις, δεν έγινε καμία προσπάθεια αλλαγής ή έστω βελτίωσής του». Επίσης «Είναι γεγονός ότι τα πανεπιστήμια προσπαθούν να βρουν εκ των ενόντων λύση για την εκλογή αυτή, αλλά τα κατάφεραν με συμβιβασμούς και συνεννοήσεις μακρά διάρκειας, αλλά με «εξ ημισείας» πρύτανη, και άλλα προσπαθούν ακόμη να βρουν λύση...». Η μεταρρύθμιση αυτή ίσως ήταν και το σημαντικότερο σημείο τριβής των κομμάτων που κλήθηκαν να υποστηρίξουν με την ψήφο τους τον συγκεκριμένο Νόμο. Αλλά και εκτός των Α.Ε.Ι. υπάρχουν πολλοί που διατηρούν τις επιφυλάξεις τους σχετικά με τον νέο τρόπο διοίκησης των Α.Ε.Ι. Παρόλα αυτά το Πανεπιστήμιο πρέπει να λειτουργήσει με το νέο νομικό πλαίσιο και να αναδείξει τα όργανα διοίκησής του (Βλαχόπουλος, 2023).

Συμπληρωματικά θα λέγαμε ότι εκτός από το πολύ σημαντικό θέμα του νέου τρόπου ανάδειξης των οργάνων του Συμβουλίου Διοίκησης των Πανεπιστημίων, ο νέος Νόμος προσπαθεί, χωρίς επιτυχία μέχρι στιγμής, να βελτιώσει τον τρόπο λειτουργίας των Α.Ε.Ι. μέσω της αναβάθμισης της ποιότητας του συνόλου του έργου τους. Σε πολλά σημεία του είναι ασαφής και όπως γίνεται κάθε φορά, πρέπει να υπάρξουν διευκρινιστικές Υπουργικές αποφάσεις, νέοι Νόμοι και Προεδρικά Διατάγματα, προκειμένου να αποσαφηνιστούν τα «θολά» σημεία του Νόμου. Επιπρόσθετα, σε πολλά σημεία του υπάρχουν διαφορετικά συλλογικά όργανα διοίκησης τα οποία καλούνται να εγκρίνουν το ίδιο θέμα, με αποτέλεσμα κάθε Α.Ε.Ι. να το ερμηνεύει διαφορετικά. Με άλλα λόγια, θα πρέπει ή να αλλάξουν πολλά σημεία του Νόμου ή θα πρέπει να δοθούν επιπλέον οδηγίες, προκειμένου να «ορθοποδήσει» ο Νόμος αυτός και να αντιμετωπιστούν οι όποιες αδυναμίες του, με αποτέλεσμα επιπλέον κόστος εργασίας, χαμένες ανθρωποώρες και πολλή γραφειοκρατία. Ουσιαστικά θα λέγαμε ότι ο χρόνος είναι αυτός, ο οποίος θα δείξει εάν αυτός ο Νόμος βοήθησε πραγματικά στη βελτίωση της λειτουργίας των Α.Ε.Ι. ή περιέπλεξε περισσότερο τα πράγματα.

- **Επικείμενο Νομοσχέδιο για την ίδρυση Ιδιωτικών Πανεπιστημίων**

Το θέμα της ίδρυσης των Ιδιωτικών Πανεπιστημίων απασχολεί πολύ έντονα τον τελευταίο καιρό, το σύνολο της ακαδημαϊκής, σχολικής, και όχι μόνο, κοινότητας. Σύμφωνα με το

αναλυτικό ενημερωτικό σημείωμα του Υπουργείου Παιδείας, δίνεται σαφής περιγραφή των όρων ίδρυσης των Ιδιωτικών Πανεπιστημίων στη χώρα μας και διευκρινίζεται τι θα ισχύει σε σχέση με τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων. Συγκεκριμένα με το νέο νομοσχέδιο που προωθείται, εισάγεται ο όρος Ελεύθερο Πανεπιστήμιο, σύμφωνα με τον οποίο ενισχύεται η αυτονομία των δημόσιων Α.Ε.Ι. και ταυτόχρονα αποδесμεύεται η τριτοβάθμια εκπαίδευση από το κρατικό μονοπώλιο. Οι αλλαγές που προωθούνται όσον αφορά στα δημόσια Πανεπιστήμια ξεκινούν από την ίδρυση νέων Τμημάτων έως και τη δημιουργία ενός μηχανισμού χρηματοδότησης καινοτόμων ιδεών. Με το νέο νομοσχέδιο υπάρχει πλέον μέριμνα για την κατάργηση της γραφειοκρατίας στα Α.Ε.Ι., για την ψηφιοποίηση των διοικητικών λειτουργιών, για τη διαδικασία ίδρυσης νέων Τμημάτων, για τη διεθνοποίηση των Πανεπιστημίων, κ.ά.

Επιπρόσθετα, όπως υποστηρίζεται, η συνύπαρξη δημόσιων και μη κρατικών Πανεπιστημίων ωφελεί και τα δημόσια Α.Ε.Ι., καθώς αμβλύνει σε μεγάλο βαθμό τις ανισότητες, ενισχύει τον ανταγωνισμό, αυξάνει την πρόσβαση των παιδιών από οικονομικά ασθενέστερες οικογένειες στην Ανώτατη Εκπαίδευση και συμβάλει στην κοινωνική κινητικότητα (*Γνώμη, 2023; Έθνος, 2023*).

Τα ανωτέρω σηματοδοτούν μια νέα αποχή στον χώρο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Οι αντιδράσεις για την κατάθεση του εν λόγω Νομοσχεδίου είναι πολλές, σε όλη την ακαδημαϊκή αλλά και σχολική κοινότητα. Ήδη, τη στιγμή που γράφεται αυτή η εργασία, πραγματοποιούνται καταλήψεις σε πολλά Πανεπιστήμια και Λύκεια, από το σύνολο της ακαδημαϊκής και σχολικής κοινότητας, αλλά και συλλαλητήρια με μεγάλη συμμετοχή μαθητών, φοιτητών και Καθηγητών.

Το κύριο αίτημα των φοιτητών είναι να τους δίνεται η δυνατότητα να σπουδάζουν σε ένα αποκλειστικά δημόσιο και δωρεάν Α.Ε.Ι., χωρίς αποκλεισμούς, το οποίο θα παρέχει πτυχία με αξία και εργασία με αναγνωρισμένα δικαιώματα. Επιπρόσθετα τα αιτήματά τους αποσκοπούν σε ένα μέλλον χωρίς ετεροαπασχόληση, κακοπληρωμένες θέσεις και ελαστική εργασία.

Από όσα έχουν συζητηθεί αλλά και από τις προθέσεις της Κυβέρνησης, η ψήφιση του ανωτέρω Νόμου πρόκειται να γίνει, ασχέτως των αντιδράσεων που υπάρχουν και θα υπάρξουν στο μέλλον. Το ζητούμενο είναι κατά πόσο θα εφαρμοστεί ο εν λόγω Νόμος, δεδομένου ότι όπως έχει δείξει η ιστορία των μεταρρυθμίσεων, πολλές φορές έχουν ψηφιστεί

Νόμοι, εν μέσω πολλών αντιδράσεων, οι οποίοι δεν εφαρμόζονται καθόλου η εφαρμόζονται μερικώς (Alfavita Newsroom, 2024).

Ενότητα 4.3 Ανάλυση επί των κυριότερων μεταρρυθμίσεων

Οι ανωτέρω μεταρρυθμίσεις προώθησαν, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο, την ενίσχυση της Ανώτατης Εκπαίδευσης, δημιουργώντας ένα καλύτερο κλίμα διακίνησης ιδεών, και ένα σύγχρονο περιβάλλον εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας, προκειμένου να ετοιμάσει το έδαφος για μία σύγχρονη εκπαίδευση, η οποία θα ακολουθεί τα διεθνή πρότυπα και απαιτήσεις μιας ολοένα εξελισσόμενης κοινωνίας. Κάνοντας έναν απολογισμό, θα μπορούσαμε να σταθούμε σε δύο μεταρρυθμίσεις που έχουν ήδη λάβει χώρα όλα αυτά τα χρόνια αλλά και σε μία επικείμενη μεταρρύθμιση, η οποία έχει προκαλέσει ήδη σφοδρές αντιδράσεις, πριν ακόμα ψηφιστεί.

1. Κατάργηση Καθηγητικής έδρας (Νόμος Πλαίσιο 1268/1982)

Από την ίδρυση του Πανεπιστημίου του Όθωνος, το 1837 στην Αθήνα έως την ψήφιση του εν λόγω Νόμου, ίσχυε ο θεσμός της Καθηγητικής έδρας, ο οποίος ακολουθούσε το γερμανικό Πανεπιστημιακό μοντέλο. Στην ουσία η Καθηγητική Έδρα σήμαινε την πλήρη ταύτιση ενός Πανεπιστημιακού με ένα γνωστικό αντικείμενο, στο οποίο ήταν αυθεντία και είχε πλήρη γνώση. Ο τίτλος αυτός ήταν απρόσιτος για πολλούς γιατί μόνο γόνιμοι ανώτερης τάξης είχαν τη δυνατότητα να προσβλέπουν σε αυτόν. Ο θεσμός αυτός διαμόρφωσε στην ουσία την ταυτότητα του Πανεπιστημιακού δασκάλου ενός νεώτερου Ιδρύματος και συγκέντρωσε την εξουσία στα χέρια τους. Οι συνέπειες της ανωτέρω θέσπισης ήταν ολέθριες, καθώς σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του ΠΑΣΟΚ, πριν από την ψήφιση του Ν.1268/1982, «[...] ο θεσμός της καθηγητικής έδρας με την απόλυτη εξουσία του στον καθορισμό του διδακτικού περιεχομένου και χωρίς κανένα μηχανισμό ακαδημαϊκού ελέγχου [...] οδήγησε στο μονοπώλιο της επιστημονικής αυθεντίας» (Καραμπατζάκη, 2023). Στην ουσία ο θεσμός της έδρας ήταν ένα μέσο ιεραρχικής εξάρτησης αλλά και υποταγής, καθώς ο Καθηγητής συμπεριφερόταν ως ο άρχων του Πανεπιστημίου, υποτάσσοντας τους βοηθούς αλλά και τους επιμελητές που τον πλαισιώναν, μη δίνοντάς τους την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους για το περιεχόμενο του μαθήματος, το οποίο, πολλές φορές, αναλάμβαναν οι ίδιοι εξ ολοκλήρου τη

διδασκαλία. Επιπρόσθετα λειτουργούσαν ως εντολοδόχοι σε κάθε απαίτηση/επιθυμία του Καθηγητή έδρας, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να αυτονομηθούν και απεμπλακούν από αυτόν τον ασφυκτικό κλοιό που είχε δημιουργηθεί. Εκτός των άλλων, ο θεσμός αυτός έδινε στον Καθηγητή έδρας την πλήρη εξουσία να καθορίζει αποκλειστικά ο ίδιος το διδακτικό περιεχόμενο του μαθήματος, χωρίς κανέναν μηχανισμό ακαδημαϊκού ελέγχου, υπό τη σκιά του μονοπωλίου της επιστημονικής αυθεντίας και της βίαιης προσαρμογής του Προγράμματος Σπουδών στις επιταγές της Καθηγητικής έδρας, που χαρακτηριζόταν από στασιμότητα, *«με αποτέλεσμα τη δυσκαμψία του προγράμματος διδασκαλίας στην παρακολούθηση της εξέλιξης της γνώσης»* (Ζλατιλίδου, 2016; Μπουζάκης, 2006). Με την κατάργηση αυτού του θεσμού και την ανωτέρω μεταρρύθμιση, το κατώτερο προσωπικό (επιμελητές, βοηθοί) απέκτησε τον τίτλο του Καθηγητή. Τα Προγράμματα Σπουδών διαμορφώθηκαν με βάση τις διεθνείς εξελίξεις, προσφέροντας ακαδημαϊκή ελευθερία, εφόδια και κατανόηση των θεμάτων που απασχολούν τη σύγχρονη κοινωνία, με στόχο την καλύτερη προετοιμασία των φοιτητών σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

2. Ίδρυση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ν. 2083/1992 και Ν. 2552/1997)

Τα Ανοικτά Πανεπιστήμια έκαναν την εμφάνισή τους στον ευρωπαϊκό χώρο στις αρχές της δεκαετίας του 1970 (Open University της Αγγλίας – 1971). Στην Ελλάδα η ίδρυση του Ε.Α.Π. έγινε με καθυστέρηση δύομισι δεκαετιών περίπου. Αποτελεί μία από τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση στη χώρα μας, καθώς δίνει τη δυνατότητα, σε όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες, να επιμορφωθούν, να σπουδάσουν, να αναπτύξουν τις ικανότητές τους και να ανελιχτούν στον επαγγελματικό, κοινωνικό αλλά και προσωπικό τομέα. Η παροχή μιας εξ αποστάσεως προπτυχιακής και μεταπτυχιακής εκπαίδευσης, η προαγωγή της επιστημονικής έρευνας, η ανάπτυξη τεχνολογιών με στόχο της μετάδοση γνώσεων εξ αποστάσεως, η ελεύθερη πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση, η παροχή ίσων ευκαιριών και η εκπαίδευση υψηλού επιπέδου, είναι μόνο μερικά από τα οφέλη της ίδρυσης ενός Ανοικτού Πανεπιστημίου. Η παρουσία τέτοιου τύπου Ιδρυμάτων έγκειται στο γεγονός ότι από τη δεκαετία του 1970 και μετά, διαφοροποιήθηκε η οικονομική και κοινωνική ζωή, καθώς αυξήθηκαν οι ανάγκες για εξειδικευμένο προσωπικό. Όσον αφορά στην ελληνική κοινωνία, οι εξελίξεις εκείνη τη χρονική περίοδο ήταν πολύ έντονες σε όλα τα

επίπεδα (κοινωνία, οικονομία, τεχνολογία) καθώς υπήρχε μια γενικότερη αναδιάρθρωση εκ βάθρων. Ταυτόχρονα η ραγδαία ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και η επιτακτική ανάγκη εύρεσης λύσης στους περιορισμούς που έθεταν τα παραδοσιακά προβλήματα της Ελλάδας, οδήγησαν στην ανάπτυξη πολιτικών για ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τη βάση ουσιαστικά για την εφαρμογή ενός εναλλακτικού τρόπου παροχής γνώσεων στην ελληνική κοινωνία (Ζώρας, 2021).

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι οι σπουδές στο Ε.Α.Π. στηρίζονται στις αρχές μιας αυτόνομης και ανεξάρτητης μάθησης μέσα από ένα ανεπτυγμένο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο διέπεται από τις αρχές της αλληλεπίδρασης και της διαρκούς μάθησης (Οι διδάσκοντες, η διδασκαλία των μαθημάτων και οι διαλέξεις δεν βασίζονται στα πρότυπα των συμβατικών Πανεπιστημίων). Τέλος, με την έλευση της πανδημίας, το Ε.Α.Π., τόσο ακαδημαϊκά όσο και διοικητικά είχαν άριστες γνώσεις των ιδιαιτεροτήτων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και διέθεταν την τεχνογνωσία και την εξειδίκευση που απαιτούνταν για να υποστηρίξουν τους φοιτητές και τους διδάσκοντες και το σημαντικότερο κατάφεραν να συνεχίσουν ομαλά και απρόσκοπτα της διαδικασία της μάθησης, δίνοντας το έναυσμα και στα συμβατικά Πανεπιστήμια να εναρμονιστούν με τις απαιτήσεις μίας δύσκολης εποχής για την ανθρωπότητα και τις διεθνείς εξελίξεις αργότερα.

3. Ιδιωτικά Πανεπιστήμια (Επικείμενη Νομοθεσία)

Η επικείμενη ίδρυση των ιδιωτικών Πανεπιστημίων έχει προκαλέσει σφοδρές αντιδράσεις. Από τη μία οφείλει να ακολουθήσει τους κανόνες δικαίου της Ε.Ε. και τις αρχές περί ενωσιακής ελευθερίας. Μέσω αυτού υποστηρίζεται ότι θα αναπτυχθούν συνεργασίες με τα Πανεπιστήμια του εξωτερικού, αφού τα μη κρατικά Πανεπιστήμια θα αποτελούν τα παραρτήματα των ξένων Α.Ε.Ι. στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, οι υπέρμαχοι του Νομοσχεδίου υποστηρίζουν ότι με την ίδρυση των ιδιωτικών Πανεπιστημίων, θα ενισχυθεί η παιδεία στο σύνολό της, δε θα απαιτείται να φεύγουν στο εξωτερικό οι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, θα υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ Ιδιωτικών και δημοσίων Α.Ε.Ι., ο οποίος θα βοηθήσει τα δημόσια Α.Ε.Ι. να βελτιωθούν και τελικά θα ευνοηθεί ο καταναλωτής, θα παταχθεί το κρατικό μονοπώλιο στην εκπαίδευση και θα εξασφαλιστεί υψηλή ποιότητα σπουδών.

Εξετάζοντας όμως από μία άλλη οπτική γωνία το εν λόγω Νομοσχέδιο θα λέγαμε ότι ενδέχεται να προκαλέσει πολλά προβλήματα όπως:

* Η πλήρης απαξίωση του Συντάγματος, καθώς η παραβίαση του άρθρου 16 περί παιδείας, δημιουργεί «ευκαιρίες» για παράκαμψη και άλλων άρθρων

* Η αξία των πτυχίων των δημοσίων Πανεπιστημίων δε θα είναι πια η ίδια, καθώς οι οικονομικά ισχυροί θα έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν ένα πτυχίο από κάποιο ιδιωτικό Πανεπιστήμιο

* Ύπαρξη πτυχίων πολλών ταχυτήτων στο ίδιο αντικείμενο

* Ο ανταγωνισμός ενδέχεται να οδηγήσει κάθε Α.Ε.Ι. να στραφεί στην επιβολή διδάκτρων στα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών, προκειμένου να βρει τρόπους χρηματοδότησης για επιβίωση

* Η ίδρυση μη κρατικών Πανεπιστημίων θα πλήξει ενδεχομένως σε πολύ μεγάλο βαθμό τα περιφερειακά Πανεπιστήμια, απορροφώντας φοιτητές που μπορεί να στρέφονταν προς τα εκεί και οδηγώντας σε κλείσιμο των Πανεπιστημίων της επαρχίας και μαρασμό της οικονομίας της τοπικής κοινωνίας

* Τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια πιθανόν να απορροφήσουν νέους Καθηγητές πολλών κλάδων καθώς θα αποτελούν πόλο έλξης μισθολογικά σε σχέση με τα δημόσια. Αυτό θα έχει ως συνέπεια και την αποδυνάμωση της πανεπιστημιακής έρευνας καθώς το διδακτικό προσωπικό των μη κρατικών Πανεπιστημίων δε θα έχουν τον ίδιο ρόλο και δε θα εκτελούν τα ίδια καθήκοντα όπως τα μέλη Δ.Ε.Π. ενός δημοσίου Πανεπιστημίου.

Με βάση τα ανωτέρω, προκύπτει το ερώτημα: Τελικά η ίδρυση των ιδιωτικών Πανεπιστημίων είναι προς όφελος της κοινωνίας γενικότερα και στοχεύει στην ενίσχυση της παιδείας;

Η έρευνα που ακολουθεί σκοπεύει να δώσει απαντήσεις στα ανωτέρω ερωτήματα και θα διερευνήσει σε βάθος το θέμα των μεταρρυθμίσεων στον χώρο της παιδείας και ειδικότερα στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Σκοπός του είναι να αποτυπωθούν οι απόψεις των πολιτών αναφορικά με την αναγκαιότητα και την αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων και των ωφελειών τους στην κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΡΕΥΝΑ (ΣΚΟΠΟΣ-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΠΑΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ-ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ)

Ενότητα 5.1 Σκοπός της έρευνας

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε αφορά στην ευρύτερη διερεύνηση του θέματος των μεταρρυθμίσεων στον χώρο της παιδείας και ειδικότερα στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Σκοπός του ήταν να αποτυπωθούν οι απόψεις των πολιτών αναφορικά με την αναγκαιότητα και την αποτελεσματικότητα των μεταρρυθμίσεων και των ωφελειών τους στην κοινωνία.

Ενότητα 5.2 Ερευνητικά ερωτήματα-Μέθοδος δειγματοληψίας

Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε τέσσερα μέρη:

Το πρώτο μέρος θέτει ερωτήματα σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις που έχουν λάβει χώρα στον τομέα της εκπαίδευσης και γενικότερα (ερωτήσεις 1-4 ερωτηματολογίου).

Το δεύτερο μέρος εστιάζει στην κατάσταση του Πανεπιστημίου σήμερα και στους παράγοντες που έχουν επηρεάσει τη διαμόρφωση των πιο σημαντικών μεταρρυθμίσεων στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ερωτήσεις 5-13 ερωτηματολογίου).

Το τρίτο μέρος θέτει ερωτήματα σχετικά με την ίδρυση ιδιωτικών, μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων, την πιο πολυσυζητημένη μεταρρύθμιση των τελευταίων ετών (ερωτήσεις 14-18 ερωτηματολογίου).

Το τέταρτο μέρος αφορά στα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος (Φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, μορφωτικό επίπεδο και επαγγελματική κατάσταση (ερωτήσεις 19-23 ερωτηματολογίου).

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε και διαμοιράστηκε ηλεκτρονικά μέσω της εφαρμογής google drive σε άτομα, τα οποία επιλέχτηκαν με τη μέθοδο της δειγματοληψίας ευκολίας.

Τα άτομα που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ήταν από το κοινωνικό, οικογενειακό, φιλικό και εργασιακό περιβάλλον της συγγραφέως. Επιπλέον το ερωτηματολόγιο προωθήθηκε και σε άτομα τα οποία ανήκαν σε διάφορες ηλικιακές ομάδες, βαθμίδες

εκπαίδευσης, απασχόλησης και μορφωτικού επιπέδου. Αρκετά ερωτηματολόγια προωθήθηκαν σε άτομα άγνωστα προς τη συγγραφέα μέσω του φιλικού της περιβάλλοντος. Η διανομή έγινε μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και μέσω του μέσου κοινωνικής δικτύωσης viber. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν κλειστού τύπου και συμπληρώθηκαν από 131 άτομα (N=131) την περίοδο 22/01/2024-02/02/2024.

Ενότητα 5.3 Στατιστικές μέθοδοι επεξεργασίας δεδομένων-Αποτελέσματα έρευνας-Ερμηνεία

Τα ερωτηματολόγια μεταφέρθηκαν από το excel στο SPSS για να πραγματοποιηθεί η επεξεργασία τους. Τα αποτελέσματά τους έχουν ως εξής:

Πίνακας 5.1
Περιγραφική στατιστική

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Q1_1	131	1	5	4,33	1,041
Q1_2	131	1	5	4,30	1,043
Q1_3	131	1	5	4,17	1,024
Q1_4	131	1	5	4,24	,902
Q1_5	131	1	5	4,24	1,115
Q2_1	131	1	5	3,38	1,199
Q2_2	131	1	5	3,48	1,211
Q2_3	131	1	5	3,60	1,226
Q2_4	131	1	5	3,18	1,270
Q2_5	131	1	5	3,24	1,325
Q3_1	131	2	5	4,19	,786
Q3_2	131	2	5	4,24	,821
Q3_3	131	1	5	4,35	,902
Q3_4	131	1	5	4,49	,798

Q3_5	131	1	5	3,69	,919
Q3_6	131	1	5	4,37	,797
Q4_1	131	1	5	4,38	,932
Q4_2	131	1	5	3,95	1,115
Q4_3	131	2	5	4,42	,701
Q4_4	131	2	5	4,15	,846
Q4_5	131	1	5	4,08	,912
Q4_6	131	1	5	4,45	,834
Q4_7	131	1	5	4,09	,940
Q4_8	131	2	5	4,33	,827
Q4_9	131	2	5	4,54	,737
Q5	131	1	5	2,73	,993
Q6	131	1	5	3,41	,893
Q7	131	1	5	3,37	1,039
Q8	131	1	5	2,36	,985
Q9	131	1	5	2,44	,945
Q10_1	131	1	5	2,79	1,287
Q10_2	131	1	5	2,53	1,098
Q10_3	131	1	5	2,44	1,145
Q10_4	131	1	5	3,44	1,016
Q10_5	131	1	5	3,15	,957
Q11	131	1	9	5,79	3,073
Q12	131	1	6	3,85	2,181
Q13	131	1	8	5,46	2,652
Q14	131	1	5	2,62	1,205
Q15	131	1	5	2,01	,949
Q16	130	1	5	2,67	1,248
Q17	131	1	5	2,67	1,344
Q18	131	1	4	2,25	1,077
Q19	131	1	2	1,76	,427

Q20	131	19	65	43,22	10,980
Q21	131	1	3	1,33	,574
Q22	131	1	5	3,25	1,077
Q23	131	1	4	1,95	,379
Valid N (listwise)	130				

Σύμφωνα με τον ανωτέρω πίνακα διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα (σε δείγμα 131 ερωτηθέντων):

Η βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, η ενθάρρυνση της καινοτομίας στη διδασκαλία, η εισαγωγή μεθόδων ψηφιακής εκπαίδευσης και η σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας, αποτελούν στόχους μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης σε αρκετά μεγάλο βαθμό.

Η αξιοκρατία, η διαφάνεια, η αποτελεσματικότητα, η λογοδοσία και η σύνδεση αμοιβών με το παραγόμενο έργο αποτελούν σε μέτριο βαθμό τις βασικές αξίες των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

Η στρατηγική εφαρμογής της μεταρρύθμισης, η συναίνεση και εμπλοκή όσων εμπλέκονται στη διαδικασία, η κατανόηση από όλους της ανάγκης για μεταρρύθμιση, η επαρκής ύπαρξη ανθρώπινων και οικονομικών πόρων και η ύπαρξη προσώπων που θα απασχοληθούν ενεργά για την προώθηση της μεταρρύθμισης συμβάλλουν αρκετά στην επιτυχή εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία), σε αντίθεση με αντίστοιχα παραδείγματα εφαρμοσμένων μεταρρυθμίσεων στο εξωτερικό όπου συμβάλλουν μέτρια.

Η ύπαρξη κομματικών κεκτημένων, ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων, η ύπαρξη αδράνειας, στασιμότητας και αναποφασιστικότητας, η πολυνομία, το κόστος γραφειοκρατίας, η έλλειψη δομών και υποδομών, η ύπαρξη ανειδίκευτου ανθρώπινου δυναμικού, η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων και η κακή σχεδίαση και υλοποίηση της μεταρρύθμισης, δυσχεραίνουν ή και ακυρώνουν σε αρκετά μεγάλο βαθμό την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις, η κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές σχεδόν μέτρια.

Όσον αφορά στην ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα Πανεπιστήμια αυτή χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές μέτρια.

Επιπρόσθετα τα ελληνικά Πανεπιστήμια δεν είναι και τόσο ανταγωνιστικά (μέτρια ανταγωνιστικά) των ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων

Από την άλλη οι έως τώρα εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης χαρακτηρίζονται σε γενικές γραμμές ως λίγο πετυχημένες, καθώς ήταν λίγο σχεδιασμένες και οργανωμένες.

Η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου, τα κόμματα της αντιπολίτευσης και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις παίζουν λίγο αρνητικό ρόλο στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, σε αντίθεση με το ακαδημαϊκό προσωπικό και την ελληνική κοινωνία που έχουν έναν ουδέτερο ρόλο.

Σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων τα σημαντικότερα εμπόδια/προβλήματα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων και η κακή σχεδίαση και υλοποίηση της μεταρρύθμισης.

Επίσης σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά κυρίως τον τρόπο εισαγωγής των μαθημάτων στα Πανεπιστήμια και τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας.

Οι πιο σημαντικές/καθοριστικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων, κατά την άποψη των ερωτηθέντων είναι η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως καθώς και η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των Πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων.

Όσον αφορά στο θέμα της ίδρυσης ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων προκύπτουν τα ακόλουθα:

- Η ελληνική κοινωνία δεν είναι σχεδόν καθόλου έτοιμη να αποδεχτεί τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια

- Η ελληνική κοινωνία είναι πολύ λίγο πληροφορημένη για την ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων

- Η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας είναι πολύ λίγο προετοιμασμένη να υλοποιήσει την ίδρυση ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων

- Η ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων είναι λίγο αναγκαία

- Η ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων θα επηρεάσει λίγο αρνητικά τη λειτουργία των δημοσίων Πανεπιστημίων

Τέλος, όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα:

Σε σύνολο 131 ερωτηθέντων, οι περισσότεροι ανήκουν στο γυναικείο φύλο. Ο μέσος όρος ηλικίας είναι τα 43 έτη. Το μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνει ότι είναι παντρεμένοι/σε σχέση και οι περισσότεροι είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών και απασχολούμενοι.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗ KENDALL

1. Ποιοι παράγοντες καθορίζουν την άποψη των ατόμων για το ποια είναι η κατάσταση στα ελληνικά Πανεπιστήμια (Q5)

Πίνακας 5.2
Συσχετίσεις Q5 με βάση τον συντελεστή Kendall

		Q5	
Kendall's tau_b	Q5	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		N	131
Q10_1		Correlation Coefficient	,334**
		Sig. (2-tailed)	<,001
		N	131
Q10_2		Correlation Coefficient	,165*
		Sig. (2-tailed)	,026
		N	131
Q10_3		Correlation Coefficient	,086
		Sig. (2-tailed)	,244
		N	131
Q10_4		Correlation Coefficient	,194**
		Sig. (2-tailed)	,009
		N	131

Q10_5	Correlation Coefficient	,197**
	Sig. (2-tailed)	,009
	N	131
Q11_8	Correlation Coefficient	,001
	Sig. (2-tailed)	,993
	N	131
Q11_9	Correlation Coefficient	,033
	Sig. (2-tailed)	,681
	N	131
Q12_6	Correlation Coefficient	,032
	Sig. (2-tailed)	,694
	N	131
Q12_1	Correlation Coefficient	-,079
	Sig. (2-tailed)	,334
	N	131
Q13_7	Correlation Coefficient	,013
	Sig. (2-tailed)	,878
	N	131
Q13_8	Correlation Coefficient	-,023
	Sig. (2-tailed)	,774
	N	131
Q19	Correlation Coefficient	-,113
	Sig. (2-tailed)	,163
	N	131
AGE	Correlation Coefficient	,165*
	Sig. (2-tailed)	,032
	N	131
Q22	Correlation Coefficient	,001
	Sig. (2-tailed)	,991
	N	131

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Q10_1	Correlation Coefficient	,334**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_1 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q5. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια.

Q10_2	Correlation Coefficient	,165*
	Sig. (2-tailed)	,026
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_2 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q5. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος των κομμάτων της αντιπολίτευσης είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια.

Q10_3	Correlation Coefficient	,086
	Sig. (2-tailed)	,244
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_3 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q5.

Q10_4	Correlation Coefficient	,194**
	Sig. (2-tailed)	,009
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_4 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε το ακαδημαϊκό προσωπικό στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q5. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος του ακαδημαϊκού προσωπικού είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια.

Q10_5	Correlation Coefficient	,197**
	Sig. (2-tailed)	,009
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_5 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η ελληνική κοινωνία στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q5. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της ελληνικής κοινωνίας είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια.

Q11_8	Correlation Coefficient	,001
	Sig. (2-tailed)	,993
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_8 (Αν η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q5.

Q11_9	Correlation Coefficient	,033
	Sig. (2-tailed)	,681
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_9 (Αν η ύπαρξη κακής σχεδίασης και υλοποίησης της μεταρρύθμισης ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q5.

Q12_6	Correlation Coefficient	,032
	Sig. (2-tailed)	,694
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_6 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας) και της Q5.

Q12_1	Correlation Coefficient	-,079
	Sig. (2-tailed)	,334
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_1 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια) και της Q5.

Q13_7	Correlation Coefficient	,013
	Sig. (2-tailed)	,878
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_7 (Αν η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών

προγραμμάτων εξ αποστάσεως ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q5.

Q13_8	Correlation Coefficient	-,023
	Sig. (2-tailed)	,774
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_8 (Αν η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q5.

Q19	Correlation Coefficient	-,113
	Sig. (2-tailed)	,163
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q19 (Φύλο: Άντρας, Γυναίκα) και της Q5.

AGE	Correlation Coefficient	,165*
	Sig. (2-tailed)	,032
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της ηλικίας και της Q5. Συγκεκριμένα όσο μεγαλύτερης ηλικίας είναι οι ερωτώμενοι, τόσο χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια.

Q22	Correlation Coefficient	,001
	Sig. (2-tailed)	,991
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q22 (Μορφωτικό επίπεδο: 1. Μέχρι και απολυτήριο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, 2. Μεταλυκειακή Εκπαίδευση (ΙΕΚ, ΚΕΚ, κ.τ.λ.), 3. Πτυχιούχος Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., 4. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, 5. Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος ειδίκευσης) και της Q5.

2. Ποιοι παράγοντες καθορίζουν την άποψη των ατόμων αναφορικά με το πώς θα χαρακτήριζαν την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα ελληνικά Πανεπιστήμια (Q6)

Πίνακας 5.3
Συσχετίσεις Q6 με βάση τον συντελεστή Kendall

		Q6	
Kendall's tau_b	Q6	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		N	131
Q10_1	Q6	Correlation Coefficient	,157*
		Sig. (2-tailed)	,033
		N	131
Q10_2	Q6	Correlation Coefficient	,155*
		Sig. (2-tailed)	,038
		N	131
Q10_3	Q6	Correlation Coefficient	,088
		Sig. (2-tailed)	,236
		N	131
Q10_4	Q6	Correlation Coefficient	,303**
		Sig. (2-tailed)	<,001
		N	131
Q10_5	Q6	Correlation Coefficient	,187*
		Sig. (2-tailed)	,014
		N	131

Q19	Correlation Coefficient	-,110
	Sig. (2-tailed)	,180
	N	131
Q22	Correlation Coefficient	,083
	Sig. (2-tailed)	,278
	N	131
AGE	Correlation Coefficient	,085
	Sig. (2-tailed)	,272
	N	131
Q11_8	Correlation Coefficient	,073
	Sig. (2-tailed)	,376
	N	131
Q11_9	Correlation Coefficient	,017
	Sig. (2-tailed)	,835
	N	131
Q12_6	Correlation Coefficient	-,042
	Sig. (2-tailed)	,606
	N	131
Q12_1	Correlation Coefficient	-,095
	Sig. (2-tailed)	,245
	N	131
Q13_7	Correlation Coefficient	-,086
	Sig. (2-tailed)	,297
	N	131
Q13_8	Correlation Coefficient	,004
	Sig. (2-tailed)	,961
	N	131

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

EPMHNEIA

Q10_1	Correlation Coefficient	,157*
	Sig. (2-tailed)	,033
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_1 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q6. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα ελληνικά Πανεπιστήμια.

Q10_2	Correlation Coefficient	,155*
	Sig. (2-tailed)	,038
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_2 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q6. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος των κομμάτων της αντιπολίτευσης είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα ελληνικά Πανεπιστήμια.

Q10_3	Correlation Coefficient	,088
	Sig. (2-tailed)	,236
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_3 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q6.

Q10_4	Correlation Coefficient	,303**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_4 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε το ακαδημαϊκό προσωπικό στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q6. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος του ακαδημαϊκού προσωπικού είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα ελληνικά Πανεπιστήμια.

Q10_5	Correlation Coefficient	,187*
	Sig. (2-tailed)	,014
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_5 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η ελληνική κοινωνία στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q6. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της ελληνικής κοινωνίας είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλή την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα ελληνικά Πανεπιστήμια.

Q19	Correlation Coefficient	-,110
	Sig. (2-tailed)	,180
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q19 (Φύλο: Άντρας, Γυναίκα) και της Q6.

Q22	Correlation Coefficient	,083
	Sig. (2-tailed)	,278

N	131
---	-----

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q22 (Μορφωτικό επίπεδο: 1. Μέχρι και απολυτήριο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, 2. Μεταλυκειακή Εκπαίδευση (ΙΕΚ, ΚΕΚ, κ.τ.λ.), 3. Πτυχιούχος Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., 4. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, 5. Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος ειδίκευσης) και της Q6.

AGE	Correlation Coefficient	,085
	Sig. (2-tailed)	,272
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ηλικίας και της Q6.

Q11_8	Correlation Coefficient	,073
	Sig. (2-tailed)	,376
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_8 (Αν η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q6.

Q11_9	Correlation Coefficient	,017
	Sig. (2-tailed)	,835
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_9 (Αν η ύπαρξη κακής σχεδίασης και υλοποίησης της μεταρρύθμισης ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q6.

Q12_6	Correlation Coefficient	-,042
-------	-------------------------	-------

	Sig. (2-tailed)	,606
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_6 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας) και της Q6.

Q12_1	Correlation Coefficient	-,095
	Sig. (2-tailed)	,245
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_1 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια) και της Q6.

Q13_7	Correlation Coefficient	-,086
	Sig. (2-tailed)	,297
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_7 (Αν η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q6.

Q13_8	Correlation Coefficient	,004
	Sig. (2-tailed)	,961
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_8 (Αν η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q6.

3. Ποιοι παράγοντες καθορίζουν την άποψη των ατόμων αναφορικά με το πώς θα χαρακτήριζαν τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην ανώτατη εκπαίδευση (Q8)

Πίνακας 5.4
Συσχετίσεις Q8 με βάση τον συντελεστή Kendall

		Q8	
Kendall's tau_b	Q8	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		N	131
Q10_1		Correlation Coefficient	,478**
		Sig. (2-tailed)	<,001
		N	131
Q10_2		Correlation Coefficient	,196**
		Sig. (2-tailed)	,008
		N	131
Q10_3		Correlation Coefficient	,134
		Sig. (2-tailed)	,070
		N	131
Q10_4		Correlation Coefficient	,207**
		Sig. (2-tailed)	,005
		N	131
Q10_5		Correlation Coefficient	,301**
		Sig. (2-tailed)	<,001
		N	131
Q19		Correlation Coefficient	-,055
		Sig. (2-tailed)	,494
		N	131
Q22		Correlation Coefficient	-,046
		Sig. (2-tailed)	,544

	N	131
AGE	Correlation Coefficient	,149
	Sig. (2-tailed)	,053
	N	131
Q11_8	Correlation Coefficient	,050
	Sig. (2-tailed)	,535
	N	131
Q11_9	Correlation Coefficient	-,100
	Sig. (2-tailed)	,219
	N	131
Q12_6	Correlation Coefficient	,117
	Sig. (2-tailed)	,148
	N	131
Q12_1	Correlation Coefficient	-,142
	Sig. (2-tailed)	,079
	N	131
Q13_7	Correlation Coefficient	-,192*
	Sig. (2-tailed)	,018
	N	131
Q13_8	Correlation Coefficient	-,041
	Sig. (2-tailed)	,611
	N	131
Q7	Correlation Coefficient	,346**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131
Q9	Correlation Coefficient	,760**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Q10_1	Correlation Coefficient	,478**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_1 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q8. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ πετυχημένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Q10_2	Correlation Coefficient	,196**
	Sig. (2-tailed)	,008
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_2 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q8. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος των κομμάτων της αντιπολίτευσης είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ πετυχημένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Q10_3	Correlation Coefficient	,134
	Sig. (2-tailed)	,070
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_3 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q8.

Q10_4	Correlation Coefficient	,207**
	Sig. (2-tailed)	,005
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_4 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε το ακαδημαϊκό προσωπικό στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q8. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος του ακαδημαϊκού προσωπικού είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ πετυχημένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Q10_5	Correlation Coefficient	,301**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_5 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η ελληνική κοινωνία στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q8. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της ελληνικής κοινωνίας είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ πετυχημένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Q19	Correlation Coefficient	-,055
	Sig. (2-tailed)	,494
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q19 (Φύλο: Άντρας, Γυναίκα) και της Q8.

Q22	Correlation Coefficient	-,046
	Sig. (2-tailed)	,544

N	131
---	-----

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q22 (Μορφωτικό επίπεδο: 1. Μέχρι και απολυτήριο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, 2. Μεταλυκειακή Εκπαίδευση (ΙΕΚ, ΚΕΚ, κ.τ.λ.), 3. Πτυχιούχος Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., 4. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, 5. Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος ειδίκευσης) και της Q8.

AGE	Correlation Coefficient	,149
	Sig. (2-tailed)	,053
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ηλικίας και της Q8.

Q11_8	Correlation Coefficient	,050
	Sig. (2-tailed)	,535
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_8 (Αν η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q8.

Q11_9	Correlation Coefficient	-,100
	Sig. (2-tailed)	,219
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_9 (Αν η ύπαρξη κακής σχεδίασης και υλοποίησης της μεταρρύθμισης ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q8.

Q12_6	Correlation Coefficient	,117
-------	-------------------------	------

	Sig. (2-tailed)	,148
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_6 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας) και της Q8.

Q12_1	Correlation Coefficient	-,142
	Sig. (2-tailed)	,079
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_1 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια) και της Q8.

Q13_7	Correlation Coefficient	-,192*
	Sig. (2-tailed)	,018
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της Q13_7 (Αν η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q8. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν τη θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και τη δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως ως την πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως καθόλου πετυχημένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Q13_8	Correlation Coefficient	-,041
	Sig. (2-tailed)	,611

N	131
---	-----

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_8 (Αν η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q8.

Q7	Correlation Coefficient	,346**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q7 (Αν πιστεύετε ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι ανταγωνιστικά των ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων) και της Q8. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι πολύ ανταγωνιστικά σε σχέση με τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ πετυχημένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Q9	Correlation Coefficient	,760**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q9 (Σε γενικές γραμμές πόσο καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες ήταν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q8. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ήταν πολύ καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ πετυχημένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

4. Ποιοι παράγοντες καθορίζουν την άποψη των ατόμων αναφορικά με το πόσο καλά ήταν οργανωμένες οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην ανώτατη εκπαίδευση (Q9)

Πίνακας 5.5
Συσχετίσεις Q9 με βάση τον συντελεστή Kendall

		Q9	
Kendall's tau_b	Q9	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		N	131
	Q7	Correlation Coefficient	,331**
		Sig. (2-tailed)	<,001
		N	131
	Q10_1	Correlation Coefficient	,422**
		Sig. (2-tailed)	<,001
		N	131
	Q10_2	Correlation Coefficient	,177*
		Sig. (2-tailed)	,017
		N	131
	Q10_3	Correlation Coefficient	,146*
		Sig. (2-tailed)	,048
		N	131
Q10_4	Correlation Coefficient	,229**	
	Sig. (2-tailed)	,002	
	N	131	
Q10_5	Correlation Coefficient	,306**	
	Sig. (2-tailed)	<,001	
	N	131	
Q19	Correlation Coefficient	-,085	
	Sig. (2-tailed)	,297	
	N	131	
Q22	Correlation Coefficient	-,102	
	Sig. (2-tailed)	,178	
	N	131	

AGE	Correlation Coefficient	,058
	Sig. (2-tailed)	,449
	N	131
Q11_8	Correlation Coefficient	,065
	Sig. (2-tailed)	,424
	N	131
Q11_9	Correlation Coefficient	-,128
	Sig. (2-tailed)	,115
	N	131
Q12_6	Correlation Coefficient	,148
	Sig. (2-tailed)	,070
	N	131
Q12_1	Correlation Coefficient	-,179*
	Sig. (2-tailed)	,028
	N	131
Q13_7	Correlation Coefficient	-,180*
	Sig. (2-tailed)	,027
	N	131
Q13_8	Correlation Coefficient	-,004
	Sig. (2-tailed)	,960
	N	131

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

EPMHNEIA

Q7	Correlation Coefficient	,331**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q7 (Αν πιστεύετε ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι ανταγωνιστικά των ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων) και της Q9. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι πολύ ανταγωνιστικά σε σχέση με τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q10_1	Correlation Coefficient	,422**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_1 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q9. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q10_2	Correlation Coefficient	,177*
	Sig. (2-tailed)	,017
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_2 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q9. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος των κομμάτων της αντιπολίτευσης είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q10_3	Correlation Coefficient	,146*
	Sig. (2-tailed)	,048

N	131
---	-----

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_3 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q9. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q10_4	Correlation Coefficient	,229**
	Sig. (2-tailed)	,002
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_4 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε το ακαδημαϊκό προσωπικό στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q9. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος του ακαδημαϊκού προσωπικού είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q10_5	Correlation Coefficient	,306**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_5 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η ελληνική κοινωνία στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q9. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της ελληνικής κοινωνίας είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q19	Correlation Coefficient	-,085
	Sig. (2-tailed)	,297
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q19 (Φύλο: Άντρας, Γυναίκα) και της Q9.

Q22	Correlation Coefficient	-,102
	Sig. (2-tailed)	,178
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q22 (Μορφωτικό επίπεδο: 1. Μέχρι και απολυτήριο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, 2. Μεταλυκειακή Εκπαίδευση (ΙΕΚ, ΚΕΚ, κ.τ.λ.), 3. Πτυχιούχος Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., 4. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, 5. Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος ειδίκευσης) και της Q9.

AGE	Correlation Coefficient	,058
	Sig. (2-tailed)	,449
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ηλικίας και της Q9.

Q11_8	Correlation Coefficient	,065
	Sig. (2-tailed)	,424
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_8 (Αν η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q9.

Q11_9	Correlation Coefficient	-,128
-------	-------------------------	-------

	Sig. (2-tailed)	,115
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_9 (Αν η ύπαρξη κακής σχεδίασης και υλοποίησης της μεταρρύθμισης ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q9.

Q12_6	Correlation Coefficient	,148
	Sig. (2-tailed)	,070
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_6 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας) και της Q9.

Q12_1	Correlation Coefficient	-,179*
	Sig. (2-tailed)	,028
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της Q12_1 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια) και της Q9. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως καθόλου καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Q13_7	Correlation Coefficient	-,180*
	Sig. (2-tailed)	,027
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της Q13_7 (Αν η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q9. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν τη θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και τη δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως ως την πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως καθόλου καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Q13_8	Correlation Coefficient	-,004
	Sig. (2-tailed)	,960
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_8 (Αν η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q9.

5. Ποιοι παράγοντες καθορίζουν τις απόψεις των ατόμων αναφορικά με την αναγκαιότητα ίδρυσης των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων (Q17)

Πίνακας 5.6
Συσχετίσεις Q17 με βάση τον συντελεστή Kendall

		Q17	
Kendall's tau_b	Q17	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		N	131
	Q14	Correlation Coefficient	,525**

	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131
Q15	Correlation Coefficient	,270**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131
Q16	Correlation Coefficient	,348**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	130
Q5	Correlation Coefficient	-,021
	Sig. (2-tailed)	,778
	N	131
Q6	Correlation Coefficient	-,042
	Sig. (2-tailed)	,571
	N	131
Q7	Correlation Coefficient	-,157*
	Sig. (2-tailed)	,030
	N	131
Q8	Correlation Coefficient	,175*
	Sig. (2-tailed)	,016
	N	131
Q9	Correlation Coefficient	,122
	Sig. (2-tailed)	,095
	N	131
Q10_1	Correlation Coefficient	,212**
	Sig. (2-tailed)	,003
	N	131
Q10_2	Correlation Coefficient	-,075
	Sig. (2-tailed)	,295
	N	131
Q10_3	Correlation Coefficient	-,146*

	Sig. (2-tailed)	,041
	N	131
Q10_4	Correlation Coefficient	-,116
	Sig. (2-tailed)	,110
	N	131
Q10_5	Correlation Coefficient	,059
	Sig. (2-tailed)	,413
	N	131
Q11_8	Correlation Coefficient	,003
	Sig. (2-tailed)	,971
	N	131
Q11_9	Correlation Coefficient	-,072
	Sig. (2-tailed)	,361
	N	131
Q12_6	Correlation Coefficient	,030
	Sig. (2-tailed)	,702
	N	131
Q12_1	Correlation Coefficient	-,017
	Sig. (2-tailed)	,833
	N	131
Q13_7	Correlation Coefficient	-,053
	Sig. (2-tailed)	,503
	N	131
Q13_8	Correlation Coefficient	-,028
	Sig. (2-tailed)	,720
	N	131
Q19	Correlation Coefficient	,089
	Sig. (2-tailed)	,258
	N	131
AGE	Correlation Coefficient	,264**

	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131
Q22	Correlation Coefficient	-,011
	Sig. (2-tailed)	,879
	N	131

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Q14	Correlation Coefficient	,525**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q14 (Κατά την άποψή σας πόσο έτοιμη είναι η ελληνική κοινωνία να αποδεχθεί τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια) και της Q17. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι η ελληνική κοινωνία είναι πολύ έτοιμη να αποδεχτεί τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ αναγκαία την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων.

Q15	Correlation Coefficient	,270**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q15 (Κατά την άποψή σας πόσο καλά πληροφορημένη είναι η ελληνική κοινωνία για την ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων) και της Q17. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι η ελληνική κοινωνία είναι πολύ καλά πληροφορημένη για την ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ αναγκαία την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων.

Q16	Correlation Coefficient	,348**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	130

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q16 (Κατά την άποψή σας πόσο προετοιμασμένη είναι η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας να υλοποιήσει την ίδρυση ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων) και της Q17. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας είναι πολύ προετοιμασμένη να υλοποιήσει την ίδρυση ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ αναγκαία την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων.

Q5	Correlation Coefficient	-,021
	Sig. (2-tailed)	,778
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q5 (Κατά την άποψή σας σε γενικές γραμμές πώς θα χαρακτηρίζατε την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια) και της Q17.

Q6	Correlation Coefficient	-,042
	Sig. (2-tailed)	,571
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q6 (Κατά την άποψή σας σε γενικές γραμμές πώς θα χαρακτηρίζατε την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα Πανεπιστήμια) και της Q17.

Q7	Correlation Coefficient	-,157*
	Sig. (2-tailed)	,030
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της Q7 (Κατά την άποψή σας πιστεύετε ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι ανταγωνιστικά των ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων) και της Q17. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι πιστεύουν ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι πολύ ανταγωνιστικά σε σχέση με τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως καθόλου αναγκαία την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων.

Q8	Correlation Coefficient	,175*
	Sig. (2-tailed)	,016
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q8 (Σε γενικές γραμμές πώς θα χαρακτηρίζατε τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι χαρακτηρίζουν τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης ως πολύ πετυχημένες είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ αναγκαία την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων.

Q9	Correlation Coefficient	,122
	Sig. (2-tailed)	,095
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q9 (Σε γενικές γραμμές ποσό καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες ήταν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17.

Q10_1	Correlation Coefficient	,212**
	Sig. (2-tailed)	,003
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_1 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών

μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως πολύ αναγκαία την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων.

Q10_2	Correlation Coefficient	-,075
	Sig. (2-tailed)	,295
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_2 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17.

Q10_3	Correlation Coefficient	-,146*
	Sig. (2-tailed)	,041
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της Q10_3 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων είναι πολύ θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ως καθόλου αναγκαία την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων.

Q10_4	Correlation Coefficient	-,116
	Sig. (2-tailed)	,110
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_4 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε το ακαδημαϊκό προσωπικό στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17.

Q10_5	Correlation Coefficient	,059
	Sig. (2-tailed)	,413
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_5 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η ελληνική κοινωνία στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17.

Q11_8	Correlation Coefficient	,003
	Sig. (2-tailed)	,971
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_8 (Αν η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17.

Q11_9	Correlation Coefficient	-,072
	Sig. (2-tailed)	,361
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_9 (Αν η ύπαρξη κακής σχεδίασης και υλοποίησης της μεταρρύθμισης ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q17.

Q12_6	Correlation Coefficient	,030
	Sig. (2-tailed)	,702
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_6 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας) και της Q17.

Q12_1	Correlation Coefficient	-,017
	Sig. (2-tailed)	,833
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_1 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια) και της Q17.

Q13_7	Correlation Coefficient	-,053
	Sig. (2-tailed)	,503
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_7 (Αν η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q17.

Q13_8	Correlation Coefficient	-,028
	Sig. (2-tailed)	,720
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_8 (Αν η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q17.

Q19	Correlation Coefficient	,089
	Sig. (2-tailed)	,258
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q19 (Φύλο: Άντρας, Γυναίκα) και της Q17.

AGE	Correlation Coefficient	,264**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της ηλικίας και της Q17. Συγκεκριμένα όσο μεγαλύτερης ηλικίας είναι οι ερωτώμενοι, τόσο χαρακτηρίζουν ως πολύ αναγκαία την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων.

Q22	Correlation Coefficient	-,011
	Sig. (2-tailed)	,879
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q22 (Μορφωτικό επίπεδο: 1. Μέχρι και απολυτήριο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, 2. Μεταλυκειακή Εκπαίδευση (ΙΕΚ, ΚΕΚ, κ.τ.λ.), 3. Πτυχιούχος Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., 4. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, 5. Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος ειδίκευσης) και της Q9.

6. Ποιοι παράγοντες καθορίζουν τις απόψεις των ατόμων αναφορικά με το αν η ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων θα επηρεάσει τη λειτουργία των δημοσίων πανεπιστημίων (Q18)

Πίνακας 5.7
Συσχετίσεις Q18 με βάση τον συντελεστή Kendall

			Q18
Kendall's tau_b	Q18	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		N	131

Q5	Correlation Coefficient	-,003
	Sig. (2-tailed)	,968
	N	131
Q6	Correlation Coefficient	-,131
	Sig. (2-tailed)	,082
	N	131
Q7	Correlation Coefficient	-,132
	Sig. (2-tailed)	,074
	N	131
Q8	Correlation Coefficient	,208**
	Sig. (2-tailed)	,005
	N	131
Q9	Correlation Coefficient	,135
	Sig. (2-tailed)	,071
	N	131
Q10_1	Correlation Coefficient	,188**
	Sig. (2-tailed)	,009
	N	131
Q10_2	Correlation Coefficient	-,110
	Sig. (2-tailed)	,136
	N	131
Q10_3	Correlation Coefficient	-,210**
	Sig. (2-tailed)	,004
	N	131
Q10_4	Correlation Coefficient	-,136
	Sig. (2-tailed)	,066
	N	131
Q10_5	Correlation Coefficient	,026
	Sig. (2-tailed)	,728
	N	131

Q14	Correlation Coefficient	,483**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131
Q15	Correlation Coefficient	,169*
	Sig. (2-tailed)	,024
	N	131
Q16	Correlation Coefficient	,330**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	130
Q19	Correlation Coefficient	,016
	Sig. (2-tailed)	,840
	N	131
Q22	Correlation Coefficient	,050
	Sig. (2-tailed)	,506
	N	131
AGE	Correlation Coefficient	,140
	Sig. (2-tailed)	,066
	N	131
Q11_8	Correlation Coefficient	,031
	Sig. (2-tailed)	,697
	N	131
Q11_9	Correlation Coefficient	-,206*
	Sig. (2-tailed)	,010
	N	131
Q12_6	Correlation Coefficient	-,027
	Sig. (2-tailed)	,741
	N	131
Q12_1	Correlation Coefficient	,083
	Sig. (2-tailed)	,301
	N	131

Q13_7	Correlation Coefficient	-,134
	Sig. (2-tailed)	,095
	N	131
Q13_8	Correlation Coefficient	-,044
	Sig. (2-tailed)	,585
	N	131

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).*

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Q5	Correlation Coefficient	-,003
	Sig. (2-tailed)	,968
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q5 (Κατά την άποψή σας σε γενικές γραμμές πώς θα χαρακτηρίζατε την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια) και της Q18.

Q6	Correlation Coefficient	-,131
	Sig. (2-tailed)	,082
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q6 (Κατά την άποψή σας σε γενικές γραμμές πώς θα χαρακτηρίζατε την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα Πανεπιστήμια) και της Q18.

Q7	Correlation Coefficient	-,132
	Sig. (2-tailed)	,074
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q7 (Κατά την άποψή σας πιστεύετε ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι ανταγωνιστικά των ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων) και της Q18.

Q8	Correlation Coefficient	,208**
	Sig. (2-tailed)	,005
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q8 (Σε γενικές γραμμές πώς θα χαρακτηρίζατε τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι χαρακτηρίζουν τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης ως πολύ πετυχημένες είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ότι η ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων θα επηρεάσει πολύ θετικά τη λειτουργία των δημοσίων Πανεπιστημίων.

Q9	Correlation Coefficient	,135
	Sig. (2-tailed)	,071
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q9 (Σε γενικές γραμμές ποσό καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες ήταν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18.

Q10_1	Correlation Coefficient	,188**
	Sig. (2-tailed)	,009
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q10_1 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου είναι πολύ

θετικός είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ότι η ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων θα επηρεάσει πολύ θετικά τη λειτουργία των δημοσίων Πανεπιστημίων.

Q10_2	Correlation Coefficient	-,110
	Sig. (2-tailed)	,136
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_2 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18.

Q10_3	Correlation Coefficient	-,210**
	Sig. (2-tailed)	,004
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της Q10_3 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξαν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18.

Q10_4	Correlation Coefficient	-,136
	Sig. (2-tailed)	,066
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_4 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε το ακαδημαϊκό προσωπικό στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18.

Q10_5	Correlation Coefficient	,026
	Sig. (2-tailed)	,728
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q10_5 (Κατά την άποψή σας τι ρόλο έπαιξε η ελληνική κοινωνία στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18.

Q14	Correlation Coefficient	,483**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q14 (Κατά την άποψή σας πόσο έτοιμη είναι η ελληνική κοινωνία να αποδεχθεί τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια) και της Q18. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι η ελληνική κοινωνία είναι πολύ έτοιμη να αποδεχθεί τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ότι η ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων θα επηρεάσει πολύ θετικά τη λειτουργία των δημοσίων Πανεπιστημίων.

Q15	Correlation Coefficient	,169*
	Sig. (2-tailed)	,024
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της Q15 (Κατά την άποψή σας πόσο καλά πληροφορημένη είναι η ελληνική κοινωνία για την ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων) και της Q18. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι η ελληνική κοινωνία είναι πολύ καλά πληροφορημένη για την ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ότι η ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων θα επηρεάσει πολύ θετικά τη λειτουργία των δημοσίων Πανεπιστημίων.

Q16	Correlation Coefficient	,330**
	Sig. (2-tailed)	<,001
	N	130

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q16 (Κατά την άποψή σας πόσο προετοιμασμένη είναι η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας να υλοποιήσει την ίδρυση ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων) και της Q18.

Q19	Correlation Coefficient	,016
	Sig. (2-tailed)	,840
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q19 (Φύλο: Άντρας, Γυναίκα) και της Q18.

Q22	Correlation Coefficient	,050
	Sig. (2-tailed)	,506
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q22 (Μορφωτικό επίπεδο: 1. Μέχρι και απολυτήριο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, 2. Μεταλυκειακή Εκπαίδευση (ΙΕΚ, ΚΕΚ, κ.τ.λ.), 3. Πτυχιούχος Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι., 4. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, 5. Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος ειδίκευσης) και της Q18.

AGE	Correlation Coefficient	,140
	Sig. (2-tailed)	,066
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ηλικίας και της Q18.

Q11_8	Correlation Coefficient	,031
	Sig. (2-tailed)	,697
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q11_8 (Αν η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18.

Q11_9	Correlation Coefficient	-,206*
	Sig. (2-tailed)	,010
	N	131

Υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της Q11_9 (Αν η ύπαρξη κακής σχεδίασης και υλοποίησης της μεταρρύθμισης ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης) και της Q18. Συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι η ύπαρξη κακής σχεδίασης και υλοποίησης της μεταρρύθμισης ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν ότι η ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων θα επηρεάσει πολύ αρνητικά τη λειτουργία των δημοσίων Πανεπιστημίων.

Q12_6	Correlation Coefficient	-,027
	Sig. (2-tailed)	,741
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_6 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας) και της Q18.

Q12_1	Correlation Coefficient	,083
	Sig. (2-tailed)	,301
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q12_1 (Αν μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια) και της Q18.

Q13_7	Correlation Coefficient	-,134
	Sig. (2-tailed)	,095
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_7 (Αν η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q18.

Q13_8	Correlation Coefficient	-,044
	Sig. (2-tailed)	,585
	N	131

Δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της Q13_8 (Αν η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων) και της Q18.

Ενότητα 5.4 Γενικά συμπεράσματα

Στο δείγμα συμμετείχαν 131 άτομα όπου το μεγαλύτερο ποσοστό αποτελείται από γυναίκες. Ο μέσος όρος ηλικίας είναι τα 43 έτη. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι είναι παντρεμένοι/σε σχέση. Το μορφωτικό τους επίπεδο είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών και πτυχιούχοι ΑΕΙ/ΤΕΙ. Η επαγγελματική κατάσταση των περισσότερων είναι απασχολούμενοι.

Με βάση τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου προκύπτει πως μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση οφείλει να αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, στην ενθάρρυνση της καινοτομίας, στη διδασκαλία, στην εισαγωγή μεθόδων ψηφιακής εκπαίδευσης και στη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας.

Για να επιτευχθούν όμως τα ανωτέρω θα πρέπει να διαμορφώνουν εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που να διέπονται από αξίες όπως η αξιοκρατία, η διαφάνεια, η

αποτελεσματικότητα και η λογοδοσία. Καθώς αυτές οι αξίες υφίστανται σε μέτριο βαθμό, οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης έχουν χαμηλές πιθανότητες επιτυχίας. Επιπρόσθετα εφόσον η σύνδεση των αμοιβών των εμπλεκόμενων με το παραγόμενο έργο δεν είναι επαρκής, οι μεταρρυθμίσεις δεν μπορούν να επιτευχθούν αποτελεσματικά από το ανθρώπινο δυναμικό που καλείται να τις υλοποιήσει.

Γενικότερα οι μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα μπορούν να θεωρούνται επιτυχημένες όταν υπάρχει σαφής στρατηγική εφαρμογής τους, συναίνεση και εμπλοκή των ενδιαφερομένων, κατανόηση από όλους τους εμπλεκόμενους για το πόσο αναγκαίες είναι, επαρκής ύπαρξη ανθρώπινων και οικονομικών πόρων ώστε να υλοποιηθούν καθώς και ύπαρξη προσώπων που θα απασχοληθούν ενεργά για την προώθηση της εκάστοτε μεταρρύθμισης. Αντίθετα η ύπαρξη και εφαρμογή παραδειγμάτων αντίστοιχων εφαρμοσμένων μεταρρυθμίσεων στο εξωτερικό δεν συμβάλει από μόνη της σε μεγάλο βαθμό στην επιτυχή εφαρμογή τους.

Κατά την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα υπάρχουν παράγοντες που δυσχεραίνουν σε αρκετά μεγάλο βαθμό ή και ακυρώνουν την εφαρμογή της. Η ύπαρξη κομματικών κεκτημένων, ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων, η ύπαρξη αδράνειας, στασιμότητας και αναποφασιστικότητας, η πολυνομία, το κόστος της γραφειοκρατίας, η έλλειψη δομών και υποδομών, η ύπαρξη ανειδίκευτου ανθρώπινου δυναμικού, η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων και η κακή σχεδίαση και υλοποίηση της μεταρρύθμισης είναι κάποιοι από αυτούς.

Με βάση τα ανωτέρω τα άτομα που έλαβαν μέρος στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, έκριναν ότι η κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια, είναι λίγο καλή έως μέτρια. Ειδικότερα η ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών χαρακτηρίζεται μέτρια, με αποτέλεσμα να θεωρούν ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια δεν μπορούν να ανταγωνιστούν σε μεγάλο βαθμό τα ευρωπαϊκά.

Επιπρόσθετα η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί πως οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης είναι λίγο πετυχημένες και όχι καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες.

Κατά την άποψή τους οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα πρέπει να αφορούν πλέον τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια και τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας. Και τα δύο αποτελούν πολύ σημαντικά θέματα που απασχολούν την κοινωνία. Προς αυτή την

κατεύθυνση οι μεταρρυθμίσεις που έχουν ήδη υλοποιηθεί όπως η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως καθώς και η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων, συνέβαλαν καθοριστικά στην αναβάθμιση του ελληνικού Πανεπιστημίου.

Όσον αφορά στην ψήφιση του νομοσχεδίου για την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων προκύπτει πως η ελληνική κοινωνία δεν είναι σχεδόν καθόλου έτοιμη να τα αποδεχτεί και δεν είναι καλά πληροφορημένη. Επιπλέον κατά την άποψη των ερωτηθέντων ούτε η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας είναι καλά προετοιμασμένη να υλοποιήσει μια τέτοιου είδους μεταρρύθμιση. Τέλος, προκύπτει πως η ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων δε θεωρείται αναγκαία και επιπρόσθετα θα επηρεάσει και αρνητικά τη λειτουργία των δημοσίων Πανεπιστημίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΧΟΛΙΑ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ενότητα 6.1 Σχόλια-Συμπεράσματα

Ο θεσμός της εκπαίδευσης αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο απασχολεί τόσο την κοινωνία όσο και όλα τα κόμματα που έχουν αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας έως σήμερα. Από την ίδρυση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους έως σήμερα έχουν σημειωθεί πολλές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της παιδείας και ειδικότερα στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Σκοπός των μεταρρυθμίσεων αυτών ήταν πάντοτε, κατά τα λεγόμενα των κυβερνήσεων, ο εκσυγχρονισμός της εκπαίδευσης, η ανάπτυξη και η ευημερία του κοινωνικού συνόλου και η ικανοποίηση των αναγκών και των απαιτήσεων των παγκόσμιων κοινωνικοπολιτιστικών μετασχηματισμών και προκλήσεων που πραγματοποιούνται συνεχώς.

Ορισμένες από αυτές, ο Ν. 1268/1982 για παράδειγμα, έφεραν στην ουσία την αλλαγή που απαιτούνταν στα Πανεπιστήμια, καθώς συντελέστηκε σε μεγάλο βαθμό η μετάβαση από ένα Πανεπιστήμιο, βαθιά αντιδημοκρατικό, που είχε ως βασικό χαρακτηριστικό τη συγκέντρωση της εξουσίας στην άρχουσα τάξη των Καθηγητών, σε ένα Πανεπιστήμιο πιο δημοκρατικό, που έχει ως βασικό του χαρακτηριστικό τη συμμετοχή όλων των φορέων της Πανεπιστημιακής κοινότητας στη διαμόρφωση του περιεχομένου της διδασκαλίας και της έρευνας αλλά και στη σύνθεση συλλογικών οργάνων που έχουν ως στόχο τη λήψη αποφάσεων.

Επιπρόσθετα ο Νόμος-Πλαίσιο (Ν. 4009/2011) κατάφερε, παρά την προβληματική εφαρμογή του να εκσυγχρονίσει το ελληνικό Πανεπιστήμιο και να το οδηγήσει σε τροχιά ανάπτυξης, προσαρμόζοντας την επιστήμη, τη διδασκαλία και την έρευνα στις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες και δυνατότητες της ελληνικής κοινωνίας.

Βέβαια υπήρξαν και άλλοι νόμοι (Ν. 2083/1992 και Ν. 3549/2007), οι οποίοι συνέβαλαν στον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης και στη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου που περιλαμβάνει νέους κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας των Α.Ε.Ι. με βάση τα διεθνή πρότυπα της ακαδημαϊκής λειτουργίας.

Παρόλα αυτά οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν έως τώρα με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης δεν ανταποκρίθηκαν με επιτυχία στις απαιτήσεις των καιρών. Αυτό οφείλεται κυρίως στην επιρροή που έχουν ασκήσει τα πολιτικά συμφέροντα και οι κομματικοί παράγοντες, με άλλα λόγια οι ισχυρές κοινωνικές ομάδες, θέτοντας σε

δεύτερη μοίρα τις ανάγκες που υπάρχουν και που ανακύπτουν διαρκώς σε μία εξελισσόμενη κοινωνία, η οποία εντάσσεται σε ένα διεθνές περιβάλλον.

Επιπρόσθετα, πολλές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις αποτέλεσαν «προτάσεις» που επιβλήθηκαν από το ευρωπαϊκό περιβάλλον, έχοντας ως κύριο στόχο την μείωση των δαπανών και όχι την πραγματική αναβάθμιση της Ανώτατης Εκπαίδευσης και συνεπώς την ανάπτυξη της οικονομίας και την ευημερία της κοινωνίας της χώρας.

Επιπλέον, οι εισηγητές των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων είχαν αρκεστεί σε αλλαγές που απλώς κάλυπταν, κατά την κρίση τους, τα κακώς κείμενα και δεν εστίαζαν σε αλλαγές που βασίζονται σε ενδελεχή έρευνα και κατανόηση των νέων εξελίξεων και των δυνατοτήτων της εκπαίδευσης, προκειμένου να διαμορφωθεί μία καλύτερη κοινωνία.

Εξάλλου οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που δεν παράγουν γνώση από τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων που έχουν ήδη υλοποιηθεί, που δεν αναδιαρθρώνουν ξεπερασμένες αντιλήψεις και δεν βασίζονται σε μία βάση έρευνας των δεδομένων που προκύπτουν από την εκπαίδευση και την κοινωνία, δε θα μπορέσουν ποτέ να δημιουργήσουν μία εκπαίδευση η οποία θα συμβάλει πρωτίστως στην ανάπτυξη του ατόμου και κυρίως στην πρόοδο της χώρας και την ευημερία της κοινωνίας, μέσω της αξιοποίησης των εθνικών οικονομιών, της ανάπτυξης του χώρου των επιχειρήσεων, των επιστημών και των τεχνών και της επίτευξης της κοινωνικής δικαιοσύνης και συνοχής.

Εν κατακλείδι, οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης πρέπει να διαμορφώνονται, να εφαρμόζονται και να υλοποιούνται με γνώμονα την ανάπτυξη ενός Πανεπιστημίου και όχι τον έλεγχό του, δίνοντάς του τη δυνατότητα να ανταγωνιστεί τα διεθνή Πανεπιστήμια με στόχο στην πρόοδο του ατόμου και της κοινωνίας γενικότερα. Μέχρι στιγμής όμως ο εκδημοκρατισμός του Πανεπιστημίου δεν έχει καταφέρει να σημειώσει ριζικές αλλαγές στην Ανώτατη Εκπαίδευση, οι οποίες να εστιάζουν στο κοινωνικό όφελος. Αυτό που έχει κατορθώσει σίγουρα είναι να υπάρχει υψηλό ποσοστό πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και παράλληλα να παρατηρείται χαμηλό επίπεδο μορφωτικής ανάπτυξης, με το ανάλογο κόστος στην κοινωνία. Το ερώτημα είναι λοιπόν: Θα μπορούσε όλο αυτό το κλίμα να αντιστραφεί;

Ενότητα 6.2 Προτάσεις

Με βάση τα ανωτέρω προκύπτει πως οι μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση δεν έχουν καταφέρει να ικανοποιήσουν τις σύγχρονες ανάγκες και έχουν αρκестεί σε μία κάλυψη των τρεχουσών αναγκών, η οποία αρκετές φορές είναι ανεπαρκής. Επομένως τί θα μπορούσε να γίνει για να δοθεί η δυνατότητα στα ελληνικά Πανεπιστήμια, όχι μόνο να ανταγωνιστούν επάξια τα διεθνή αλλά και να μπορέσουν να εξελιχθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποτελούν τη βάση για μία καλύτερα οργανωμένη και σύγχρονη κοινωνία;

Καταρχάς θα πρέπει η θέσπιση των μεταρρυθμίσεων να έχει ως βάση ερευνητικά δεδομένα τα οποία να προκύπτουν από:

- α) Μελέτες οι οποίες να αναλύουν τη σημερινή κοινωνική πραγματικότητα
- β) Έρευνες στον χώρο της παιδείας και της διδασκαλίας γενικότερα
- γ) Μελέτες του τρόπου με τον οποίο άλλες χώρες έχουν αντιμετωπίσει επιτυχώς μέσω της Ανώτατης Εκπαίδευσης τις διεθνείς προκλήσεις

Στη συνέχεια κατά την εφαρμογή/υλοποίηση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης θα πρέπει:

α) Να παρακολουθούνται διαρκώς. Με τη συστηματική παρακολούθησή τους θα παραχθεί η γνώση και τα δεδομένα που απαιτούνται για να αποκατασταθούν ή να διορθωθούν τα κακώς κείμενα. Πρέπει να επισημανθεί ωστόσο ότι συνήθως οι πολιτικοί δεν ακολουθούν αυτή τη διαδικασία, δεδομένου ότι είναι χρονοβόρα και δεν επιφέρει άμεσα αποτελέσματα, τα οποία είναι και το ζητούμενο μιας μεταρρύθμισης.

β) Να ενισχυθεί το σύστημα το οποίο λαμβάνει τις αποφάσεις ως προς την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων.

γ) Να υπάρχει καλύτερος συντονισμός και συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων στις διαδικασίες εφαρμογής τους.

δ) Να ενημερώνονται όλοι οι εμπλεκόμενοι για τις διαδικασίες επαρκώς, με στόχο την αποτελεσματικότερη εφαρμογή τους και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης στη διοίκηση του οργανισμού αλλά και στο κράτος.

ε) Να ενισχυθεί το πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων και να δημιουργηθούν κατάλληλες διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων που ενδέχεται να προκύψουν.

Τέλος, επισημαίνεται ότι οι μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση και γενικότερα στον δημόσιο τομέα δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως αναγκαίες από τον εκάστοτε Υπουργό Παιδείας. Δυστυχώς κάθε Υπουργός που αναλαμβάνει τον τομέα της Παιδείας

νοιώθει την ανάγκη να επιβάλει τις δικές του αλλαγές, αδιαφορώντας αν αυτές θα συμβάλουν ουσιαστικά στη βελτίωση της Ανώτατης Εκπαίδευσης και αν θα επιδράσουν θετικά στην κοινωνία μακροπρόθεσμα. Οι πετυχημένες μεταρρυθμίσεις, θα πρέπει να ελέγχονται σε τακτά χρονικά διαστήματα και να τροποποιούνται με γνώμονα μόνο τη βελτίωση του παραγόμενου έργου τους και τον εκσυγχρονισμό τους, ακολουθώντας τις διεθνείς εξελίξεις.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Κατά την άποψή σας σε ποιον βαθμό οι ακόλουθοι στόχοι αποτελούν στόχους μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης

		Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
1.1.	Βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης	1	2	3	4	5
1.2	Βελτίωση της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης	1	2	3	4	5
1.3	Στην ενθάρρυνση της καινοτομίας στη διδασκαλία	1	2	3	4	5
1.4	Στην εισαγωγή μεθόδων ψηφιακής εκπαίδευσης	1	2	3	4	5
1.5	Στη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας	1	2	3	4	5

2. Κατά την άποψή σας σε ποιον βαθμό οι βασικές αξίες των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων είναι :

		Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
2.1.	Αξιοκρατία	1	2	3	4	5
2.2	Διαφάνεια	1	2	3	4	5
2.3	Αποτελεσματικότητα	1	2	3	4	5
2.4	Λογοδοσία	1	2	3	4	5
2.5	Σύνδεση αμοιβών με το παραγόμενο έργο	1	2	3	4	5

3. Κατά την άποψή σας ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στην επιτυχή εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία)

		Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
3.1.	Η στρατηγική εφαρμογής της μεταρρύθμισης	1	2	3	4	5
3.2	Συναίνεση και εμπλοκή όσων εμπλέκονται στη διαδικασία	1	2	3	4	5
3.3	Κατανόηση απ' όλους της ανάγκης για μεταρρύθμιση	1	2	3	4	5
3.4	Η επαρκής ύπαρξη ανθρώπινων και οικονομικών πόρων	1	2	3	4	5
3.5	Αντίστοιχα παραδείγματα εφαρμοσμένων μεταρρυθμίσεων στο εξωτερικό	1	2	3	4	5
3.6.	Η ύπαρξη προσώπων που θα απασχοληθούν ενεργά για την προώθηση της μεταρρύθμισης	1	2	3	4	5

4. Κατά την άποψή σας ποιοι παράγοντες δυσχεραίνουν ή και ακυρώνουν την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία)

		Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
4.1	Η ύπαρξη κομματικών κεκτημένων	1	2	3	4	5
4.2	Ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων	1	2	3	4	5
4.3	Η ύπαρξη αδράνειας, στασιμότητας και αναποφασιστικότητας	1	2	3	4	5
4.4	Η πολυνομία	1	2	3	4	5
4.5	Το κόστος γραφειοκρατίας	1	2	3	4	5

4.6.	Η έλλειψη δομών και υποδομών	1	2	3	4	5
4.7	Η ύπαρξη ανειδίκευτου ανθρώπινου δυναμικού	1	2	3	4	5
4.8	Η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων	1	2	3	4	5
4.9	Κακή σχεδίαση και υλοποίηση της μεταρρύθμισης	1	2	3	4	5

5. Κατά την άποψή σας σε γενικές γραμμές πως θα χαρακτηρίζατε την κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια

Καθόλου καλή	Λίγο καλή	Μέτρια	Αρκετά καλή	Πολύ καλή
1	2	3	4	5

6. Κατά την άποψή σας σε γενικές γραμμές πως θα χαρακτηρίζατε την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα Πανεπιστήμια

Καθόλου καλή	Λίγο καλή	Μέτρια	Αρκετά καλή	Πολύ καλή
1	2	3	4	5

7. Κατά την άποψή σας πιστεύετε ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι ανταγωνιστικά των ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
1	2	3	4	5

8. Σε γενικές γραμμές πως θα χαρακτηρίζατε τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης

Καθόλου πετυχημένες	Λίγο πετυχημένες	Μέτρια πετυχημένες	Αρκετά πετυχημένες	Πολύ πετυχημένες
1	2	3	4	5

9. Σε γενικές γραμμές πόσο καλά σχεδιασμένες και οργανωμένες ήταν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
1	2	3	4	5

10. Κατά την άποψή σας ποιος ήταν ο ρόλος των ακόλουθων παραγόντων στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης

		Πολύ αρνητικός	Λίγο αρνητικός	Ούτε αρνητικός / ούτε θετικός	Λίγο Θετικός	Πολύ Θετικός
10.1	Η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου	1	2	3	4	5
10.2	Τα κόμματα της Αντιπολίτευσης	1	2	3	4	5
10.3	Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις	1	2	3	4	5
10.4	Το ακαδημαϊκό προσωπικό	1	2	3	4	5
10.5	Η ελληνική κοινωνία	1	2	3	4	5

11. Κατά την άποψή σας ποιο ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο / πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στο χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης

Η ύπαρξη κομματικών κεκτημένων	1
Ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων	2
Η ύπαρξη αδράνειας, στασιμότητας και αναποφασιστικότητας	3
Η πολυνομία	4
Το κόστος γραφειοκρατίας	5
Η έλλειψη δομών και υποδομών	6
Η ύπαρξη ανειδίκευτου ανθρώπινου δυναμικού	7
Η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων	8
Κακή σχεδίαση και υλοποίηση της μεταρρύθμισης	9
Δεν υπήρχε κανένα εμπόδιο / πρόβλημα στην υλοποίηση της	10

εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης	
-----------------------------	--

12. Κατά την άποψή σας μία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά (μία μόνο απάντηση) :

Τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών στα Πανεπιστήμια	1
Τον τρόπο διοίκησης των Πανεπιστημίων	2
Τη σχέση του Πανεπιστημίου με το κράτος (πλήρη διοικητική αυτοδυναμία)	3
Τη διαδικασία εξελίξεων των διδασκόντων στα Πανεπιστήμια	4
Τον τρόπο χρηματοδότησής τους	5
Τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας	6

13. Ποια από τις ακόλουθες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις θεωρείτε ότι ήταν η πιο σημαντική / καθοριστική για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων

Κατάργηση του μονοπωλίου της «έδρας» και ενίσχυση της ισοτιμίας των διδασκόντων ανεξαρτήτου βαθμίδας στον τρόπο διοίκησης των πανεπιστημίων	1
Η θεσμοθέτηση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ)	2
Η καθιέρωση της δυνατότητας επιβολής διδάκτρων στα μεταπτυχιακά προγράμματα	3
Ο περιορισμός της συμμετοχής των φοιτητών στα όργανα διοίκησης του Πανεπιστημίου	4
Ο περιορισμός της έννοιας του Πανεπιστημιακού ασύλου	5
Η θεσμοθέτηση του Συμβουλίου Διοίκησης και η επιλογή πρυτανικών αρχών από το Συμβούλιο Διοίκησης και όχι από το σύνολο των διδασκόντων	6
Η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως	7
Η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών τμημάτων και των Πανεπιστημίων	8

Η κυβέρνηση προτίθεται να φέρει σε ψήφιση νομοσχέδιο για την ίδρυση ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων.

14. Κατά την άποψή σας πόσο έτοιμη είναι η ελληνική κοινωνία να αποδεχτεί τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
1	2	3	4	5

15. Κατά την άποψή σας πόσο καλά πληροφορημένη είναι η ελληνική κοινωνία για την ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
1	2	3	4	5

16. Κατά την άποψή σας πόσο προετοιμασμένη είναι η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας να υλοποιήσει την ίδρυση ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
1	2	3	4	5

17. Κατά την άποψή σας πόσο αναγκαία θεωρείτε την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ
1	2	3	4	5

18. Κατά την άποψή σας πως η ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων θα επηρεάσει τη λειτουργία των δημοσίων Πανεπιστημίων

Πολύ αρνητικά	Λίγο αρνητικά	Ούτε αρνητικά / ούτε θετικά	Λίγο Θετικά	Πολύ Θετικά
1	2	3	4	5

Γενικές ερωτήσεις

19. Φύλο

Άντρας	Γυναίκα
1	2

20. Ηλικία

21. Οικογενειακή Κατάσταση

Παντρεμένος/Σε σχέση	Ανύπαντρος	Χήρος/Διαζευγμένος
1	2	3

22. Μορφωτικό επίπεδο

Μέχρι και απολυτήριο Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Μεταλυκειακή εκπαίδευση (ΙΕΚ, ΚΕΚ, κ.τ.λ.)	Πτυχιούχος Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.	Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών	Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος ειδίκευσης
1	2	3	4	5

23. Επαγγελματική Κατάσταση

Φοιτητής	Απασχολούμενος	Άνεργος	Οικιακά-Οικονομικά μη ενεργός
1	2	3	4

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,910	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Q1_1	16,94	12,289	,825	,878
Q1_2	16,97	12,138	,849	,873
Q1_3	17,10	12,721	,771	,890
Q1_4	17,03	14,245	,638	,916
Q1_5	17,03	12,076	,784	,888

Ελέγξαμε την εσωτερική συνοχή των ερωτήσεων και βρήκαμε τα ακόλουθα:

Για την ομάδα ερωτήσεων Q1_1- Q1_5 ο δείκτης Cronbach's Alpha είναι 0,910 (Άριστη αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,938	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Q2_1	13,50	20,375	,861	,919

Q2_2	13,40	20,058	,886	,914
Q2_3	13,29	20,438	,829	,924
Q2_4	13,70	19,718	,869	,917
Q2_5	13,64	20,586	,731	,943

Ελέγξαμε την εσωτερική συνοχή των ερωτήσεων και βρήκαμε τα ακόλουθα:

Για την ομάδα ερωτήσεων Q2_1- Q2_5 ο δείκτης Cronbach's Alpha είναι 0,938 (Άριστη αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,790	6

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Q3_1	21,15	9,633	,433	,782
Q3_2	21,10	8,505	,665	,729
Q3_3	20,98	8,615	,554	,755
Q3_4	20,85	8,684	,647	,734
Q3_5	21,64	9,632	,331	,812
Q3_6	20,96	8,606	,667	,729

Ελέγξαμε την εσωτερική συνοχή των ερωτήσεων και βρήκαμε τα ακόλουθα:

Για την ομάδα ερωτήσεων Q3_1- Q3_6 ο δείκτης Cronbach's Alpha είναι 0,790 (Αποδεκτή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,804	9

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Q4_1	34,02	18,838	,580	,774
Q4_2	34,45	19,496	,371	,808
Q4_3	33,98	20,892	,470	,789
Q4_4	34,25	19,713	,529	,781
Q4_5	34,32	18,758	,609	,770
Q4_6	33,95	19,752	,533	,781
Q4_7	34,31	20,432	,362	,803
Q4_8	34,08	19,579	,565	,777
Q4_9	33,86	20,273	,540	,781

Ελέγξαμε την εσωτερική συνοχή των ερωτήσεων και βρήκαμε τα ακόλουθα:

Για την ομάδα ερωτήσεων Q4_1- Q4_9 ο δείκτης Cronbach's Alpha είναι 0,804 (Καλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,833	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
--	-------------------------------	-----------------------------------	---	--

Q5	11,57	9,431	,617	,804
Q6	10,89	9,856	,629	,802
Q7	10,93	9,464	,569	,819
Q8	11,94	9,089	,694	,782
Q9	11,86	9,427	,665	,791

Ελέγξαμε την εσωτερική συνοχή των ερωτήσεων και βρήκαμε τα ακόλουθα:

Για την ομάδα ερωτήσεων Q5- Q9 ο δείκτης Cronbach's Alpha είναι 0,833 (Καλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,733	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Q10_1	11,56	9,448	,467	,703
Q10_2	11,83	9,695	,571	,657
Q10_3	11,92	9,539	,559	,661
Q10_4	10,92	10,508	,495	,688
Q10_5	11,21	11,334	,396	,721

Ελέγξαμε την εσωτερική συνοχή των ερωτήσεων και βρήκαμε τα ακόλουθα:

Για την ομάδα ερωτήσεων Q10_1- Q10_5 ο δείκτης Cronbach's Alpha είναι 0,733 (Αποδεκτή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής)

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,800	5

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Q14	9,62	11,927	,689	,726
Q15	10,24	15,222	,401	,810
Q16	9,58	13,035	,499	,790
Q17	9,58	10,944	,710	,717
Q18	9,99	13,015	,634	,748

Ελέγξαμε την εσωτερική συνοχή των ερωτήσεων και βρήκαμε τα ακόλουθα:

Για την ομάδα ερωτήσεων Q14- Q18 ο δείκτης Cronbach's Alpha είναι 0,800 (Καλή αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΕΡΩΤΗΣΗ

Frequency Table

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Q19

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	31	23,7	23,7	23,7
	2	100	76,3	76,3	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (N=131 ερωτηθέντες) αποτελείται από γυναίκες (ποσοστό 76,30%).

AGE

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	28	21,4	21,4	21,4
	2	57	43,5	43,5	64,9
	3	46	35,1	35,1	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (N=131) είναι ηλικίας από 35-49 ετών (ποσοστό 43,5%). Οι ερωτηθέντες με ηλικία 50 ετών και άνω, αποτελούν το αμέσως επόμενο ποσοστό (35,1%).

Q21

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	95	72,5	72,5	72,5
	2	29	22,1	22,1	94,7
	3	7	5,3	5,3	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το προφίλ του μεγαλύτερου ποσοστού των ερωτηθέντων, όσον αφορά την οικογενειακή τους κατάσταση, είναι παντρεμένοι/σε σχέση (ποσοστό 72,5%).

Q22

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	16	12,2	12,2	12,2
	2	10	7,6	7,6	19,8
	3	35	26,7	26,7	46,6
	4	65	49,6	49,6	96,2
	5	5	3,8	3,8	100,0

Total	131	100,0	100,0	
-------	-----	-------	-------	--

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το προφίλ των ερωτηθέντων, όσον αφορά στο μορφωτικό τους επίπεδο, αναλύεται ως εξής: Οι κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό (49,6%). Ακολουθούν οι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι. με ποσοστό 26,7%.

Q23

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	12	9,2	9,2	9,2
	2	115	87,8	87,8	96,9
	3	3	2,3	2,3	99,2
	4	1	,8	,8	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως οι ερωτηθέντες στη συντριπτική τους πλειοψηφία είναι απασχολούμενοι (ποσοστό 87,8%).

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Q1_1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	4	3,1	3,1	3,1
	2	7	5,3	5,3	8,4
	3	11	8,4	8,4	16,8
	4	29	22,1	22,1	38,9
	5	80	61,1	61,1	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό στόχο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, με ποσοστό 61,1%.

Από την άλλη το 22,1% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης αποτελεί σε αρκετά μεγάλο βαθμό, στόχο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q1_2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	6	4,6	4,6	4,6
	2	4	3,1	3,1	7,6
	3	9	6,9	6,9	14,5
	4	38	29,0	29,0	43,5
	5	74	56,5	56,5	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει ότι η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης αποτελεί επίσης στόχο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, σε πολύ μεγάλο βαθμό, σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων (ποσοστό 56,5%). Από την άλλη η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης αποτελεί σε αρκετά μεγάλο βαθμό στόχο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης με ποσοστό 29%.

Q1_3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	4	3,1	3,1	3,1
	2	7	5,3	5,3	8,4
	3	14	10,7	10,7	19,1
	4	44	33,6	33,6	52,7
	5	62	47,3	47,3	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η ενθάρρυνση της καινοτομίας στη διδασκαλία αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό στόχο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων (ποσοστό 43,7%). Επίσης

όμως και ένα ποσοστό 33,6% που θεωρεί ότι η ενθάρρυνση της καινοτομίας στη διδασκαλία αποτελεί σε αρκετά μεγάλο βαθμό στόχο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q1_4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	,8	,8	,8
	2	6	4,6	4,6	5,3
	3	17	13,0	13,0	18,3
	4	44	33,6	33,6	51,9
	5	63	48,1	48,1	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η εισαγωγή μεθόδων ψηφιακής εκπαίδευσης αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό (ποσοστό 48,1%) και σε αρκετά μεγάλο βαθμό (ποσοστό 33,6%) στόχο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, σύμφωνα με την άποψη του δείγματος.

Q1_5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	5	3,8	3,8	3,8
	2	8	6,1	6,1	9,9
	3	15	11,5	11,5	21,4
	4	26	19,8	19,8	41,2
	5	77	58,8	58,8	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, στόχο μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, με ποσοστό 58,8%, σύμφωνα με την άποψη του δείγματος.

Q2_1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	8	6,1	6,1	6,1
	2	22	16,8	16,8	22,9
	3	45	34,4	34,4	57,3
	4	24	18,3	18,3	75,6
	5	32	24,4	24,4	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η αξιοκρατία αποτελεί σε μέτριο βαθμό τη βασική αξία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων, σύμφωνα με την άποψη του δείγματος (ποσοστό 34,4%). Μόνο ένα ποσοστό 24,4% θεωρεί ότι η αξιοκρατία αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό τη βασική αξία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

Q2_2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	9	6,9	6,9	6,9
	2	16	12,2	12,2	19,1
	3	45	34,4	34,4	53,4
	4	25	19,1	19,1	72,5
	5	36	27,5	27,5	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η διαφάνεια αποτελεί σε μέτριο βαθμό τη βασική αξία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων (ποσοστό 34,4%). Μόνο ένα ποσοστό 27,5% θεωρεί ότι η διαφάνεια αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό τη βασική αξία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

Q2_3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	7	5,3	5,3	5,3

2	19	14,5	14,5	19,8
3	36	27,5	27,5	47,3
4	27	20,6	20,6	67,9
5	42	32,1	32,1	100,0
Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η αποτελεσματικότητα αποτελεί σε πολύ μεγάλο βαθμό τη βασική αξία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων κατά ποσοστό 32,1% των ερωτηθέντων. Ένα ποσοστό 27,5% θεωρεί ότι η αποτελεσματικότητα αποτελεί σε μέτριο βαθμό τη βασική αξία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

Q2_4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	15	11,5	11,5	11,5
	2	27	20,6	20,6	32,1
	3	31	23,7	23,7	55,7
	4	35	26,7	26,7	82,4
	5	23	17,6	17,6	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η λογοδοσία αποτελεί σε αρκετά μεγάλο βαθμό (ποσοστό 26,7% των ερωτηθέντων), σε μέτριο βαθμό (ποσοστό 23,7% των ερωτηθέντων) και σε ελάχιστο βαθμό (ποσοστό 20,6% των ερωτηθέντων) τη βασική αξία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

Q2_5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	14	10,7	10,7	10,7
	2	28	21,4	21,4	32,1
	3	33	25,2	25,2	57,3
	4	24	18,3	18,3	75,6

5	32	24,4	24,4	100,0
Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η σύνδεση των αμοιβών με το παραγόμενο έργο αποτελεί σε μέτριο βαθμό (ποσοστό 25,2% των ερωτηθέντων), σε πολύ μεγάλο βαθμό (ποσοστό 24,4%) και σε ελάχιστο βαθμό (ποσοστό 21,4%) τη βασική αξία των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

Q3_1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	3	2,3	2,3	2,3
	3	21	16,0	16,0	18,3
	4	55	42,0	42,0	60,3
	5	52	39,7	39,7	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η στρατηγική εφαρμογής της μεταρρύθμισης συμβάλλει αρκετά (ποσοστό 42% των ερωτηθέντων) στην επιτυχή εφαρμογή μίας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία). Επιπρόσθετα ένα ποσοστό 39,7% θεωρεί πως η στρατηγική εφαρμογής της μεταρρύθμισης συμβάλλει πολύ στην επιτυχή εφαρμογή μίας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q3_2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	7	5,3	5,3	5,3
	3	11	8,4	8,4	13,7
	4	57	43,5	43,5	57,3
	5	56	42,7	42,7	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η συναίνεση και εμπλοκή όσων εμπλέκονται στη διαδικασία εφαρμογής μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία)

συμβάλλει αρκετά (ποσοστό 43,5% των ερωτηθέντων) αλλά και πολύ (ποσοστό 42,7% των ερωτηθέντων) στην επιτυχή της εφαρμογή.

Q3_3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	2	1,5	1,5	1,5
	2	5	3,8	3,8	5,3
	3	11	8,4	8,4	13,7
	4	40	30,5	30,5	44,3
	5	73	55,7	55,7	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η κατανόηση από όλους της ανάγκης για μεταρρύθμιση, συμβάλλει κατά πολύ (ποσοστό 55,7% των ερωτηθέντων) αλλά και αρκετά (ποσοστό 30,5% των ερωτηθέντων) στην επιτυχή εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q3_4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	,8	,8	,8
	2	2	1,5	1,5	2,3
	3	13	9,9	9,9	12,2
	4	31	23,7	23,7	35,9
	5	84	64,1	64,1	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως στο ερώτημα κατά πόσο συμβάλλει η επαρκής ύπαρξη ανθρώπινων και οικονομικών πόρων στην επιτυχή εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία), η συντριπτική πλειοψηφία (ποσοστό 64,1%) δήλωσε ότι συμβάλλει πολύ.

Q3_5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	,8	,8	,8
	2	11	8,4	8,4	9,2
	3	42	32,1	32,1	41,2
	4	50	38,2	38,2	79,4
	5	27	20,6	20,6	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως κατά την άποψη των ερωτηθέντων, αντίστοιχα παραδείγματα εφαρμοσμένων μεταρρυθμίσεων στο εξωτερικό συμβάλλουν αρκετά (ποσοστό 38,2%) στην επιτυχή εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στη παιδεία). Επιπλέον ένα ποσοστό 32,1% δήλωσε ότι συμβάλλει σε μέτριο βαθμό.

Q3_6

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	,8	,8	,8
	2	3	2,3	2,3	3,1
	3	11	8,4	8,4	11,5
	4	47	35,9	35,9	47,3
	5	69	52,7	52,7	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η ύπαρξη προσώπων που θα απασχοληθούν ενεργά για την προώθηση της μεταρρύθμισης συμβάλλει κατά πολύ (ποσοστό 52,7%, δηλαδή παραπάνω από τους μισούς ερωτηθέντες) στην επιτυχή εφαρμογή μίας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία). Επιπρόσθετα ένα ποσοστό 35,9% θεωρεί ότι η ύπαρξη προσώπων που θα απασχοληθούν ενεργά για την προώθηση της μεταρρύθμισης συμβάλλει σε μέτριο βαθμό στην επιτυχή εφαρμογή μίας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	2	1,5	1,5	1,5
	2	5	3,8	3,8	5,3
	3	14	10,7	10,7	16,0
	4	30	22,9	22,9	38,9
	5	80	61,1	61,1	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 61,1% των ερωτηθέντων θεωρεί πως η ύπαρξη κομματικών κεκτημένων δυσχεραίνει ή και ακυρώνει κατά πολύ την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	5	3,8	3,8	3,8
	2	10	7,6	7,6	11,5
	3	24	18,3	18,3	29,8
	4	39	29,8	29,8	59,5
	5	53	40,5	40,5	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 40,5% και το 29,8% των ερωτηθέντων, θεωρεί ότι ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων δυσχεραίνουν ή και ακυρώνουν κατά πολύ ή και αρκετά, αντίστοιχα την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2	1,5	1,5	1,5
	3	10	7,6	7,6	9,2

	4	50	38,2	38,2	47,3
	5	69	52,7	52,7	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η ύπαρξη αδράνειας, στασιμότητας και αποφασιστικότητας δυσχεραίνει ή και ακυρώνει κατά πολύ την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία), σύμφωνα με ποσοστό 52,7% των ερωτηθέντων. Ακολουθεί ποσοστό 38,2% των ερωτηθέντων που θεωρεί πως η ύπαρξη αδράνειας, στασιμότητας και αποφασιστικότητας δυσχεραίνει ή και ακυρώνει αρκετά την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	6	4,6	4,6	4,6
	3	20	15,3	15,3	19,8
	4	53	40,5	40,5	60,3
	5	52	39,7	39,7	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η πολυνομία δυσχεραίνει ή και ακυρώνει αρκετά την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία), σύμφωνα με το 40,5% των ερωτηθέντων. Επιπρόσθετα το 39,7% του δείγματος θεωρεί ότι η πολυνομία δυσχεραίνει ή και ακυρώνει κατά πολύ την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	2	1,5	1,5	1,5
	2	3	2,3	2,3	3,8
	3	28	21,4	21,4	25,2
	4	47	35,9	35,9	61,1

5	51	38,9	38,9	100,0
Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 38,9% των ερωτηθέντων, θεωρεί ότι το κόστος της γραφειοκρατίας δυσχεραίνει ή και ακυρώνει κατά πολύ την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία), σε αντιστοιχία με το 35,9% που θεωρεί ότι το κόστος της γραφειοκρατίας δυσχεραίνει ή και ακυρώνει αρκετά την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_6

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	,8	,8	,8
	2	4	3,1	3,1	3,8
	3	11	8,4	8,4	12,2
	4	34	26,0	26,0	38,2
	5	81	61,8	61,8	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (το 61,8%) των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η έλλειψη δομών και υποδομών δυσχεραίνει ή και ακυρώνει κατά πολύ εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_7

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	,8	,8	,8
	2	7	5,3	5,3	6,1
	3	25	19,1	19,1	25,2
	4	44	33,6	33,6	58,8
	5	54	41,2	41,2	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η ύπαρξη ανειδίκευτου ανθρώπινου δυναμικού θεωρείται από ένα ποσοστό 41,2% των ερωτηθέντων ότι δυσχεραίνει ή και ακυρώνει κατά πολύ την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία). Επίσης το 33,6% θεωρεί ότι η ύπαρξη ανειδίκευτου ανθρώπινου δυναμικού δυσχεραίνει ή και ακυρώνει αρκετά την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_8

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	5	3,8	3,8	3,8
	3	15	11,5	11,5	15,3
	4	43	32,8	32,8	48,1
	5	68	51,9	51,9	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 51,9% των ερωτηθέντων θεωρεί πως η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων δυσχεραίνει ή και ακυρώνει κατά πολύ την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία), σε αντίθεση με το 32,8% που θεωρεί πως η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων δυσχεραίνει ή και ακυρώνει αρκετά την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q4_9

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	3	2,3	2,3	2,3
	3	10	7,6	7,6	9,9
	4	31	23,7	23,7	33,6
	5	87	66,4	66,4	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως η κακή σχεδίαση και υλοποίηση της μεταρρύθμισης θεωρείται από ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων (66,4%) ότι δυσχεραίνει ή και

ακυρώνει κατά πολύ την εφαρμογή μιας μεταρρύθμισης στον δημόσιο τομέα (όχι μόνο στην παιδεία).

Q5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	23	17,6	17,6	17,6
	2	16	12,2	12,2	29,8
	3	68	51,9	51,9	81,7
	4	22	16,8	16,8	98,5
	5	2	1,5	1,5	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 51,9% του δείγματος θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές η κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα Πανεπιστήμια είναι μέτρια.

Q6

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	5	3,8	3,8	3,8
	2	12	9,2	9,2	13,0
	3	47	35,9	35,9	48,9
	4	58	44,3	44,3	93,1
	5	9	6,9	6,9	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 44,3% των ερωτηθέντων χαρακτηρίζει την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα Πανεπιστήμια ως αρκετά καλή. Σε αντίθεση το 35,9% των ερωτηθέντων χαρακτηρίζει την ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στα Πανεπιστήμια ως μέτρια.

Q7

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	--	-----------	---------	---------------	--------------------

Valid	1	9	6,9	6,9	6,9
	2	14	10,7	10,7	17,6
	3	42	32,1	32,1	49,6
	4	52	39,7	39,7	89,3
	5	14	10,7	10,7	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 39,7% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι αρκετά ανταγωνιστικά σε σχέση με τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια. Ένα αντίστοιχο ποσοστό (32,1%) των ερωτηθέντων πιστεύει ότι τα ελληνικά Πανεπιστήμια είναι ανταγωνιστικά σε μέτριο βαθμό σε σχέση με τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια.

Q8

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	33	25,2	25,2	25,2
	2	32	24,4	24,4	49,6
	3	53	40,5	40,5	90,1
	4	12	9,2	9,2	99,2
	5	1	,8	,8	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 40,5% των ερωτηθέντων χαρακτηρίζει σε γενικές γραμμές τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης ως μέτρια πετυχημένες. Καθόλου πετυχημένες τις χαρακτηρίζει το 25,2% και λίγο πετυχημένες το 24,4%.

Q9

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	26	19,8	19,8	19,8
	2	36	27,5	27,5	47,3

	3	57	43,5	43,5	90,8
	4	10	7,6	7,6	98,5
	5	2	1,5	1,5	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 43,5% του δείγματος πιστεύει πως οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης ήταν μέτρια σχεδιασμένες και οργανωμένες. Από την άλλη το 27,5% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης ήταν λίγο σχεδιασμένες και οργανωμένες.

Q10_1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	27	20,6	20,6	20,6
	2	30	22,9	22,9	43,5
	3	30	22,9	22,9	66,4
	4	31	23,7	23,7	90,1
	5	13	9,9	9,9	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το σύνολο των ερωτηθέντων μοιράστηκε σχεδόν εξίσου. Ένας ποσοστό 23,7% θεωρεί πως η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου παίζει λίγο θετικό ρόλο στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Το 45,8% των ερωτηθέντων μοιρασμένο εξίσου (22,9% και 22,9%) πιστεύει πως η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου έχει ουδέτερο και λίγο αρνητικό ρόλο αντίστοιχα, στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Τέλος, το 20,6% πιστεύει ότι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου είναι πολύ αρνητικός στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q10_2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	29	22,1	22,1	22,1
	2	31	23,7	23,7	45,8
	3	50	38,2	38,2	84,0
	4	15	11,5	11,5	95,4
	5	6	4,6	4,6	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 38,2% των ερωτηθέντων απάντησε ότι τα κόμματα της αντιπολίτευσης έχουν ουδέτερο ρόλο στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Από την άλλη το 23,7% θεωρεί ότι τα κόμματα της αντιπολίτευσης έχουν λίγο αρνητικό ρόλο στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης και το 22,1% πως ο ρόλος τους είναι πολύ αρνητικός.

Q10_3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	32	24,4	24,4	24,4
	2	39	29,8	29,8	54,2
	3	37	28,2	28,2	82,4
	4	16	12,2	12,2	94,7
	5	7	5,3	5,3	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως κατά την άποψη των ερωτηθέντων οι συνδικαλιστικές οργανώσεις παίζουν από πολύ αρνητικό έως ουδέτερο ρόλο στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα το 29,8% θεωρεί ότι παίζει λίγο αρνητικό ρόλο, το 28,2% ότι έχει ουδέτερο ρόλο και το 24,4% ότι είχε πολύ αρνητικό ρόλο.

Q10_4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	6	4,6	4,6	4,6
	2	13	9,9	9,9	14,5
	3	49	37,4	37,4	51,9
	4	43	32,8	32,8	84,7
	5	20	15,3	15,3	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το ακαδημαϊκό προσωπικό έχει ουδέτερο ρόλο στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης (ποσοστό 37,4% των ερωτηθέντων). Ταυτόχρονα το 32,8% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι το ακαδημαϊκό προσωπικό έχει λίγο θετικό ρόλο στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Q10_5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	6	4,6	4,6	4,6
	2	22	16,8	16,8	21,4
	3	60	45,8	45,8	67,2
	4	32	24,4	24,4	91,6
	5	11	8,4	8,4	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 45,8% των ερωτηθέντων έχει την άποψη ότι η ελληνική κοινωνία έχει ουδέτερο ρόλο στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Από την άλλη το 24,4% των ερωτηθέντων θεωρεί πως η ελληνική κοινωνία έχει λίγο θετικό ρόλο.

Q11

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	17	13,0	13,0	13,0

2	9	6,9	6,9	19,8
3	22	16,8	16,8	36,6
4	5	3,8	3,8	40,5
5	1	,8	,8	41,2
6	9	6,9	6,9	48,1
7	2	1,5	1,5	49,6
8	30	22,9	22,9	72,5
9	36	27,5	27,5	100,0
Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως στην ερώτηση «Κατά την άποψή σας ποιο ήταν το σημαντικότερο εμπόδιο/πρόβλημα στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης» το 27,5% των ερωτηθέντων απάντησε ότι το σημαντικότερο πρόβλημα/εμπόδιο ήταν η κακή σχεδίαση και υλοποίηση της μεταρρύθμισης και το 22,9% ότι ήταν η ύπαρξη πολιτικού κόστους στη λήψη αποφάσεων.

Q12

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	36	27,5	27,5	27,5
	2	12	9,2	9,2	36,6
	3	11	8,4	8,4	45,0
	4	5	3,8	3,8	48,9
	5	10	7,6	7,6	56,5
	6	57	43,5	43,5	100,0
Total		131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 43,5% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα έπρεπε να αφορά τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας. Από την άλλη ένα ποσοστό 27,5% θεωρεί πως θα έπρεπε να αφορά στον τρόπο εισαγωγής μαθητών στα Πανεπιστήμια.

Q13

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	21	16,0	16,0	16,0
	2	12	9,2	9,2	25,2
	3	1	,8	,8	26,0
	4	5	3,8	3,8	29,8
	5	17	13,0	13,0	42,7
	6	2	1,5	1,5	44,3
	7	34	26,0	26,0	70,2
	8	39	29,8	29,8	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 29,8% του δείγματος θεωρεί ότι η πιστοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, των πανεπιστημιακών Τμημάτων και των Πανεπιστημίων ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων. Αντίστοιχα ένα ποσοστό 26% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι η θεσμοθέτηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και η δυνατότητα υλοποίησης μεταπτυχιακών προγραμμάτων εξ αποστάσεως ήταν η πιο σημαντική/καθοριστική μεταρρύθμιση για την αναβάθμιση των Πανεπιστημίων.

Ερωτήσεις σχετικά με την ψήφιση του νομοσχεδίου για την ίδρυση ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων

Q14

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	30	22,9	22,9	22,9
	2	32	24,4	24,4	47,3
	3	34	26,0	26,0	73,3
	4	28	21,4	21,4	94,7
	5	7	5,3	5,3	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως στην ερώτηση «Κατά την άποψή σας πόσο έτοιμη είναι η ελληνική κοινωνία να αποδεχτεί τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια» το δείγμα μοιράστηκε μεταξύ του καθόλου, του λίγο, του μέτρια και του αρκετά. Συγκεκριμένα μέτρια δήλωσε το 26% των ερωτηθέντων, λίγο δήλωσε το 24,4%, καθόλου δήλωσε το 22,9% και αρκετά δήλωσε το 21,4%.

Q15

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	48	36,6	36,6	36,6
	2	43	32,8	32,8	69,5
	3	32	24,4	24,4	93,9
	4	7	5,3	5,3	99,2
	5	1	,8	,8	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 36,6% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η ελληνική κοινωνία δεν είναι καθόλου καλά πληροφορημένη για την ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων. Το 32,8% θεωρεί ότι είναι ελάχιστα πληροφορημένη και το 24,4% θεωρεί ότι είναι μέτρια πληροφορημένη.

Q16

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	31	23,7	23,8	23,8
	2	28	21,4	21,5	45,4
	3	32	24,4	24,6	70,0
	4	31	23,7	23,8	93,8
	5	8	6,1	6,2	100,0
	Total	130	99,2	100,0	
Missing	System	1	,8		
Total		131	100,0		

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως το 24,4% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας είναι μέτρια προετοιμασμένη να υλοποιήσει την ίδρυση ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων. Το 23,7% θεωρεί πως δεν είναι καθόλου προετοιμασμένη. Άλλο ένα 23,7% θεωρεί πως είναι αρκετά προετοιμασμένη κι ένα ποσοστό 21,4% θεωρεί πως είναι λίγο προετοιμασμένη.

Q17

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	34	26,0	26,0	26,0
	2	29	22,1	22,1	48,1
	3	29	22,1	22,1	70,2
	4	24	18,3	18,3	88,5
	5	15	11,5	11,5	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως στην ερώτηση «Κατά την άποψή σας πόσο αναγκαία θεωρείτε την ίδρυση των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων» το δείγμα μοιράστηκε. Συγκεκριμένα το 26% θεωρεί πως δεν είναι καθόλου αναγκαία. Το 22,1% θεωρεί πως είναι λίγο αναγκαία, με άλλο ένα 22,1% να θεωρεί πως είναι μέτρια αναγκαία. Τέλος το 18,3% θεωρεί πως είναι αρκετά αναγκαία και το 11,5% θεωρεί πως είναι πολύ αναγκαία.

Q18

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	40	30,5	30,5	30,5
	2	41	31,3	31,3	61,8
	3	27	20,6	20,6	82,4
	4	23	17,6	17,6	100,0
	Total	131	100,0	100,0	

Από τον ανωτέρω πίνακα προκύπτει πως στην ερώτηση «Κατά την άποψή σας πως η ίδρυση των ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών Πανεπιστημίων θα επηρεάσει τη λειτουργία των

δημοσίων Πανεπιστημίων», το 31,3% των ερωτηθέντων δήλωσε πως θα επηρεάσει λίγο αρνητικά. Το 30,5% δήλωσε πως θα επηρεάσει πολύ αρνητικά. Το 20,6% δήλωσε πως θα δεν θα ασκήσει καμία επιρροή και το 17,6% δήλωσε πως θα επηρεάσει λίγο θετικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αθανασοπούλου, Φ. (2014). *Ο ρόλος των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην οικονομία μιας χώρας. Πόσο συντελούν στη βελτίωση της φτώχειας, ανεργίας και ανισοτήτων και ποιες οι προϋποθέσεις επιτυχίας τους*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Αιτιολογική Έκθεση και Έκθεση αξιολόγησης συνεπειών ρυθμίσεων στο σχέδιο νόμου «Κατάργηση και συγχώνευση υπηρεσιών, οργανισμών και φορέων του δημόσιου τομέα» (Ν. 3895/2010)

Αλεξόπουλος, Α. (2005). *Η Μεταρρύθμιση των Πολιτικών του Κράτους και ο Ρόλος της Δημόσιας Διοίκησης*, Ανάτυπο από τα Πρακτικά του 1^{ου} Συνεδρίου Διοικητικών Επιστημόνων «Διοικητική Θεωρία και Πράξη: Διοίκηση και Κοινωνία», 6 και 7 Οκτωβρίου 2005, Εκδόσεις Σάκκουλα

Γιαννακάκη, Γ. (2022). *Οι παθογένειες του ελληνικού κράτους αποτελούν τροχοπέδη στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών του. Οι μέχρι τώρα μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση και η εργασιακή αφοσίωση δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων καθώς και η αξιολόγησή τους δεν καρποφόρησαν. Τρόποι και δράσεις προς ένα πιο ευέλικτο, άμεμπτο και αποτελεσματικό δημόσιο τομέα*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Δάρρα, Μ., (2019). *Ποιότητα εκπαίδευσης, Θεωρήσεις, σύγχρονες προσεγγίσεις και μεθοδολογίες αξιολόγησης και βελτίωσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Δημαράς, Α., (1988). *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε (Τόμ. Β')*, Αθήνα: Εκδόσεις Εστία

Δουράνος, Γ. (2012). *Ο εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης. Οι Πυλώνες που Γενικά Στηρίζουν και Διασφαλίζουν ένα Λειτουργικό και Αποδοτικό – Εκσυγχρονιστικό Πλαίσιο*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Δράκος, Γ., (1994). *Η απελευθέρωση-η ανάταση-ο κατατρεγμός: Μία προσωπική μαρτυρία για τα δρώμενα στις Π.Α. την περίοδο 1965-68, ως πρόκληση για τον ιστορικό της Εκπαίδευσης.* Στο Έ. Φ. Παπανδρέου, *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1964: 30 χρόνια μετά*, Πάτρα

Έκθεση αξιολόγησης συνεπειών ρυθμίσεων στο σχέδιο νόμου «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο-βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015» (Ν. 4024/2011)

ΕΠ Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007-2013, κεφ. 1.1.2.1.δ · Εθνική Στρατηγική για τη Διοικητική Μεταρρύθμιση 2014-2016, σ. 3· Εθνική Στρατηγική για τη Διοικητική Μεταρρύθμιση 2017-2019

ΕΠ Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007-2013, κεφ. 1.1.2.1.δ · Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2012), Λευκή Βίβλος για τη Διακυβέρνηση

Ευαγγελόπουλος, Σ., (1997). *Παιδαγωγικές Ακαδημίες*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018), Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, Πυλώνας IV: Η λειτουργία του Δημοσίου τομέα της Ελλάδας, European Commission Publications Office

Ζλατιλίδου, Σ., (2016). *Ελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική και Θεσμικό Πλαίσιο της Ανώτατης Εκπαίδευσης από το 1932 έως το 1982 – από τον Ν. 5343/1932 στον Ν. 1268/1982*, Μεταπτυχιακή Εργασία Ειδίκευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Ζώρας, Ι. - Ο., (2021). *Ένα ίδρυμα αιχμής: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) «Το όραμά μας για παροχή ακόμα υψηλότερου επιπέδου σπουδών»*, Συνέντευξη, Εκδόσεις Ε.Α.Π.

Ηλιάδης, Η., (2014). *Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Θεοδωρόπουλος, Σ. (2006). *Οικονομικά της Ρύθμισης*, Εκδόσεις Gutenberg, Εκδόσεις Θεσσαλονίκη

IOBE, (2017). *Τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα Επιπτώσεις της κρίσης και προκλήσεις*, Μελέτη Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών

Καβασακάλης, Α., (2014). *Το εκκρεμές των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στην ανώτατη εκπαίδευση μέσα από το παράδειγμα των πολιτικών αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας στα ΑΕΙ τα τελευταία 40 έτη*, Academia (A publication of the Higher Education Policy Network)

Καζάκος, Π. (2010). *Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα

Καραμπατζάκη, Χ., (2023). *Λόγοι των Πανεπιστημιακών Μαθημάτων στην Ελλάδα*, Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Καραφύλλης, Α., (2023). *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στο Ελληνικό Κράτος*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα

Καρκατσούλης, Π. (2011). *Ρύθμιση, Απορρύθμιση, Μεταρρύθμιση*, Εκδόσεις Σιδέρη

Καρκατσούλης, Π. (2014). *Διοικητική παθολογία και διοικητική μεταρρύθμιση*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών

Κλάδης, Δ. και Πανούσης, Γ., (1993). *Ο νόμος πλαίσιο για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι. (όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 2083/92) (4η έκδοση)*, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας

Κλάδης, Δ. και Πανούσης, Γ., (2004). *Ο νόμος-πλαίσιο για τη δομή και λειτουργία των πανεπιστημίων (όπως ισχύει σήμερα)*, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας

Κλάδης, Δ., Κοντιάδης, Ξ. και Πανούσης, Γ., (2007). *Η μεταρρύθμιση του ελληνικού πανεπιστημίου*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Κοσπεντάρης, Γ., (1960). *Η αγροτική οικονομία και η γεωργική εκπαίδευση*, Νέα Οικονομία

Κωνσταντίνου, Ε. (2015). *Η ελληνική πολιτική κουλτούρα και οι μεταρρυθμίσεις*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Λαδή, Στ. και Νταλάκου, Β. (2008). *Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση και Δημόσια Πολιτική, Τόμος Α΄*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Λοϊζίδης, Ι. και Πατσουράτης, Β. (2008). *Οικονομικά Δημοσίων Επιχειρήσεων και Προϋπολογισμός Δημοσίων Φορέων και Οργανισμών, Τόμος Δ΄*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Μαΐστρος, Π. (2018). *Μεταρρυθμίσεις ή επικοινωνιακές φωτοβολίδες – Η δημόσια διοίκηση στην τριετία 2016–2018*, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα

Μακρυδημήτρης, Α. (2013). *Διοικητική Επιστήμη II, Προσεγγίσεις στη Θεωρία των Οργανώσεων*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα

Μακρυδημήτρης, Α. και Μιχαλόπουλος, Ν. (2000). *Εκθέσεις εμπειρογνομόνων για την δημόσια διοίκηση 1950-1998*, Αθήνα: Παπαζήσης

Μανιτάκης, Α. (2015). «Γιατί δεν ολοκληρώνεται η διοικητική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα: Δομικά ελλείμματα, προαπαιτούμενα και προκλήσεις», <http://hephaestus.nup.ac.cy>

Ματάκος, Α. (2012). *Η Μεταρρύθμιση στη δημόσια διοίκηση μέσα από διαδικασίες εφαρμογής στρατηγικής διοίκησης με εστίαση στη μελέτη της οργανωσιακής προσαρμογής στις απαιτήσεις του μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος, της εκτίμησης και του ελέγχου του αποτελέσματος της οργανωσιακής δράσης – Η περίπτωση γενικού νοσοκομείου*, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Ματθαίου, Δ., (2005). *Ο λόγος περί ιδιωτικών πανεπιστημίων. Προπέτασμα της μεταρρυθμιστικής δυσπραγίας στη δημόσια ανώτατη εκπαίδευση*; Ηλεκτρονικό περιοδικό: Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση

Μουζέλης, Ν. και Καζάκος, Π. (2005). *Η εμπλοκή των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Μπίλας, Μ., (2015). *Μεταρρυθμίσεις στο χώρο της εκπαίδευσης-παιδείας την τελευταία 100ετία, Προπτυχιακή/Διπλωματική εργασία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Μπουζάκης, Σ., (2006). *Η Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση στην Ελλάδα. τόμος Β': 1926-2005*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Παπαδάκης, Ν., (2004). *Η παλίμψηστη εξουσία, Κράτος – Πανεπιστήμιο και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Παπούλιας, Δ. και Τσούκας, Χ. (1998). *Κατευθύνσεις για την Μεταρρύθμιση του κράτους*, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα

Πελαγίδης, Θ. (2000). *Κατανοώντας την Παγκοσμιοποίηση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Πετραλιάς, Ν. και Θεοτοκάς, Ν., (1999). «*Η Απορρύθμιση του Δημόσιου Πανεπιστημίου*», Ο Πολίτης

Πετρούλια, Ο. (2018). *Η δημόσια διοίκηση πριν και μετά την κρίση “Μεταρρυθμίσεις στο πεδίο του ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα την περίοδο 2010-2015”*, Διπλωματική Εργασία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πρόκου, Ελ., (2008). *Πολιτικές αξιολόγησης / διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ευρώπη και την Ελλάδα*, Ηλεκτρονικό περιοδικό: Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση

Πρόκου, Ε., (2016). *Η μεταρρύθμιση της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης υπό τις επιδράσεις της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής και η μετατόπιση από την «ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών» στη «διασφάλιση της ποιότητας»*, Ηλεκτρονικό Περιοδικό: Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση.

Σκαρπαλέζος, Α., (1964). *Από την Ιστορίαν του Πανεπιστημίου Αθηνών (ιστορικά κείμενα και ιστορικά αρχεία)*, Αθήνα: Συνοδινού

Σπανού, Κ. (1996). *Το πρόβλημα της δημόσιας διοίκησης. Μια πρώτη προσέγγιση*, Αθήνα: ΙΟΒΕ

Σπανού, Κ., Ιωάννου, Χ., Λαμπροπούλου, Μ., κ.ά. (2018). *Μεταρρυθμίσεις στη Δημόσια Διοίκηση στη Διάρκεια της Κρίσης, Επισκόπηση/Περιγραφή/Αποτίμηση*, Ελληνικό ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής

Τριτάκη, Λ.Μ., (2014). *Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα από το 1929 έως σήμερα*, Πτυχιακή εργασία, Τ.Ε.Ι. Πειραιά

Τσελέκης, Π., (2022). *Οι μεταρρυθμίσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση την περίοδο 2000 – 2011*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Φραγκιαδάκης, Γ. (2015). *Ηγεσία στον χώρο της Δημόσιας Διοίκησης*, Θεματική Ενότητα: Δημόσιες Σχέσεις, 18^η Δημερίδα, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Χρυσομαλλίδης, Χ., (2013). *Θεσμοί και Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. Η περίπτωση του χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 40, 45-69.

Χρυσομαλλίδης, Χ., (2017). *Θεσμοί και μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα: η περίπτωση του χώρου ανώτατης εκπαίδευσης και έρευνας. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 40, 45–69.

Ξένη

Akrivos, C. Reklitis, P. and Prifti, F. (2013). *How to improve the effectiveness of strategic changes*, Greek Public Administration Reform, Procedia, Social and Behavioral Sciences

Argyriades, D. (2006). *Good governance, professionalism, ethics and responsibility*, International Review of Administrative Sciences

Aristovnik, A. and Obadić, A. (2015). *The impact and efficiency of public administration excellence on fostering SMEs in EU countries*, Leibnia-Informationssentrum Wirtschaft Leibniz Information Centre for Economics

Asatryan, Z, Heinemann, F. and Pitlik, H. (2016). *Reforming the public administration: the role of crisis and the power of bureaucracy*, European Journal of Political Economy

Batalli, M. (2016). *Factors Affecting the Transformation of Public Administration*, Acta Universitatis Danubius. Juridica

Batalli, M. and Pepaj, I. (2017). *Increasing Efficiency in Public Administration Through a Better System of Administrative Justice*, Pécs Journal of International and European Law

Bhaskara Rao, V. (2008). *Strategies of Successful Administrative Reforms*, Public Administration and Public Policy

Bouckaert et al. (2009). *Public Management Reforms in Central and Eastern Europe*, NISPAcee Press, Bratislava

Bovens, M. (2005). "Public Accountability". In: E-Ferlie, L. Lynn & C. Pollitt, *The Oxford Handbook of Public Management*. Oxford University Press: 182-208

Dearden, W., (2012). *Tackling Ancient Problems: Higher Education Reform in Greece*, Lehigh University, Lehigh Preserve

Economic Policy Committee, European Commission, Directorate General for Economic and Financial Affairs, (2007). *Initiatives to improve the efficiency and effectiveness of public spending: "Modernising Public Administration"*, Issues Note

Etzioni, A. (1964). *Modern Organizations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall

Farazmand, A. (2002). *Administrative Reform in Developing Nations*, Praeger Publishers

Farazmand, A. (2017). *Handbook of Comparative and Development Public Administration*, Public Administration and Public Policy

Fernandez, S. and Rainey, H. (2006). *"Managing Successful Organizational Change in the Public Sector"*, Public Administration Review

Goodman, P.S. and Dean, J.W. (1982). *"Creating long-term organizational change"*, Change in Organizations (P.S. GOODMAN, επιμ.), Jossey-Bass, San Fransisco

Gounari, P. and Grollios, G., (2012). *Educational reform in Greece: Central concepts and a critique*, Journal of Pedagogy

Greece – Memorandum of Economic and Financial Policies (March 2012)

Gropas, R., Triandafyllidou, A. and Kouki, H., (2013). *Catching up and Objecting to Europe: Modernity and Discursive Topoi in Greece's Higher Education Reforms*, Journal of Modern Greek Studies

Hall, P. (1993). Policy Paradigms, Social Learning, and the State: The Case of Economic Policymaking in Britain, *Comparative Politics*, Vol. 25: 275-296

Ingrams, A., Piotrowski, S. and Berliner, D. (2020). *Learning from Our Mistakes: Public Management Reform and the Hope of Open Government*, Perspectives on Public Management and Governance

Kalyvas, S., Pagoulatos, G. and Tsoukas, H., (2012). *“From stagnation to forced adjustment: reforms in Greece 1974-2010”*, London and New York: Hurst Co. and Columbia University Press

Karmas, C. A., Lianos, T. and Kalamatianou, A. G., (1988). *Greek universities: An overview*, European Journal of Education

Kyriazis, A. and Asderaki, F., (2008). *Higher education in Greece*, Bucharest: UNESCO–CEPES

Lambropoulou, E. (2012). *Myths and Realities about Corruption in Public Administration and its Discourse in Greece*, Amsterdam Law Forum, Vol. 4, No 3, Summer Issue

Lampropoulou, M. and Oikonomou, G. (2018). *Theoretical models of public administration and patterns of state reform in Greece*, International Review of Administrative Sciences

Lane, J.E. (2000). *The Public Sector*. London: Sage Publications

Leemans, A. (1976). *A conceptual framework for the study of reform of central government*, The Management of Change in Government

Makrydemetres, A, Zervopoulos, P. and Pravita, M.E. (2016). *Reform of Public Administration in Greece; Evaluating Structural Reform of Central Government Departments in Greece: Application of the DEA Methodology*, Hellenic Observatory, European Institute

Marince, Y., Sutatntriz, S.C. and Kurniasih, W. (2022). *Bureaucracy Reform in Achieving Efficient Public Administration*, Jurnal Aktor

Mavrogordatos, G., (2012). *Styx and Stones*, Times Higher Education, London

McKinsey and Company, (2012). *Greek workers put in longer hours than any other Europeans or Americans*, Greece 10 Years Ahead, Defining Greece's new growth model and strategy

Ministry of Finance, *Medium term fiscal strategy 2012-2015*, Athens, June 2011

Neshkova, M. and Kostadinova, T. (2012). *The Effectiveness of Administrative Reform in New Democracies*, Public Administration Review

Nikitas, V. and Vasilopoulou, V. (2022). *Public Administration Reforms in Greece during the Economic Adjustment Programmes*, Discussion Paper 167, European Commission, July 2022

OECD (2011) *Greece: Review of the Central Administration*, OECD Public Governance Reviews

OECD: OECD Publishing, OECD (2011). *Greece: Review of the Central Administration*, Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2012), Λευκή Βίβλος για τη Διακυβέρνηση

OECD, (2012). *Public Governance Reviews: Greece 2011*

Omelchuk, O., Koltun, V., Deineha, O., et al. (2020). *Reforming Management Activities To Improve The Efficiency And Effectiveness Of Public Administration*, International Journal of Scientific & Technology Research

Osborne, D. & Gaebler, T. (1992). *Reinventing Government*. New York: Addison-Wesley

Papadimitriou, A., (2011). *Reforms, Leadership and Quality Management in Greek Higher Education*, Tertiary Education and Management

Pollitt, C. (2010). “*Cuts and Reforms-Public Services as we move into a new era*”, *Society and Economy* 32

Prokou, E., (1999). *Higher Education Reforms in Greece, France and Germany: a Comparative Approach with Special Reference to the,Non-University Sector in Greece, as a European Semi-Periphery*, Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy (Ph.D.) of the University of London

Rhys, A., Gerhard, H. and Steven van de Walle (2019). *Introduction: Public Administration Reforms in Europe*, HAL: Open Science

Rosta, M. (2011). *What makes a New Public Management reform successful? An institutional analysis, An introductory essay*, Corvinus University of Budapest

Schmidt, V. (2002). *Europeanization and the Mechanics of Economic Policy Adjustment*, *Journal of European Public Policy*

Schmidt, V. & Radaelli, C. (2004). *Policy Change and Discourse in Europe: Conceptual and Methodological Issues*, *West European Politics*

Spanou, C. (2019). *Competing frames, domestic discretion and uneven outcomes: Administrative reform in Greece under the crisis*, CGK Working Paper, The Fletcher School, Tufts University

Tavas, B. (2019). *Principles And Application Of New Public Management Approach*, BEÜ İİBF AİD

Tsilligiris, V., (2012). *The Debt Crisis and Higher Education Reforms in Greece: A Catalyst for Change [1]*, *AngloHigher*, The Magazine of Global English Speaking Higher Education

Varvaressos, K. (1952). *Report on the Greek Economic Problem*, Washington DC (κεφ. D)

Vedung, E. (2006). "Evaluation Research", In: G. Peters & J. Pierre, *Handbook of Public Policy*, London: Sage

Διαδικτυακοί Τόποι

Alfavita Newsroom, (2023), Νόμος Κεραμέως: Παρωδία στο ΑΠΘ με πρόταση για διαμοιρασμό της πρυτανικής θητείας, Πρόσβαση 27 Νοεμβρίου 2023, https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/433294_o-diamoirasmos-tis-prytanikis-thiteias-paradoxo-sto-panepistimio-thessalonikis

Alfavita Newsroom, (2024), *Ιδιωτικά Πανεπιστήμια: Δυναμική αντίδραση στο καταστροφικό νομοσχέδιο - Μαζική συμμετοχή την Πέμπτη*, Πρόσβαση 17 Ιανουαρίου 2024, https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/437200_idiotika-panepistimia-dynamiki-antidراسi-sto-katastrofiko-nomoshedio-maziki

Βέρρας, Δ., (2023), *Αλλαγές στο Νόμο 4957/2022 για τα ΑΕΙ: Αναλυτικά οι προτεινόμενες τροποποιήσεις*, Lawspot, Πρόσβαση 27 Νοεμβρίου 2023, <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/allages-sto-nomo-4957-2022-gia-ta-aei-analytika-oi-proteinomenes-tropopiiseis>

Βλαχόπουλος, Σ., (2023), *Το Πανεπιστήμιο της ανάκαμψης και της συνέργειας*, Οικονομικός Ταχυδρόμος, Πρόσβαση 27 Νοεμβρίου 2023, <https://www.ot.gr/2023/04/19/academia/to-panepistimio-tis-anakampsis-kai-tis-synergieas/>

Γεωργακόπουλος, Γ. (2013), *Οι μέθοδος και οι μηχανισμοί υλοποίησης των μεταρρυθμίσεων*, Πρόσβαση 10/10/2023, <https://dynell.gr/2013/11/i-methodos-ke-i-michanismi-ilopiisis-ton-metarrithmiseon/>

Γνώμη, (2023), *Ιδιωτικά Πανεπιστήμια: Κριτήρια και προϋποθέσεις λειτουργίας*, Πρόσβαση 17 Ιανουαρίου 2024, <https://www.gnomionline.gr/idiotika-panepistimia-kritiria-kai-proypotheseis-leitourgias/>

Έθνος, (2023), *Ιδιωτικά πανεπιστήμια: Οι προϋποθέσεις λειτουργίας και αδειοδότησης – Όσα θα ισχύουν*, Πρόσβαση 17 Ιανουαρίου 2024,

<https://www.ethnos.gr/paideia/article/294084/idiotikapanepisthmiaoiiproypotheseisleitoyrgias-kaiadeiodothshsathaisxyoyyn>

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, (2024), *Ιστορία*, Πρόσβαση 16 Ιανουαρίου 2024, <https://www.eap.gr/to-eap/history/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2023), *Ανώτατη Εκπαίδευση*, Πρόσβαση 27 Νοεμβρίου 2023, <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/anotati-ekpaideysi>

Εφημερίδα Ημερησία, (2012), *Στα 14 δισ. ευρώ η γραφειοκρατία στην Ελλάδα*, Πρόσβαση 14/10/2023, <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=112958776>

Πριόβολου, Σ., (2023), *Περί εκλογής Πρύτανη στα ελληνικά Πανεπιστήμια*, ΤΟ ΒΗΜΑ, Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2023, <https://www.tovima.gr/2023/12/06/opinions/peri-eklogis-prytani-sta-ellinika-panepistimia/>

Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, *Συνεργασία με την Υπηρεσία Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων (SRSS)*, Πρόσβαση 10/10/2023, <https://www.gsis.gr/srss>,

NOMΟΘΕΣΙΑ

Νόμος ΒΠΕ΄ (ΦΕΚ 286/18.8.1892) «Περί του διοργανισμού των σχολείων της στοιχειώδους εκπαίδευσης και της καταργήσεως του ταμείου της δημοτικής εκπαίδευσης»

Νόμος 3823/1911 (ΦΕΚ 178/τ.Α΄/12.07.1911) «Περί Οργανισμού του Εθνικού Πανεπιστημίου»

Νόμος 3825/1911 (ΦΕΚ 183/τ.Α΄/17.07.1911) «Περί Καποδιστριακού Πανεπιστημίου»

Νόμος 3341/1925 (ΦΕΚ 154/τ.Α΄/22.06.1925) «Περί ιδρύσεως Πανεπιστημίου εν Θεσσαλονίκη»

Νόμος 5143/1931 (ΦΕΚ 213/τ.Α΄/17.07.1931) «Περί κυβερνητικού επιτρόπου παρά τοις Πανεπιστημίοις Αθηνών και Θεσσαλονίκης»

Νόμος 5802/1933 (ΦΕΚ 286/τ.Α΄/18.09.1933) «Περί ιδρύσεως Παιδαγωγικών Ακαδημιών»

Νόμος 4379/1964 (ΦΕΚ 182/τ.Α΄/24.10.1964) «Περί οργανώσεως και διοικήσεως της Γενικής (Στοιχειώδους και Μέσης) Εκπαίδευσεως»

Νόμος 129/1967 (ΦΕΚ 163/τ.Α΄/25.09.1967) «Περί Οργανώσεως και Διοικήσεως της Γενικής Εκπαίδευσεως και άλλων τινών διατάξεων»

Νόμος 652/1970 (ΦΕΚ 180/τ.Α΄/29.08.1970) «Περί Κέντρων Ανωτέρας Τεχνικής Εκπαίδευσεως»

Νόμος 576/1977 (ΦΕΚ 102/τ.Α΄/13.04.1977) «Περί οργανώσεως και διοικήσεως της Μέσης και Ανωτέρας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσεως»

Νόμος 1268/1982 (ΦΕΚ 87/τ.Α΄/16.07.1982) «Για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»

Νόμος 1404/1983 (ΦΕΚ 173/τ.Α'/24.11.1983) «Δομή και λειτουργία των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»

Νόμος 2083/1992 (ΦΕΚ 159/τ.Α'/21.09.1992) «Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης»

Νόμος 2525/1997 (ΦΕΚ 188/τ.Α'/23.09.1997) «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων του στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις»

Νόμος 2916/2001 (ΦΕΚ 114/τ.Α'/11.06.2001) «Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής»

Νόμος 3549/2007 (ΦΕΚ 69/τ.Α'/20.03.2007) «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»

Νόμος 3895/2010 (ΦΕΚ 206/τ.Α'/08.12.2010) «Κατάργηση και συγχώνευση υπηρεσιών, οργανισμών και φορέων του δημόσιου τομέα»

Νόμος 4009/2011 (ΦΕΚ 195/τ.Α'/06.09.2011) «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων»

Νόμος 4653/2020 (ΦΕΚ 12/τ.Α'/24.01.2020) «Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης. Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Ερευνητικών και Τεχνολογικών Φορέων και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4957/2022 (ΦΕΚ 141/τ.Α'/21.07.2022) «Νέοι Ορίζοντες στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Ενίσχυση της ποιότητας, της λειτουργικότητας και της σύνδεσης των Α.Ε.Ι. με την κοινωνία και λοιπές διατάξεις»